

ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Νέα Παιδαγωγική-Σχολική Πράξη

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : ΧΑΡΗΣ ΠΑΤΣΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΧΑΡΗΣ ΠΑΤΣΗΣ: Τὸ 15ον ἔτος τοῦ «Ν. Σχολείου» ἀφετηρία μιᾶς νέας ἐποχῆς γιὰ τὴν παιδεία μας.

ΡΗΝΑ ΔΙΑΜΑΝΤΗ: Ἐπιστροφή στὴ Βηθλεέμ.

ΕΥΡΙΠ. ΣΟΥΡΛΑ: Μεθοδολογικὲς ἀπόψεις τοῦ Νέου Σχολείου.

С. FREINET: Ἡ ἀγωγή βρίσκεται στὸ σταυροδρόμι.

ΣΤΕΦ. ΠΑΣΧΑΛΙΔΟΥ: Συνεργασία Σχολείου-Οἰκογενείας.

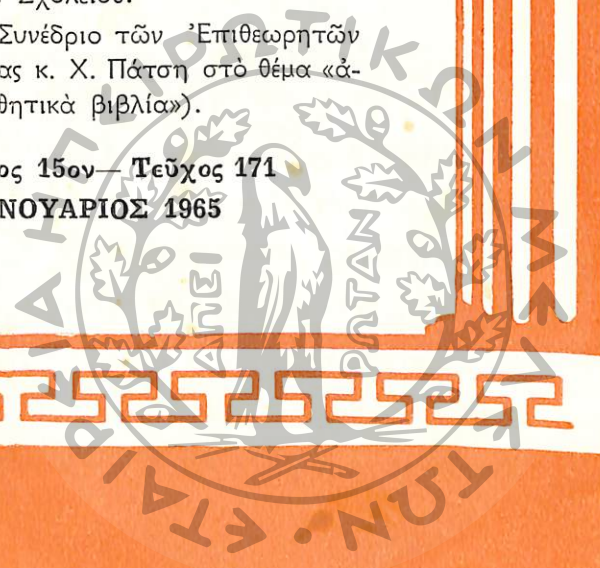
ΑΘΑΝ. ΚΟΥΓΙΟΥΦΑ: Ἡ βαθμολογία στὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο.

ΧΑΡΗΣ ΠΑΤΣΗΣ: Ἡ Δ)λία τῆς Ἀριθμητικῆς σ' ὅλες τὶς τάξεις τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου.

ΕΚΠΑΙΔ. ΕΙΔΗΣΕΙΣ: Τὸ Συνέδριο τῶν Ἐπιθεωρητῶν (ὁμιλία τοῦ Δ)τοῦ μας κ. Χ. Πάτση στὸ θέμα «ἀναγνωστικὰ καὶ βοηθητικὰ βιβλία»).

ΙΕ' Περίοδος — Ἔτος 15ον — Τεύχος 171

ΑΘΗΝΑΙ — ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1965

Ἀπὸ τὴν ἐκθεσὴ τῆς «Ἐγκυκλοπαιδείας Χάρη Πάτση» στὸ Ζάππειο Μέγαρο τὰ περασμένα Χριστούγεννα.

Τὸ μνημειῶδες ἔργον τοῦ Χάρη Πάτση: «Μεγάλη Ἐγκυκλοπαίδεια τῶν Νέων» (τόμοι 28) τοῦ ὁποίου ἡ ἐκδοσις μόλις ὁλοκληρώθηκε. Πεντακόσιοι παιδαγωγοί, λογοτέχνες καὶ ἐπιστήμονες συνεργάστηκαν στὴ σύνταξιν καὶ ἐκδοσὴ τῆς Μ.Ε.Ν., τοῦ μοναδικοῦ αὐτοῦ ἔργου ποὺ τιμᾷ τὰ Ἑλληνικὰ Γράμματα καὶ τὴν Ἑλληνικὴν Παιδείαν. Ὁλόκληρο τὸ ἔργο εἶναι συντεταγμένο στὴ ζωντανὴ Δημοτικὴ Γλῶσσα. Ἀπαραίτητο βοήθημα γιὰ κάθε παιδί, γιὰ κάθε σπίτι, γιὰ κάθε οἰκογένεια.

ΤΟ 15^{ΟΝ} ΕΤΟΣ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΑΦΕΤΗΡΙΑ ΜΙΑΣ ΝΕΑΣ ΕΠΟΧΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΙΔΕΙΑ ΜΑΣ

Μὲ τὸ σημερινὸ 171 τεῦχος τοῦ (Ἰανουαρίου 1965) τὸ «Νέο Σχολεῖο» μπαίνει θριαμβευτικὰ στὸ 15ο ἔτος τῆς ἐκδόσεώς του. ΔΕΚΑΠΕΝΤΕ ὁλόκληρα χρόνια συνεχοῦς ἐκδοτικῆς ζωῆς ἑνὸς παιδαγωγικοῦ περιοδικοῦ δὲν εἶναι μικρὸ πρᾶγμα. Εἶναι ἓνα φωτεινὸ ὁρόσημο μέσα στὴν ξεραῖλα ποὺ ἔδερνε μέχρι σήμερον τὴ γενικώτερη παιδαγωγικὴ κίνησιν τοῦ τόπου μας. Καὶ ὅπως γράφομε καὶ σὲ ἀνάλογα προλογικὰ σημειώματα, τὸ «Νέο Σχολεῖο» στάθηκε ὡς ἡ μέσσα στὴν ἔρημον. Πρωτοπόρο σὲ κάθε νέα ἐκπαιδευτικὴ, παιδαγωγικὴ καὶ μεθοδολογικὴ προσπάθεια. Ἀνατάρaxε τὰ πρασινισμένα νερά τῆς λίμνης. Διέγραψε κύκλους. Κύκλους ὁμόκεντρους. Ἄνοιξε ὀρίζοντες. Μετέδωσε ἀνησυχίες. Διαφώτισε προβλήματα. Ὑπόδειξε λύσεις. Μεταρρυθμίσεις. Πειραματισμούς. Παιδαγωγικὰ, προγραμματικὰ καὶ μεθοδικὰ καινοτομίες. Γνώρισε στοὺς ἐκπαιδευτικούς μας τὰ κερδισμένα ἀποτελέσματα τοῦ Νέου Σχολείου καὶ τῆς Νέας Παιδαγωγικῆς σὲ ἐθνικὴ καὶ διεθνὴ κλίμακα. Ἐκατοντάδες εἶναι οἱ μελέτες καὶ τὰ ἄρθρα ποὺ δημοσιεύτηκαν στοὺς 14 τόμους τοῦ περιοδικοῦ μας ποὺ ἐκυκλοφόρησαν μέχρι σήμερον. Ὅλα μαζί τὰ δημοσιεύματα αὐτὰ ἀποτελοῦν τὴν πρὶν πλούσιαν Παιδαγωγικὴ Ἐγκυκλοπαίδειαν.

Μέσα σ' αὐτὰ τὰ 15 χρόνια (ἀρχίσαμε τὸν Ἰούνιον τοῦ 1950) μπῆκαν οἱ βάσεις γιὰ τὴν πραγματοποιήσιν τῶν πρὶν τολμηρῶν συλλήψεων καὶ ὁνείρων μας. Μόνον ὅταν ὁ παιδαγωγὸς οἰστρολαττεῖται ἀπὸ ἀνησυχίες καὶ ὁνειρα, μόνον τότε κινητοποιεῖ τὴ δημιουργικὴν του φαντασίαν καὶ τὴν κατευθύνει στὴ σύλληψιν καὶ πραγματοποίησιν τῶν ἰδανικῶν τῆς ζωῆς. Τὰ ὁνειρα καὶ τὰ ἰδανικά συμβαδίζουν. Πῶς πραγματοποιοῦνται ὅμως; Μονάχα μὲ τὴ δράσιν. Μὲ τὴ συνεχὴ καὶ ἀδιάκοπην δράσιν. Μὲ τὴν τόλμην. Μὲ τὴν πρωτοβουλίαν. Μὲ τοὺς πειραματισμούς. Μὲ τὴν ἀνησυχίαν. Πλούσια τότε ἡ συγκομιδὴ. Τεράστιο τὸ ἀπόθεμα τῆς πείρας ποὺ ἔχομε ἀποκομίσαι αὐτὰ τὰ 15 χρόνια...

Ἀλλὰ ἡ πείρα, ὅταν συσσωρεύεται, καὶ δὲν χρησιμοποιεῖται πρακτικὰ, παραμένει, πιά, σὰν ἓνα ἀπόθεμα ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἀντλεῖ κανεὶς ἐπιχειρήματα γιὰ νὰ προβαίνει σὲ θεωρητικὰ ὑποδείξεις. Ὅμως καλὸι τυχοὶ ὅσοι μποροῦν νὰ μεταδώσουν τὴν πείραν τοὺς καὶ στοὺς ἄλλους.

ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΑΡΧΕ.ΟΥ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ

ΔΩΡΕΑ Κ. Κουδίδου

ΗΜΕΡΟΜ. 20-7-90

ΑΡΙΘ. 44436

λους και κυρίως σὲ ὅσους ἔχουν τὴν τύχη νὰ τὴν ἰδοῦν νὰ μετουσιώνεται σὲ πράξη.

* *

Σήμερα βρισκόμαστε σ' ἓνα κρίσιμο σταυροδρόμι, ὅπως τονίζει καὶ ὁ διάσημος Γάλλος παιδαγωγὸς C. Freinet. Πρέπει νὰ αποφασίσουμε ποῖο δρόμο θὰ ἀκολουθήσουμε. Ἡ νέα Δημοκρατικὴ Κυβέρνηση, μὲ Πρωθυπουργὸ τὸν κ. Γ. Παπανδρέου καὶ Ὑπουργὸ Παιδείας τὸν κ. Λ. Ἀκρίτα, ἀπεφάσισε, καὶ ἐνομοθέτησε τὴν Ἐκπαιδευτικὴ Μεταρρύθμιση. Καθιέρωσε, γιὰ πρώτη, φορὰ τὴ Δωρεὰν Παιδεία. Ἐλυσε βασικὰ τὸ οἰκονομικὸ πρόβλημα τοῦ δασκάλου. Ἐξασφάλισε συσσίτια γιὰ τὰ φτωχόπαιδα. Ἐθέσπισε ἓνα σωρὸ εὐεργετικὰ μέτρα καὶ διατάξεις, γιὰ νὰ διώξῃ ἀπὸ τὸ δρόμο μας τὰ μεγάλα ἐμπόδια ποὺ ὀρθώνονται μπροστὰ μας. Ἀποδεσμευμένοι πιά οἱ ἐκπαιδευτικοὶ μας λειτουργοὶ ἔχουν ὑποχρέωση καὶ καθήκον νὰ δώσουν ζωὴ, πνοὴ καὶ περιεχόμενο στὴν Ἐκπαιδευτικὴ Μεταρρύθμιση.

* *

Τὸ «Νέο Σχολεῖο» ἀγωνίστηκε 15 χρόνια γιὰ νάρθη ἡ εὐλογημένη ὥρα τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Μεταρρυθμίσεως. Καὶ παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι σὲ πολλὰ σημεῖα εἴχαμε ὀνειρευτῇ τὴν Ἐκπαιδευτικὴ Μεταρρύθμιση μὲ μεγαλύτερο βάθος καὶ πλάτος κυρίως σ' ὅτι ἀφορᾷ α) τὴ Στοιχειώδη Ἐκπαίδευση ποὺ δὲν τὴν προώθησε ἀπὸ ἀποψη διάρθρωσης καὶ β) τὴν Προσχολικὴ Παιδεία, ποὺ οὔτε καὶ τὴν ἔγγιξε, ἐντούτοις τὴ χαιρετήσαμε μὲ ἐνθουσιασμό, σὰν μιὰ καλὴ ἀρχή. Εἴμαστε βέβαιοι πὼς ὅλη ἡ ὥρα νὰ διευρυνθῇ ἡ μεταρρύθμιση αὐτὴ πρὸς ὅλες τὶς κατευθύνσεις καὶ θὰ καλύπτῃ ὁλόκληρο τὸ χῶρο τῆς Λαϊκῆς μας Παιδείας. Ἄς μὴ βιαζόμαστε. Γιὰ σήμερα ἂς εἴμαστε ἱκανοποιημένοι ποὺ ἡ τωρινὴ Ἐκπαιδευτικὴ Μεταρρύθμιση ἐκάλυψε ἀποφασιστικὰ τὰ κύρια καὶ βασικὰ θέματα.

1) Ἐδωσε δωρεὰν Παιδεία γιὰ 9 ὁλόκληρα χρόνια (Ζητούσαμε 8 καὶ μᾶς ἔδωσε 9. Ξεπέρασε δηλαδὴ καὶ τὰ πιὸ τολμηρὰ μας ὄνειρα).

2) Κατάργησε τὰ «χαρατσώματα» καὶ τὰ μεγάλα ἐμπόδια γιὰ τὴ μεγάλη εὐδοκίμηση τῶν νέων τὴν Μέση καὶ Ἀνώτερη Παιδεία. Τώρα μποροῦν καὶ τὰ φτωχόπαιδα—ἀρκεῖ νὰ ἔχουν τὴ «σφραγίδα τῆς δωρεᾶς»—νὰ εἰσαχθοῦν στὰ Λύκεια καὶ στὰ Πανεπιστήμια.

3) Ἰδρυσε Τρίτο Πανεπιστήμιο (στὴν Πάτρα) καὶ Παραρτήματα Πανεπιστημιακῶν Σχολῶν στὴν ἐπαρχία (ἄρχισε ἀπὸ τὴ «Φιλοσοφικὴ» στὰ Γιάννενα). Πενήντα χρόνια ἀναμέναμε τὴν πραγματοποίησιν αὐτοῦ τοῦ ὁνείρου. Καὶ μόλις ἤρθε στὴν ἐξουσία

ἡ Δημοκρατικὴ Κυβέρνηση—μέσα σ' ἓνα χρόνο— ἄλλαξε μονομιᾶς ἡ κατάσταση.

4) Ἐδημοσίευσε τὸν θαυμάσιο νόμο τῆς 35)-ίας καὶ ἔδωσε «τόπο στὰ νιάτα». Στὸ ἐξῆς ἔχει ἀνοιχτὴ διάπλατα ὁ δρόμος στὴ σπουδάζουσα νεολαία μας γιὰ τὴν μεγάλη εὐδοκίμηση. Θὰ ἔχουμε, σύντομα, 30 καὶ 40 χρονῶν Καθηγητὲς Πανεπιστημίων! Μεγάλῃ ἢ πρόοδος. Ἡ σοφία δὲν βρίσκεται μόνο στὰ γεράματα, ὅπως ἐπίστευαν στὰ παλιὰ χρόνια. Βρίσκεται καὶ στὰ νιάτα. Ἀρκεῖ νὰ τοὺς δώσουμε τὰ μέσα νὰ ὁλοκληρώσουν ταχύτατα τὸν ἐπιστημονικὸ τους ἐξοπλισμό. Ἡ Εὐρώπη, ἡ Ἀμερικὴ, ἡ Ρωσία, σήμερα, προβάλλουν στὸ διεθνὲς προσκήνιο τοὺς νέους των ἐπιστήμονες, τεχνικούς, καλλιτέχνες. Ἐμεῖς ἐκάναμε τὸ ἀντίθετο. Ὅλα τὰ πόστα (στὴ Βουλὴ, στὴν Κυβέρνηση, στὰ Ὑπουργεῖα, στὶς δημόσιες ὑπηρεσίες, στὸν κρατικὸ μηχανισμό, τὰ κατεῖχαν τὰ γερατειά. Ὁ νέος νόμος περὶ 35) τίας θὰ δώσῃ νέα πνοὴ στὴν πνευματικὴ ἡγεσία τοῦ ἔθνους γιὰ μεγαλύτερες ἀκόμη ἐξορμήσεις.

5) Ἰδρυσε τὸ Παιδαγωγικὸ Ἰνστιτοῦτο. Ἐλπίζομε ὅτι ὁ νέος θεσμὸς θὰ δώσῃ καινούρια ὥθηση στὴν ἀντιμετώπιση καὶ ταχεία ἐπίλυση τῶν μεγάλων ἐκπαιδευτικῶν μας προβλημάτων.

6) Ἐδωσε μιὰ πρωτότυπη λύση, (λύση, φαντασίας), στὸ μεγάλο καὶ πολύπλοκο θέμα τῶν εἰσαγωγικῶν ἐξετάσεων μὲ τὸ θεσμὸ τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ Ἀπολυτηρίου.

Ἡ λύση αὕτη εἶναι μᾶλλον, προσωρινή, γιατί σιγὰ—σιγὰ θὰ βαλίσουμε, τελικά, στὴν πλήρη κατάργηση τῶν ἐξετάσεων καὶ στὴν πλήρη ἀντικατάστασή τους μὲ ἀντικειμενικώτερα κριτήρια γιὰ τὸν καθορισμό, τῆς ποιοτικῆς ἐπιδόσεως τῶν μαθητῶν καὶ τοῦ ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ των.

7) Καθιέρωσε τὴν Δημοτικὴ Γλῶσσα, ὡς ὑποχρεωτικὴ καὶ τὴν ἔθεσε στὴν ὑπηρεσία τοῦ ἔθνους. Στὸ ἐξῆς ἡ γλῶσσα τοῦ λαοῦ, ἡ γνήσια δημοτικὴ, ἡ ἀπαλλαγμένη ἀπὸ ἰδιωματισμούς Πανελληνία δημοτικὴ παίρνει τὴ θέση τῆς στὰ σχολικὰ βιβλία, στὴ Δ)λία τῶν γλωσσικῶν, σ' ὅλες τὶς βαθμίδες τῆς παιδείας. Ἐπέρχεται, ἔτσι, ἡ ἰσοροπία. Λαὸς—Λογοτεχνία—Σχολεῖο, χρησιμοποιοῦν τὴν ἴδια γλῶσσα. Συγχρόνως, σεβόμενοι τὴν παράδοση καὶ τὴν ἱστορίαν μας: διατηροῦμε καὶ τὴ Δ)λία τῆς ἀπλῆς καθαρεύουσας (ὅπου αὕτη συναντᾶται) καὶ τῆς Ἀρχαίας στοὺς εἰδικούς τύπους σχολείων ὅπου θὰ μορφώνωνται οἱ μέλλοντες φιλόλογοι, νομικοὶ κλπ). Στὰ ἄλλα σχολεῖα (Γυμνάσια) δὲν καταργοῦνται τὰ Ἀρχαῖα ἀλλὰ θὰ διδάσκωνται ἀπὸ ὑπεύθυνες μεταφράσεις.

Καὶ μόνο τὸ γεγονὸς τῆς καθιέρωσης τῆς δημοτικῆς γλώσσας, ποὺ ἀπεφάσισε, ἡ Κυβέρνηση, θὰ ἦταν ἀρκετὸ γιὰ νὰ κερδίσῃ τὴν αἰώνια δόξα καὶ τὴν ἐὺγνωμοσύνη τοῦ ἔθνους. Ἀλλά, ὅπως βλέπομε καθημερινὰ μᾶς αἰφνιδιάζει μὲ τὴν ἐξαγγελία νέων λαμπρῶν

μέτρων για την παιδεία τῶν Ἑλληνόπουλων, για τὴν προστασία τῶν εκπαιδευτικῶν λειτουργῶν. Καθημερινὰ ἐξαγγέλλει μέτρα στοργῆς για τὸν πνευματικὸ καὶ καλλιτεχνικὸ κόσμον. Μέτρα θαυμαστὰ για τὸ ἀνέβασμα τοῦ πνευματικοῦ ἐπιπέδου τοῦ λαοῦ μας. Καὶ ὅλα αὐτὰ τὰ ὀφείλομε, στὸν ἐξοχώτατο Πρωθυπουργό μας κ. Γ. Παπανδρέου καί, κατὰ μέγιστο βαθμό, στὸν ρέκτη ὑπουργό τῆς παιδείας κ. Λ. Ἀκρίτα, ποὺ διεκυνδύνευσεν καὶ τὴν ὑγεία του για τὴν ἐπιτυχία τῆς Ἑκπαιδευτικῆς Μεταρρυθμίσεως.

* *

—Καὶ ὁ ἐπίλογος τοῦ σημερινοῦ μας ἄρθρου;
ἽΟ ἐπίλογος εἶναι ὁ ἑξῆς:

—Τώρα ποὺ τὸ «ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ» μας εἰσέρχεται στὸ 15ο ἔτος τῆς ἐκδοτικῆς του ζωῆς, τώρα ποὺ ὁ Διῆς του βλέπει νὰ πραγματοποιοῦνται μ ο ν ο μ ι ᾶ ς ὅλα τὰ εκπαιδευτικά του ὄνειρα, τώρα ποὺ ἡ Ἑκπαιδευτικὴ Μεταρρύθμιση ἄρχισε νὰ μπαίνει σὲ ἐφαρμογὴ κάτω ἀπὸ τοὺς καλύτερους οἰωνούς, δὲν ἔχομε παρὰ δύο πράγματα νὰ εὐχρηθοῦμε καὶ νὰ προτείνουμε στοὺς φίλους καὶ ἀναγνώστες μας:

1. Νὰ εὐχαριστήσουμε μὲ ὅλη μας τὴν ψυχὴ τὸν θαρραλέο καὶ πάντα ἀειθαλῆ Πρωθυπουργό μας, τὸν Ὑπουργό τῆς Παιδείας καὶ τὸ Γενικὸ Γραμματέα τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας για ὅσα ἔκαμαν ὑπὲρ τῆς Ἑκπαιδεύσεως καὶ τῶν λειτουργῶν τῆς. Νὰ τοὺς ἐκφράσουμε τὴν εὐγνωμοσύνη μας, γιατί μετέτρεψαν τὰ ὄνειρα μιᾶς ὀλόκληρης γενιᾶς σὲ πραγματικότητα (μέσα στὸν πρῶτο χρόνο τῆς κυβερνητικῆς τους ἐξουσίας).

2. Νὰ ἀνασκουμπωθοῦμε ὅλοι μὲ ὄρεξη, μὲ πίστη, μὲ φανατισμό, μὲ ἐνθουσιασμό, νὰ βοηθήσουμε νὰ πετύχη ἡ Ἑκπαιδευτικὴ Μεταρρύθμιση. Ἀλλοίμονό μας, ἐὰν —ἐξ αἰτίας μας— καθυστερήσῃ ἢ ἀποτύχῃ. Οἱ εὐθύνες μας εἶναι ἱστορικές. Ἡ κυβέρνησις μᾶς ἄνοιξε τὸ δρόμο. Ἀπὸ ἐμᾶς ἐξαρτᾶται ἡ ἐπιτυχία. Εἴμαστε 25.000 δάσκαλοι καὶ 5—6 χιλιάδες καθηγητές. Δὲν πρέπει νὰ σταυρώσουμε τὰ χέρια. Καὶ ἐκεῖνοι —οἱ ἐλάχιστοι— ἐμεῖς δὲν πιστεύουμε νὰ ὑπάρχει οὔτε ἓνας—, ποὺ τυχὸν δὲν ἐνστερνίζονται τὴν Ἑκπαιδευτικὴ Μεταρρύθμιση καὶ ἐκεῖνοι ποὺ νομίζουν ὅτι δὲν ἐπέτυχαν τὶς προσωπικὲς των ἐπιδιώξεις (προαγωγές, μεταθέσεις, κ.λ.π.) ὅλοι θάρρουν μαζί μας. Θὰ ἀναγνωρίσουν τὰ λάθη τους. Θὰ τοὺς ἐμψυχώσῃ ἡ ὁρμὴ καὶ ὁ ἐνθουσιασμός μας. Καὶ ἡ ἀγνότης τῶν προθέσεών μας.

—Ἐμπρὸς λοιπόν, φίλοι καὶ ὁπαδοὶ τοῦ «Νέου Σχολείου», στὸ μεγάλο ἀγῶνα για τὴν ἐπιτυχία τῆς Ἑκπαιδευτικῆς Μεταρρυθμίσεως.

—Για τὴν προκοπὴ καὶ τὴν ἀνόρθωση τῆς παιδείας μας!

—Για τὴν πνευματικὴ ἀναγέννηση τοῦ Ἑθνους μας!

ΧΑΡΗΣ ΠΑΤΣΗΣ

ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Μεθοδολογικὲς ἀπόψεις γύρω ἀπὸ τὶς βασικὲς ἔννοιες τῆς Διδασκαλίας

ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΕΠΟΠΤΕΙΑΣ

Ὑπὸ ΕΥΡΙΠΙΔΟΥ ΣΟΥΡΛΑ, Παιδαγωγοῦ

Ὁ Βιεννέζος Συνάδελφος Franz Divisch, θὰ μᾶς ταραῖξει λιγάκι τὰ θολὰ νερὰ σχετικὰ μὲ τὶς ἀντιλήψεις ποὺ ἐπικρατοῦν ὡς πρὸς τὴν γνωστὴν βασικὴν ἀποψιν τῆς διδασκαλίας ποὺ στηρίζεται στὴν ἐποπτεία καὶ για τὴν ὁποία πιστεύεται ἴσως, ὅτι ἡ ἀπλὴ λειτουργία τῶν αἰσθήσεων, δηλαδὴ ἡ ἀντίληψις μπορεῖ νὰ μᾶς ἐξασφαλίσῃ καὶ ἐποπτείας τῶν διαφορῶν ἀντικειμένων.

Ἄς τοῦ δώσουμε ὅμως τὸ λόγο νὰ μᾶς μιλήσῃ ὁ ἴδιος.

«Κάθε γόνιμος περιοχὴ μαθήσεως, παρατηρεῖ ὁ Βιεννέζος Συνάδελφος Divisch, ἀποκτᾶται μὲ σαφὴ ἐποπτεία, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ καὶ τὸ βασικὸν θεμέλιον πάσης μαθήσεως ὅπως διεκήρυξεν ὁ Pestalozzi.

Στὴν πρακτικὴ ὅμως διεξαγωγὴν γεννᾶται τὸ ἐρώτημα περὶ τοῦ τρόπου κατὰ τὸν ὁποῖον θὰ ἐρμηνεύσωμεν τὴν ἔννοιαν τῆς ἐποπτείας.

Ἐπὶ παραδείγματι:

Παρακαλοῦμεν τὰ παιδιὰ τῆς τάξεώς μας νὰ παρατηρήσουν προσεκτικὰ τὴν γάταν τοῦ σπιτιοῦ των καὶ νὰ μᾶς περιγράψουν προφορικὰ τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματά της.

Κατὰ τὴν προφορικὴν ὅμως περιγραφὴν τῶν γνωρισμάτων ἐκ μέρους τῶν παιδιῶν, κατόπιν λεπτομεροῦς παρατηρήσεώς των, συνάγονται τὰ ἀκόλουθα:

Τὸ παιδί διετήρησε σαφεῖς ὀπτικὲς ἐντυπώσεις ἀπὸ τὴν παρατήρησιν ποὺ ἔκαμε, περιγράφει ὅμως ὅσες ἔχουν ἀξίαν κατὰ τὴν γνώμην του.

Ἡ περιγραφὴ δηλαδὴ αὐτὴ ἐκ μέρους τοῦ παιδιοῦ εἶναι συγκεχυμένη καὶ ἀπεικονίζει μίαν χαλαρὰν ὀπτικὴν ἐντύπωσιν, ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι οἱ ὀπτικὲς ἐντυπώσεις αὐτὲς καθ' ἑαυτὰς δὲν ἀφίνουν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ παιδιοῦ καὶ ἀντίστοιχες σαφεῖς παραστάσεις.

Ἡ πραγματικὴ μορφή τῆς γάτας —ἐπὶ τοῦ προκειμένου— δὲν ἀνευρέθη, δεδομένου ὅτι μὲ τῶν αἰσθήσεων μονάχα τὴν λειτουργίαν, δὲν μποροῦμε νὰ βροῦμε καμμιὰ Μορφή.

Ἡ ἀπλὴ δηλονότι διὰ τῶν αἰσθήσεων ἐντύπωσης δὲν μπορεῖ νὰ μᾶς δώσει ἱκανοποιητικὴ ἐποπτεία, ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ λειτουργία αὐτὴ ἀνάγεται εἰς τὴν σφαίραν τῆς σκέψεως.

Ὁ παρατηρῶν πρέπει νὰ εἶναι ὠπλισμένος μὲ μίαν μέθοδον τῇ βοηθείᾳ τῆς ὁποίας θὰ ἐπεξεργάζεται τὰς ἀντιλήψεις τῶν διαφορῶν ἀντικειμένων.

Μὲ ἄλλα λόγια καὶ διὰ νὰ ἐκφρασθοῦμε ἐπὶ τὸ ψυχολογικώτερον.

Ἡ ἀντίληψις καὶ ἡ σκεπτικὴ πορεία ἀποτελοῦν τὰ δύο βασικὰ στοιχεῖα τῆς ἐποπτείας, τὰ ὁποία πρέπει σαφῶς νὰ συγκρατοῦμε γιὰ νὰ μὴ περιπέσωμε σὲ ἐπικίνδυνον σφάλμα, προτείνοντες, πῶς εἶναι ἀρκετὴ μονάχα ἡ ἀντίληψις νὰ μᾶς ἀφωπνίσῃ καὶ νὰ μᾶς ἐξασφαλίσῃ μίαν σαφὴ ἐποπτεία.

Κατὰ ταῦτα:

Ὅσον ἰσχυρὰ παρεμβάλλεται ἡ καθαρὸς πνευματικὴ ἐπεξεργασία, τόσον περισσότερο ζωντανὴ καὶ πλαστικὴ ἀποβαίνει ἡ ἐποπτεία: Στὴν πολὺπλευρον ἐπὶ παραδείγματι ἐρμηνείαν τῆς Μορφῆς τῆς γάτας εἶναι ἀπαραίτητος ἐκτὸς τῆς παρατηρήσεως μὲ τὰ μάτια καὶ μιὰ συστηματικὴ αὐτογνωσία γύρω ἀπὸ τὴν ἀναγκαιότητα τῆς ὑπάρξεως καὶ τῆς λειτουργίας ὀρισμένων μελῶν τοῦ σώματός της καθὼς καὶ ἡ γνῶσις τοῦ ἐσωτερικοῦ μηχανισμοῦ τούτων.

Ἡ πνευματικὴ δηλαδὴ ἐνέργεια βρίσκει ἱκανοποιητικὴ λύσιν διὰ τῆς λει-

τουργίας εκείνης της σκεπτικής, ή όποία έντοπίζεται εις την παρεμβολή του «Γιατί», και διά της παρεμβολής του όποιου διαγιγνώσκεται και ό πυρήν των άντικειμένων.

Κατόπιν της ως άνω θεωρητικής μορφής των περι άντιλήψεως και έποπτείας κριτηρίων —τά όποία στηρίζονται σε ψυχολογικές και παιδαγωγικές άπόψεις άτράνταχτες— προβαίνομεν ήδη και εις μίαν πειραματικήν άπόδειξιν.

Δεδομένου ότι ούτε ή άπλή έποπτεία ένός ζώου είναι άρκετή να μάς ζωντανέψει τον κύκλον των παραστάσεων, ούτε μία ίχνογράφησης τούτου έκ μέρους των παιδιών, πρέπει μοιραίως να συνδυάσωμεν μετά της έποπτείας και την πνευματικήν εκείνην ένέργειαν που πρέπει να καταβάλει τό παιδί με την προσοχήν του για να άπεικονίσει άκριβώς τις γραμμές του άντικειμένου και να τις άποτυπώσει στη μνήμη του.

Με την άπλή δηλαδή ίχνογράφησην του ζώου —της γάτας επί του προκειμένου— συμβαίνει ότι και με την φωτογράφησην ένός άντικειμένου διά της φωτογραφικής μηχανής, δηλαδή λαμβάνει χώραν μία μηχανική άπεικόνισις των φυσικών άντικειμένων, εις την όποιαν όμως δέν ύπάρχει ούδεις μηχανισμός, και της σκέψεως.

Μπορεί βέβαια να δώσωμεν μία συνταγή στα παιδιά γύρω άπό τον μηχανισμό της Μορφής των Ζώων. Και αυτό κάμνουν πολλοί συνάδελφοι.

Άκριβώς όμως τότε δεσμεύεται ή πνευματική έργασία και ή άυτενέργεια των παιδιών.

Η έργασία με ώρισμένα καλούπια και με έτοιμες έννοιες έκ των προτέρων, οδηγούν στο ξεκλείδωμα τρόπον τινά της πνευματικής πορείας της έργασίας, ενώ επιβάλλεται άντιθέτως ή άφύπνισις στην ψυχή του παιδιού πλήθους προβλημάτων και άποριών, που θα τό αναγκάσουν σε μία σοβαρή πνευματική πάλη που πρέπει να διεξαγάγει, για να μορφωθή πραγματικά (Franz Divisch).

Έτελειώσαμε . . .

Φαίνεται ότι από τά γαλανά κύματα του Δουνάβεως έκπέμπονται άπό καιρού εις καιρόν όχι μονάχα μουσικά Βάλς, αλλά και διδακτικής φύσεως τοιαύτα.

Και σε ένα τέτοιο βάλς μάς καλεί ό Βιεννέζος Συνάδελφος.

Και για να συνοψίσωμε :

Κατόπιν της ως άνω όρθης αναλύσεως της έννοίας της έποπτείας, εν συνδυασμῳ προς μίαν επί ψυχολογικών βάσεων διδασκαλίαν και της Ίχνογραφίας, προτρέπει ό διδάσκων τά παιδιά της τάξεώς του :

α) να ίχνογραφήσουν την γάταν του σπιτιού των ή μίαν γάταν που παρετήρησαν.

β) να διατυπώσουν σε έκθεσιν την περιγραφήν των.

Οί δύο αυτές διδακτικές ένέργειες του διδάσκοντος μπορεί να διεγείρουν στην τάξη συνταρακτικόν κύμα συζητήσεων.

Έπωφελούμενος δέ ό διδάσκων από τις παραφωνίες που θα παρατηρήσει εις τό χορευτικόν αυτό βάλς των συζητήσεων των παιδιών της τάξεώς του, θα τό όπλίσει με τον άκριβή ρυθμόν της σκέψεως, ή όποία και θα μετατρέψει την άπλήν έποπτείαν διά της μορφής της ίχνογραφήσεως ή την διά της μορφής της έκθέσεως τοιαύτης, εις καθαράν πνευματικήν έπεξεργασίαν, με τελικόν άποτέλεσμα την πραγματικήν μορφήν της δημιουργικής μαθήσεως.

Και για να όλοκληρώσωμεν :

Ας επιχειρηθή ή έφαρμογή της ως άνω μεθόδου δι' ίχνογραφήσεως και ταυτοχρόνου έκθέσεως στο μάθημα επί παραδείγματι της Ζωολογίας γύρω άπό όλες τις κατηγορίες και τις μορφές των Ζώων των οικιακών που προσπίπτουν στην αντίληψιν του παιδιού.

Και αί στήλαι των Παιδαγωγικών Περιοδικών της πατρίδος μας, με ιδιαιτέραν χαράν θα φιλοξενίσουν τέτοιες δημιουργικές πειραματικές διδακτικές μορφές

ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΕΙΣ ΒΗΘΛΕΕΜ

Του κ. ΔΙΑΜΑΝΤΗ Δ. ΡΗΝΑ Δημ.)λου Σάμου

«Ανήσυχος θά είναι ή καρδιά μας έως ότου
εύρη την άνάπαυσίν της, Κύριε, εις Σέ».

(Ιερὸς Αὐγουστῖνος)

Χριστὸς γεννᾶται δοξάσατε. Χριστὸς ἐξ οὐρανῶν ἀπαντήσατε. Χριστὸς ἐπὶ γῆς ὑψώθητε.». Κάθε φορά που άκούμε την ύπέροχη αὐτή ψαλμωδία, ή καρδιά μας αίσθάνεται μία ζωογόνο, μία μυστική λυτρωτική δύναμι να την άποσπᾷ από τὰ γήϊνα και φθαρτὰ και να την ὑψώνη προς ένα ανώτερο, ένα αὔλο θαυμαστὸ κόσμο, Εὐθὺς ή φαντασία μας, σάν από μαγεία πρωτόφαντη, φωτίζεται πλούσια, κι' έντός της αρχίζουν να φτερουγίζουν άγιες εικόνες, κάθε χρόνο τό ίδιο ζωγραφισμένες. μ' ανεξίτηλα χρώματα, κι' αναλλοίωτες άπ' την τριβή του πανδαμάτορος χρόνου.

Κάνενα άλλο γεγονός σάν αὐτό της γεννήσεως του Χριστοῦ και της Ἀναστάσεως, δέν διαποτίζει την ὕπαρξί μας με τόση γοητεία και δέν την περιβάλλει με τόσο μυστικόπαθο θάμβος. Εἶναι οἱ δύο μαγνητικοὶ πόλοι που ἔχουν την θεία δύναμιν να ἔλκουν την ἀνθρωπίνην ὕπαρξιν, να την καθαγιαίνουν και να την καθιστοῦν γοητευτικήν.

Πολλές συγκρίσεις προσπάθησαν να κάμουν ανάμεσα στα δύο αὐτὰ μεγάλα γεγονότα. Μὰ ἂν οἱ σοφοὶ ὅλου του κόσμου δίκαια δέν μποροῦν να ξεχωρίσουν μ' ὑπεροχή, γιατί και τὰ δύο εἶναι ἴδια ή οὐσία μοιρασμένη ἰσόποσα σε δύο χρονικά ὅρια, για τὰ παιδιά και ἰδίως αὐτὰ της σχολικῆς περιόδου, ξεχωρη θέση παίρνει τό πρώτο. Πολλές ἡμέρες πρὶν από τὰ Χριστοῦγεννα, τὰ φωτεινὰ χαμόγελα πλαισιώνουν τὰ πρόσωπά των και κρυστάλλινες οἱ φωνές ξεπηδοῦν αὐθόρμητα άπ' τὰ παλλόμενα άπ' τή προσμονή στήθειας. Κι' ἀντιλαλεῖ ή τάξις στα διαλείμματα, ἀντιλαλοῦν οἱ γειτονιές, ἀντιλαλεῖ τό σπίτι. «Χριστὸς γεννᾶται σήμερον ἐν Βηθλεὲμ τῇ πόλει...».

Ναί. Γεννᾶται κι' ἐφέτος σε μία κρίσιμη πάλι καμπή της ἱστορίας. Ποτὲ ἴσως ἄλλοτε ὁ ἀνθρώπος να μὴν ἐννοίωσέ σε τόσο ὕψιστο βαθμὸ την ἀξίαν της Εἰρήνης. Τοῦτο ἴσως να ἀποτελεῖ και μία εὐοίωνο τροπή. Μία στροφή πρὸς τὰ ἔνδον. Ἐπιστροφή εις Βηθλεὲμ.

Κι' ἀληθινὰ ἂν κανεὶς ἀποσπᾷ τούς λογισμούς του από τὰ γήϊνα και φθαρτὰ κι' ἀφήσῃ την φαντασίαν του συνοδοιπόρο του φωτεινοῦ ἀστρου της Βηθλεὲμ δέν θ' ἀπαντήσῃ τούς τρεῖς μόνο μάγους. Θ' ἀντικρύσῃ ὁλόκληρες στρατιές ἀνθρώπων ν' ἀναζητοῦν «τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸ τὸ φῶς τὸ της γνώσεως». Ὁλόκληρη ή ἀνθρωπότης ὁδεύει σήμερα ὁδηγουμένη από την μεγάλη νιοσταλγία, που ἀφύπνησε μέσα εις την φυγὴν της ή ἐρημία και ή μικρότης των χρόνων μας. Την πορείαν δὲ αὐτὴν πρὸς την πολίχνην της Ἰουδαίας γράφει ὁ ἀείμνηστος Ν. Λούβαρις, στο ὥραϊο του βιβλίου «Συμπόσιον Ὅσιων», ἀνέλαβον πολλάκις και κατὰ τό παρελθὸν οἱ λαοὶ

διαφόρων Συναδέλφων, εις παραμονὰς μάλιστα ζηλευτῆς μεταρρυθμιστικῆς προσπαθείας γύρω από την ἐσωτερικὴν ὀργάνωσιν των σχολείων της λαϊκῆς μας Παιείας.

ΕΥΡΥΠΙΔΗΣ ΣΟΥΡΛΑΣ
Παιδαγωγός

Η ΑΓΩΓΗ ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ ΣΕ ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙ

Μετάφραση: ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ

(Συνέχεια από τα προηγούμενα
υπ' αριθ. 165 — 166 τεύχη)

Η ΕΞΟΥΣΙΑ — ΟΙ ΠΟΙΝΕΣ
ΟΙ ΣΩΜΑΤΙΚΕΣ ΤΙΜΩΡΙΕΣ

Το σημείο αυτό θα ήταν δύσκολο να συζητηθεί. Οι απαντήσεις που πήραμε παρουσιάζουν άπειρες αντιλήψεις, λίγο, πολύ, αντικρουόμενες, μεταξύ των οποίων μπορούμε να διακρίνουμε:

— Αιτιές που είναι λανθασμένες και επικίνδυνες για κάθε περίπτωση και θα πρέπει να τους βάλλουμε κόκκινη καρτέλλα.

— Αιτιές που μπορούν να έχουν αξία σε ώριμες περιπτώσεις περιβάλλοντος ή ατόμων και θα τους δώσουμε πορτοκαλιά καρτέλλα.

— Αιτιές που είναι διεθνώς επιθυμητές με πρόστιμο καρτέλλα.

Είναι τα θέματα που θίγουν προβλήματα τόσο σοβαρά, σχετικά με την ελευθερία, την αυστηρότητα, τα μαύρα πουκάμισα (τέντυ-μπόνς) και γενικά το γεγονός που κάνει τα παιδιά να

φαίνονται σήμερα πολύ πιο κακομαθημένα από άλλοτε.

Σημειώνουμε εδώ ώριμο αριθμό από σημεία αντιφατικά που περιλαμβάνονται στις απαντήσεις του ερωτηματολογίου μας. Είναι οι απόψεις που πρέπει να συζητήσουμε κατά βάθος για να καταλήξουμε σε κάτι αξιόλογο.

— Η αγωγή, ή ολοκληρωτικά ελεύθερη, σύμφωνα με την Αμερικανική μέθοδο, είναι καταδικασμένη από όλους. «Η μόδα είναι τα παιδιά να εξουσιάζουν τους γονείς... αλλά οι Αμερικανοί που δοκίμασαν τη μέθοδο πριν από μας, μάς απογοήτευσαν και πήραν αντίθετες αποφάσεις για το μέλλον» (Ronnell, Oise).

— Υπάρχει μία εξουσία που θα έλεγανε περίπου ιδανική που προέρχεται από την ηθική αξία και τη συμπεριφορά του ενήλικου. Αλλά αυτές οι ιδιότητες δεν είναι παρά εξαιρετικές.

Ποιές είναι οι ιδιότητες εκείνες των γονέων και των δασκάλων που τους βοηθούν να αποκτήσουν αυτή την απαραίτητη επιβολή;

— Κατά πόσον η αγάπη που έχει ο ενήλικος για το παιδί ευκολύνει την επιβολή;

της οίκουμένης, όσakis ήσθάνθησαν τās οδυνηράς συνεπείας της απομακρύνσεως των από το πνεύμα του Χριστού και ως άτομα και ως κοινωνία. Όμως ουδέποτε έως τώρα με την νοσταλγική προσδοκίαν, ή όποια κατευθύνει σήμερα τα βήματά των προς προσκύνησιν του θείου Βρέφους. Διότι εις ουδεμίαν άλλην εποχήν φθασεν τόσον επικινδύνως όσον κατά την ιδικήν μας, εις το χείλος της άβυσσου ό άνθρωπος».

Σ' αυτή δέ την πορεία που αναφέραμεν, δεν μένει άμετοχος κι' ό Διδάσκαλος. Συνδοιοπόρος στά πρώτα βήματα των ανθρώπων, πιστός στις επιταγές που ύπαγορεύουν οι θεϊοι νόμοι της συνειδήσεώς του διαδραματίζει πρωτεύοντα ρόλον και εξασκεί μεγίστην επίδρασιν. Προπορεύεται, χαράσσει τα ίχνη της πορείας, φωτίζει πλούσια, καθοδηγεί. Δεν επαναπαύεται ουδέ στιγμή. Προσπαθεί να άρη την άμφιβολία που θολώνει κάθε ανθρώπινη σκέψι, να εξαλείψη την όλιγοπιστία που τρικυμίζει την καρδιά, να θεραπεύση την άδυναμίαν που σαλεύει την θέλησι. Πόσο άλήθεια ιερό, πόσο μεγάλο το έργο του!

Πέρασαν αιώνες από τότε. Κι' όσο περνούν, πάντα με έκθαμβο το βλέμμα οι άνθρωπινες γενεές, θά άνερίζουν επίμονα στην ύπεροχη τούτη σκηνογραφία, στο σπήλαιον της Βηθλεέμ που είναι και μία τελετουργία γής και ούρανο, ανθρώπων και άγγέλων.

Πρέπει κι' ό τελευταίος άνθρωπος να έννοήση πώς το φώς δεν το σκορπίζουν οι πυγολαμπίδες, δεν το δίνουν τα λυχνάρια, δεν το παρέχει το σέλας, άλλ' ό Μέγας Ήλιος, ό Ήλιος της Δικαιοσύνης. Όταν το νοιώση αυτό βαθειά, ασφαλώς τα σκοτάδια μέσα του, που τον κρατούν τυφλό, θά διαλυθούν, θά υποχωρήσουν όπως ή νύχτα μπροστά στο άρμα του ξανθοφύου Φοίβου.

ΔΙΑΜΑΝΤΗΣ Δ. ΡΗΝΑΣ

«Ο πρώτος όρος είναι ότι μπορούν ν' αναπτυχθούν συναισθηματικοί δεσμοί μεταξύ δασκάλων και μαθητών. Μπορεί να διερωτηθώ κανείς αν οι ετήσιες αλλαγές των δασκάλων δεν είναι βλαβερές. Σ' αυτό πρέπει ν' απαντήσουν οι ψυχολόγοι (Fevré, Haut-Rhin).

— Η επιβολή είναι μεγάλο προτέρημα. Δεν είναι ή τέχνη να είναι κανείς αυταρχικός» (Aain Curtel, Suisse).

— «Η επιβολή είναι ήθικης φύσεως» (Direc E.N., St. Etienne).

Μιλούν πολύ σήμερα για «αυστηρότητα». Αλλά ως που φθάνει αυτή ή αυστηρότητα; «Αυστηρότητα δεν σημαίνει σωματικές τιμωρίες. ΙΜου φαίνονται σαν μία αξιοκατάκριτη άδυναμία, μία έλλειψη σοβαρότητας» (Pauwels, Nord). «Το παιδί έχει τα δικαιά του και πρέπει να προσπαθήσουμε να έμβαθύνουμε σ' αυτά για να μπορούμε να τα διορθώσουμε» (Mame Fabrè, Paris).

— Οι ποινές: Συμφωνούν στο να τις θεωρούν αναγκαίες, πράγμα που είναι πιθανώς σωστό, όταν μιλούν για συγχαρητήρια, ανταμοιβές και αποδοκιμασίες.

Αλλά ή ποινή ύπενθυμίζει σε όλους την ιδέα της τιμωρίας.

«Όσο για την επιστροφή στην αυστηρότητα στις τιμωρίες αν όχι τις σωματικές, για τις όποιες έχω έχθρική γνώμη — ίσως άδίκως — νομίζω ότι το παιδί πρέπει να έχη το φόβο των γονέων και των δασκάλων του, να αισθάνεται την πίεση της επιβολής τους, (ποιά ήταν ή ουσίωδης αιτία για την κατάρρευση της IV Δημοκρατίας, αν όχι ή έλλειψη κυβερνητικής σταθερότητας);. Αν θέλη κανείς ν' αποφυγή την κατάρρευση της ήθικης πρέπει με κάθε θυσία ν' αναλάβη τους νέους και να τους δείξη ότι οι ενήλικοι διευθύνουν άκόμη (Pinto B.A.). Ας αναφέρουμε καλύτερα τις φρόνιμες παρατηρήσεις του κ. Avangini:

«Ο θεσμός κατά παράδοση, δικαιολογεί την προσφυγή στις τιμωρίες, γιατί επικαλείται τη δημιουργία του φόβου (την άποφυγή να επαναλάβη το ίδιο σφάλμα το παιδί) και τον παραδειγματισμό (να δειλιάσουν οι άλλοι, μαθητές). Με τον ίδιο τρόπο, άλλως τε συχνά παρουσιάζουν τη δικαιολογία για τις δικαστικές ποινές στην έγκληματολογία. Θα πρέπει να διερωτηθώ αν οι δυο αυτές έννοιες μπορούν να θεωρηθούν ότι έχουν τον σωστό τίτλο.

1) Μπορεί κανείς να παρατηρήσει ότι οι ποινές έχουν περίπου την ίδια συχνότητα από μέρα σε μέρα σε μία τάξη και από βδομάδα σε βδομάδα σε ένα ίδρυμα: Ότι είναι πάντοτε οι ίδιοι δάσκαλοι που καταφεύγουν σ' αυτές και ίδιοι μαθητές που τις ύφίστανται. Μπορεί λοιπόν κανείς να βγάλει το συμπέρασμα:

α) Ότι ή επιβολή των ποινών ανάγεται περισσότερο στην παιδαγωγική στάση του δασκάλου παρά του μαθητού.

β) Ότι οι ποινές δεν διορθώνουν τις ψυχολογικές αιτίες ή άλλες, για τη συμπεριφορά των μαθητών που τους επιβάλλονται. Θέλουν να αποφύγουν την επανάληψη της συμπεριφοράς που θεωρήθηκε ένοχη, αλλά δεν ενεργούν με

βάση τις αιτίες που προκαλούν αυτή τη συμπεριφορά.

γ) Ότι δεν μπορεί κανείς να μιλήσει για άποτελεσματικότητα των ποινών, γιατί μία άποτελεσματική ποινή θα ήταν εκείνη που ή συχνότητά της θα περιοριζόταν προοδευτικά.

δ) Τα προστάγματα της ψυχολογίας και της ήθικης (σεβασμός στα ανθρώπινα πλάσματα — επιθυμία ν' αποφεύγονται οι ψυχολογικοί τραυματισμοί) άπαγορεύουν να καταφεύγει κανείς στις ποινές που θα ήταν άποτελεσματικές. Οι άποτελεσματικές λοιπόν ποινές άπαγορεύονται από το σχολικό κανονισμό και αυτές που επιτρέπονται δεν είναι άποτελεσματικές. Στην πραγματικότητα αν ή ένόχληση από την τιμωρία είναι ανώτερη από την ευχαρίστηση για το παράπτωμα, ό μαθητής το άποφεύγει. Αλλά αν ή ένόχληση από την τιμωρία είναι κατώτερη από την ευχαρίστηση του παραπτώματος ό μαθητής δεν το άποφεύγει. Για το λόγο αυτό, οι δάσκαλοι που βασίζουν την επιβολή τους μόνον στις τιμωρίες είναι συχνά στο περιθώριο των κανονισμών και προκαλούν στους μαθητές ψυχολογικές δυσκολίες (επανάσταση, επιθετικότητα, ύπουλότητα ή συναισθημα έλλείψεως ασφαλείας — ύπερσυναισθηματικότητα —, δειλιάς κλπ.).

Για τους δύο αυτούς λόγους δεν μπορεί κανείς να πη ότι οι ποινές έχουν αξία άποτελεσματική με τον έκφοβισμό ούτε τον παραδειγματισμό. Η ανάλυση της οικογενειακής επιβολής θα όδηγούσε στα ίδια ακριβώς συμπεράσματα.

Ποιοι είναι λοιπόν οι λόγοι για τους όποιους ή παράδοση για την επιβολή έπιμένει στη διατήρησή τους; Υπάρχουν πολλοί:

A. Η ΠΡΟΣΦΥΓΗ ΣΤΙΣ ΠΟΙΝΕΣ
ΠΡΟΚΑΛΕΙ ΣΙΩΠΗΡΩΣ
ΧΑΡΑ ΣΤΟ ΔΑΣΚΑΛΟ:

Δίνει σε ώρισμένους την ευκαιρία να εκδηλώσουν μία επιθετικότητα. Τους δίνει την ψευδαίσθηση ότι άπονέμουν δικαιοσύνη, ότι σώζουν την επιβολή τους. Καμουφλάρε όπωσδήποτε την παιδαγωγική τους ανεπάρκεια. Η ιστορία δείχνει τις εποχές που ή παιδαγωγική ήταν πιο άδέξια ήταν επίσης και πιο θηριώδης (όπως στην Αρχαιότητα). Αντιθέτως όταν έγινε πιο επιδέξια και πιο κατατοπισμένη μπορεί να καταφεύγει σε μέθοδες κατασταλτικές. Με άλλα λόγια ύπάρχει αντίστροφως ανάλογη μεταβολή, μεταξύ της προσφυγής στις ποινές και της προόδου στην παιδαγωγική.

Αυτό που άληθεύει για την ιστορική εξέλιξη άληθεύει για κάθε ιδιαίτερη περίπτωση.

B. Η ΠΡΟΣΦΥΓΗ ΣΤΙΣ ΤΙΜΩΡΙΕΣ
ΠΡΟΚΑΛΕΙ ΣΙΩΠΗΡΗ ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΣΗ
ΣΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ

Στην πατροπαράδοτη παιδαγωγική, ό μαθητής είναι σε μειονεκτική θέση, αλλά προσπαθεί να εύρη τη δυνατότητα να ξεφύγει από τη μειονεκτική αυτή θέση και να αξιοποιηθώ. Το να κριτικάρη τον δάσκαλο είναι γι' αυτόν ένας

τρόπος διαμαρτυρίας για την κατωτερότητά του και να δώσει αξία στον εαυτό του. Οι τιμωρίες λοιπόν δίνουν τροφή και δικαιολογούν κατά κάποιον τρόπο την επιθετικότητα του μαθητού απέναντι του δασκάλου. 'Ακόμη, η προσφυγή στις τιμωρίες δημιουργεί στην τάξη ένα κλίμα «μικρού πολέμου» που επιτρέπει στο μαθητή να παραμείνει σε μία νοοτροπία μαθητού, και επιβραδύνοντας την ώριμότητά του, να παρατείνει μία παιδομορφική ψυχολογία, που συμβαίνει σε ώριμους να είναι ευχάριστη: Πρέπει να προσθέσουμε ότι συγχρόνως του δίνει την ευχαρίστηση να αναζητήσει την ανταπόδοση με διάφορες μορφές κατασκοπείας και απειθαρχίας και ακόμη ασέμνων πράξεων. Προκαλεί επίσης έναν ώριμο φόβο για την τιμωρία, αλλά κυρίως συγκεχυμένο αίσθημα της πρόσκλησης. Πολλές απηγορευμένες τάσεις παύουν να είναι θελκτικές, όταν τους επιβληθεί κανείς.

Έτσι υπάρχουν περιπτώσεις όπου οι τιμωρίες ευνοούν τις τάσεις της αυτοτιμωρίας και του μαζοχισμού του μαθητού. Τα παραδείγματα της περίπτωσης αυτής είναι πολυάριθμα.

Γ. Η ΠΡΟΣΦΥΓΗ ΣΤΙΣ ΤΙΜΩΡΙΕΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΕΙ ΤΕΛΟΣ ΜΙΑ ΕΥΚΟΛΗ ΛΥΣΗ

α) Είναι πιο εύκολο για μία κοινωνία να εκθειάζει μία παιδαγωγική απολυταρχική, παρά να προβλέπει σχολικές διατάξεις που επιτρέπουν να μειωθεί ο αριθμός των μαθητών σε κάθε τάξη και να εγκατασταθεί ένα παιδαγωγικό κλίμα πιο άνετο.

Είναι πιο εύκολο να εκθειάζει κανείς μία παιδαγωγική απολυταρχική από του να θέσει σοβαρά προβλήματα της στρατολογίας των δασκάλων και την ανάγκη ν' αποκτήσει ψυχολογικές ιδιότητες ένας άνθρωπος για να είναι ικανός να γίνει εκπαιδευτικός.

Είναι πιο εύκολο να καταφεύγει σε μία απολυταρχική παιδαγωγική παρά να λαβαίνει υπ' όψιν του τις μεθόδους διδασκαλίας, τα προγράμματα και την τεχνική του σχολικού προσανατολισμού που δημιουργούν λιγότερους μαθητές απροσάρμοστους και λιγότερους απειθαρχητους.

Είναι πιο εύκολο να συνιστούν μία παιδαγωγική επιβállοντας, παρά να λάβουν τα μέτρα που επιτρέπουν στις οικογένειες έναν καλύτερο τρόπο ζωής, και κατά συνέπεια πιο μορφωτικό.

Είναι λοιπόν φανερό, ότι δεν μπορεί να υπάρξει αποφασιστική παιδαγωγική πρόοδος παρά υπό τον όρο ότι οι συνθήκες του υλικού διδασκαλίας — οι μέθοδοι, τα προγράμματα, η ακρίβεια του προσανατολισμού, η ψυχολογική ισορροπία των δασκάλων και μία βελτίωση του τρόπου της οικογενειακής ζωής — θα επιτρέψουν ν' αποφύγουμε την προσφυγή στις μεθόδους, που φαίνονται σήμερα δύσκολο να παραμερισθούν.

β) Η αυταρχική παιδαγωγική στο σχολείο είναι έγγεγραμμένη στη σημερινή ανάνηψη του εκπαιδευτικού αυταρχισμού και είναι συνδεδεμένη με γενικότερους παράγοντες. Από την άποψη αυτή η δημοσιότητα που δόθηκε στα

προβλήματα της «παιδαγωγικής εγκληματικότητας» και η άτελης ανάλυση των αιτίων της εξαπλώσεώς της, οδηγούν στο να θεωρήσουμε συγκεχυμένα υπεύθυνες τις ελευθεριότητες μεθόδους αγωγής, και ιδιαίτερα τις μεθόδους της νέας παιδαγωγικής και, όπως λέτε οι ίδιοι, να συγχέουμε την ελευθερία και την ευκολία. 'Υπάρχει τρόπος να αντικρούσουμε αυτές τις κατηγορίες.

Δεν υπάρχει λόγος να διαλέξουμε μεταξύ της επιβολής και της ελευθερίας στην αγωγή. Θά ήταν κακή τοποθέτηση του προβλήματος. Η έκλογη πρέπει να γίνει μεταξύ των τύπων της επιβολής και των τύπων της ελευθερίας. Πραγματικά η τυραννική επιβολή είναι σημείο αδυναμίας, όπως ακριβώς και ώριμοι τύποι ελευθεριότητας και οι δύο αυτοί τύποι αδυναμίας βρίσκονται κάποτε σε διάφορες στιγμές, στους ίδιους παιδαγωγούς. 'Αντίθετα υπάρχει μία μορφή επιβολής που προέρχεται από γόητρο και η οποία είναι ισχυρή για να κάνει τους μαθητές ν' αναγνωρίσουν τη νόμιμη περιοχή της ελευθερίας. Αυτή τη μορφή της επιβολής πρέπει να επιθυμήσουμε και αυτή μόνη της έχει μία «παιδαγωγική αξία» δηλ. οδηγεί το παιδί στην αυτονομία.

— Οι ποινές — συμπεριλαμβανομένων και των σωματικών — είναι στην πραγματικότητα ψυχολογικά και ανθρωπιστικά επιθυμητές και εφαρμόσιμες.

Την άποψη αυτή υποστηρίζει ο κ. Lègèbre: α) Είναι αλήθεια ότι η «προσφυγή στις ποινές είναι αναγκαία μεταξύ 14 μηνών και τριών ετών (κρίσεις αντηρήσεως από το πρώτο έτος έως τα τρία έτη). Κατόπιν το παιδί συμφιλώνεται με μία μεγάλη κατανόηση».

β) Είναι αλήθεια ότι αν οι τιμωρίες προκαλούν κάποτε συμπλέγματα (κατωτερότητας) ή έλλειψη τιμωριών προκαλεί άλλα συμπλέγματα (ένοχής);

γ) Είναι αλήθεια ότι «οι σωματικές ποινές είναι κυρίως αναγκαίες στα πρώτα παιδικά χρόνια ή στην περίοδο την προσχολικήν»;

δ) Αυτή η διαβεβαίωση του Lègèbre είναι ακριβής;

Το έρωματολόγιο άγνοει ένα γεγονός που ανακαλύφθηκε από την ψυχανάλυση και που μπορεί να το διδάξει η καθημερινή πείρα του πατέρα της οικογενείας. Κάθε λάθος που γίνεται από το παιδί χρειάζεται μία τιμωρία από την εξουσία, με κίνδυνο να του δημιουργήσει ένα σύμπλεγμα κατωτερότητας που μπορεί να καταστρέψει τη διαμόρφωση της προσωπικότητάς του στο μέλλον. Παραδόξως, η τιμωρία ανακουφίζει το παιδί: "Αν δεν τιμωρηθώ το παιδί πολλαπλασιάζει τις ανησυχίες για να απαλλαγεί από την άγνοια του.

Ωστόσο, μία υπερβολική αυστηρότητα δημιουργεί ένα σύμπλεγμα το ίδιο επικίνδυνο: Ένα σύμπλεγμα κατωτερότητας που καταλήγει σε μία στείρα επανάσταση ή σύμπλεγμα αποτυχίας.

Ακολουθεί η γνώμη του G. Jaegly για τις τιμωρίες και το ξύλο:

ΤΟ ΞΥΛΟ ΜΕ ΤΗ ΒΙΤΣΑ ΕΧΕΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΑΞΙΑ :

"Ενας ώριμος δισταγμός διαφαίνεται στις γραμμές του άρθρου του συναδέλφου Lègèbre που φαίνεται ν' αμφισβητείται μεταξύ δύο αντιφατικών τάσεων που ξέρουμε ότι δεν μπορούν να συμφιλιωθούν. Καταδικάζει από το ένα μέρος μία παιδαγωγική αυταρχική, που τον έκανε να υποφέρει και απέναντι της οποίας η ελευθεριάζουσα πείρα του Freinet παρουσιάζει μία αναμφισβήτητη μαρτυρία. 'Αλλά από το άλλο μέρος, ο συνάδελφός μας δεν διστάζει να συστήσει την επαναφορά της, με τη μορφή καταναγκασμού και με έναν τρόπο που θεωρώ επικίνδυνο, φθάνει στο σημείο να εγκρίνει τις σωματικές ποινές και να παραδέχεται το ξύλο θεωρώντας το σαν μία απαραίτητη παιδαγωγική άρετή. Το «δράμα» του Lègèbre μάς οδηγεί να θέσουμε ακόμη μία φορά το πρόβλημα της πειθαρχίας.

Είναι αναμφισβήτητο γεγονός ότι κάθε κοινωνική ζωή, απαιτεί και προϋποθέτει μία πειθαρχία. Το σχολείο κατ' απομίμηση κάθε άλλης οργανισμένης ομάδας και χάρη στους ιδιαίτερούς σκοπούς του δεν μπορεί να εναρμονισθεί. 'Αλλά τί άλλο είναι η πειθαρχία από την έκφραση μιας εξουσίας και για τον παιδαγωγό, ο προσδιορισμός των σχέσεων μεταξύ του δασκάλου και του μαθητού. 'Αλλά ξέρουμε πόσο διφορούμενη είναι αυτή η έννοια της εξουσίας και πόσο μπορεί να οδηγήσει σε αβεβαιότητα. Σύμφωνα με το Λεζικό του Larousse του XXου αιώνα είναι «το δικαίωμα ή η δύναμη να διατάσσουμε και να κάνουμε τους άλλους να μάς υπακούουν». Αυτή η δύναμη, όπως προσδιορίζεται, προέρχεται από την ανωτερότητα της αξίας, ή απ' αυτήν που παρέχουν οι νόμοι. Για τον κ. Lalande (φιλοσοφικό λεξικό) εξουσία είναι «η ανωτερότητα ή τα οποία γίνεται κανείς ικανός άρετης χάρη στα οποία γίνεται κανείς ικανός να τον πιστεύουν, να τον υπακούουν, να τον σεβούνται, να επιβάλει την κρίση του στη θέληση, και στο αίσθημα του άλλου». Για τον Έλληνα παιδαγωγό, κ. ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ συγγραφέα της «Μεγάλης Έγκυκλοπαιδείας των Νέων», εξουσία «είναι η δύναμη να επιβάλει κανείς τη θέλησή του σε άλλους ανθρώπους». 'Αλλά δύο μέθοδοι υπάρχουν που κάνουν την εξουσία μία δύναμη που επιβάλλεται ή από εξαναγκασμό ή από επιδεξιότητα. Στο σημαντικό του έργο που δημοσιεύθηκε το 1923 «Θεωρία της αγωγής» ο κ. Laberthonnière αναπτύσσει το θέμα και προσδιορίζει: 'Υπάρχει εξουσία που χρησιμοποιεί δύναμη και επιδεξιότητα που τα διαθέτει για να υποτάξει τους άλλους στους ιδιαίτερους σκοπούς της και που δεν ζητάει ν' απαλλαγεί απ' αυτούς παρά να επωφεληθεί: αυτή είναι υποδουλωτική.

'Υπάρχει εξουσία που χρησιμοποιεί τη δύναμη και την επιδεξιότητα που διαθέτει για να υποταχθεί ή ίδια, κατά κάποια έννοια, σ' αυτούς που της είναι υποταγμένοι και που συνδέουν την τύχη της με τη δική τους τύχη, ακολουθεί μαζί τους έναν κοινό σκοπό: Αυτή είναι απελευθερωτική.

Αυτές οι τελευταίες γραμμές προσδιορίζουν το πνεύμα της Νέας Παιδαγωγικής, καθώς και τις 'Οδηγίες της 'Υπηρεσίας του 1923. Πλησιάζουν ελαφρά στο δυναμικό όνειρο του Montaigne, του Locke, του Rousseau.

"Αν η σχολική πειθαρχία, γράφει ο Foereter, δεν είναι άλλο από καταναγκασμός εξωτερικός, δεν συντελεί καθόλου στην ανάπτυξη της εννοίας της ατομικής ευθύνης. 'Αν εξασθενίζει το αίσθημα της αξίας, αν υπό τύπον αξιωμάτων δεν ξέρει παρά να επικαλείται το θεϊκό δικαίωμα του δασκάλου, θα προσφέρει στην κοινωνία πολίτες, των οποίων πιθανόν ο κοινωνικός τύπος θα ταιριαζόταν σε μία απόλυτη μοναρχία, αλλά όχι σ' αυτή τη συνεργασία των ατομικών δυνάμεων που είναι ένα ελεύθερο Κράτος.

"Όλο το πρόβλημα βρίσκεται εδώ και βρισκόμαστε στην ανάγκη να διερωτηθούμε ποιοι είναι οι σκοποί της αγωγής. Η αγωγή είναι μία σχέση μεταξύ των δύο: από το ένα μέρος του ατόμου που αναπτύσσεται και από το άλλο των κοινωνικών, των πνευματικών και ηθικών αξιών, στις οποίες ο δάσκαλος αναλαμβάνει το μυσήν.

"Εξ αυτού παρουσιάζονται δύο απόψεις: 'Η μία του ενηλίκου που βλέπει τη σχέση με το δικό του πρίσμα, που δεν αποβλέπει παρά μόνον στους κοινωνικούς σκοπούς και θεωρεί την αγωγή σαν μία απλή αποστολή. Και κατά συνέπεια ασχολείται με τον ολοκληρωμένο άνθρωπο παρά με το παιδί, περισσότερο για τους σκοπούς της αγωγής και όχι για τη μέθοδο της. 'Επίσης βρίσκεται υποχρεωμένος να θεωρήσει το παιδί σαν ένα πρότυπο υποταγμένο, που πρέπει να το αξιοποιήσει σε πρότυπο ενηλίκου «σαν τον φορέα των διαφόρων προσπατορικών «αμαρτημάτων» (Lucien Febvre). Δηλ. σαν ένα υλικό άνθεκτικό που πρέπει να το ανυψώσει, ακετέργαστο υλικό για να χρησιμοποιήσουμε τους όρους της μεταλλουργίας. Το παιδί δέχεται απ' έξω ένα προδόν κατεργασμένο. Η σχέση γίνεται με την πίεση και την υποδοχή. Και η καλύτερη ήθη γίνεται μάλλον με την υπακοή, παρά με την αυτονομία. Πόσες συνέπειες παρουσιάζει αυτός ο εξευτελισμός της έννοιας της πειθαρχίας που δεν θεωρείται πια σαν το χάρισμα που χρησιμεύει για να συγκρατήσει τον καυονισμό.

"Αλλά μπορούμε να προβάλουμε μία διαφορετική αναφορά που δεν θα είναι πιο μονόπλευρη, μία αναφορά, σύμφωνα με την οποία το παιδί κατακτά τη λογική και τους κανόνες, «με την καλή πράξη» με την προσπάθειά του και την προσωπική του πείρα, που θέτει ως αξίωμα ότι κάθε κοινωνικό παιδί έχει μέσα του. Τότε αποκαίται στον παιδαγωγό να βοηθήσει το παιδί στην προσπάθειά του για προσάρμογή, να ρυθμίσει την προσπάθεια αυτή, να την κατευθύνει να την εξηγήσει ο ίδιος στο παιδί. Αυτή η σύγχρονη αγωγή δημιουργεί παιδιά που δεν κάνουν, ότι θέλουν, αλλά θέλουν να κάνουν αυτό που κάνουν, που κατευθύνονται (Claparède). Θίγουμε εδώ το ευαίσθητο πρόβλημα της ελευθερίας. Ελεύθερος είναι ο άνθρωπος που δεν

υφίσταται πίεση, που ενεργεί σύμφωνα με τη φύση του και με τη θέλησή του. Άλλα ή ελευθερία δεν είναι ο βαθμός της ανεξαρτησίας που κατέχει το άτομο, αλλά αυτός που θεωρείται κανονικός και επιθυμητός. Αντιτίθεται κατά το αυτό, στην άσυνειδησία, την άσυνείδηση και το ανεύθυνο. Ένα πλάσμα ελεύθερο, αποφασίζει έπειτα από σκέψη, ξέρει τι θέλει, γιατί το θέλει και ενεργεί σύμφωνα με τους λόγους που εγκρίνει. Δεν πρόκειται λοιπόν για τελεία έλλειψη πίεσης, πράγμα απαράδεκτο για την ύπαρξη μιας κοινωνίας. Η ελευθερία δεν είναι συνώνυμη με την άσυνείδηση. Άλλα είναι «ή απουσία ή ο περιορισμός μιας αντικανονικής πίεσης, ανεδαφικής και ανήθικης». Προϋποθέτει λοιπόν, σε τελευταία ανάλυση, την ιδέα ενός νόμου.

Αυτές τις παραλλαγές ή παλαιότερη παιδαγωγική τις παραγνωρίζει. Η βία, ασφαλώς εγκρίνεται από όλες τις τάξεις. Άλλα «ή πίεση» μπορεί να είναι μαλακή και να γίνεται παραδεκτή από το μαθητή, τόσο πιο εύκολα όσο ο παιδαγωγός ξέρει να γίνεται σεβαστός από το παιδί. Οι συναισθηματικές σχέσεις παίζουν εδώ ένα ρόλο βασικό και βλέπουμε ότι η ιδέα του καθήκοντος γεννιέται από το σεβασμό που έχουν σ' αυτόν που το αντίπροσωπεύει και όχι το αντίθετο.

Άλλα το γόητρο του ενηλίκου οδηγεί το παιδί να δεχθεί τις βεβαιώσεις του δασκάλου. Η έξουσία το απαλλάσσει από τη σκέψη. Αυτό καταλήγει φυσικά στο να σταθεροποιήσει τον έγωκεντρισμό του αντί να τον διορθώσει. Στη θεωρία της πνευματικής ύποταξης ανταποκρίνεται ο ήθικος ρεαλισμός. Το καλό και το κακό κατακτώνται σαν να είναι σύμφωνα ή όχι με τον καθιερωμένο κανόνα. Είναι δύσκολο με τις συνθήκες αυτές να οδηγήσουμε το παιδί σε μια ολοκληρωτική αυτονομία με την προσωπική του συνείδηση.

III. ΠΩΣ ΝΑ ΜΟΡΦΩΣΟΥΜΕ ΤΟΝ ΑΥΡΙΑΝΟ ΑΝΘΡΩΠΟ;

Εφ' όσον αντιμετωπίζουμε τις σημερινές αποτυχίες μιας ξεπερασμένης παιδαγωγικής, δημιουργείται μια σοβαρή αντιδραστική κίνηση κατά της αυταρχικότητας, των ποινών και των τιμωριών. Πρέπει να πάρουμε καθαρά μια θέση.

Αυτή η αυταρχική πειθαρχία είναι δυνατό να μορφώσει ελεύθερους και δημιουργικούς ανθρώπους, πολίτες συνειδητούς μιας δημοκρατικής κοινωνίας;

Εδώ βρισκόμαστε πραγματικά στο σταυροδρόμι. Πρέπει να πάρουμε το σωστό δρόμο. Πολλοί από τους άλληλογράφους μας θεωρούν ότι οι τιμωρίες και το ξύλο δεν είναι πάντοτε περιττά.

Η αναζήτηση μιας έξουσίας αποτελεσματικής — χωρίς βάρβαρες τιμωρίες — παρουσιάζει ένα από τα σοβαρά προβλήματα.

Πρέπει ν' απαρνηθούμε επίσης αυτή την έξουσία, που χωρίς να είναι βάρβαρη, δεν είναι λιγότερο ύπουλη και δυστυχώς, αποτέλεσμα της. Αυτή είναι που δημιουργεί στη συμπεριφορά μας και στη ζωή μας με τις μεθόδους της,

την άποκτηνωση, με την παθητική αντίγραφη, την άποστήθιση, το ραδιοφωνικό και την τηλεόραση, έως την πλύση του έγκεφάλου που οι σοφοί καθώς φαίνεται την έτελειοποίησαν.

Η παλαιότερη άγωγή δημιουργήσει παιδιά φρόνιμα, άντρες προσαρμοσμένους, που παίζουν στο στρατό και ύπηρετούν, ακόμη και αν είναι έναντιον του πολέμου, εργάζονται φρόνιμα σε βλακώδεις εργασίες, ψηφίζουν όταν ξέρουν ότι θα τους εξαπατήσουν ακόμη μία φορά, πηγαίνουν στον κινηματογράφο, παρακολουθούν την τηλεόραση.

Δημιούργησε επίσης γυναίκες που έκαναν φρόνιμα ούρα για να φάνε στην Κατοχή, που εξακολουθούν να γεννούν παιδιά χωρίς να υπολογίζουν τις συνέπειες για τα πλάσματα που δημιουργούν, και απλώς έπειδή σήμερα υπάρχουν αντιλήψεις που θεωρούν τη γυναίκα σαν μια παιδοποιητική μηχανή και τον άντρα τον «άφέντη» που πρέπει να πάρη επάνω του όλες τις σκοτούρες και τις ευθύνες της οικογένειας.

Για την κοινωνία που επιθυμούσαν αυτό ήταν μία επιτυχία, γι' αυτός όμως που έχουν συνείδηση του τι έπρεπε να είναι μία κοινωνία, ήταν άποτυχία.

Τα παιδιά σήμερα δεν είναι ικανά να σκύβουν όπως έσκυβαν οι παλαιότεροι.

Σαν να υπήρχε στα κύτταρα τους ένας αναβρασμός που έμποδίζει το μούσκεμα.

Αυτόν τον αναβρασμό δεν γεννάνται το ζήτημα να τον ψυχράνουμε χωρίς να σκοτώσουμε τη ζωή, αλλά να τον διοχετεύσουμε σε ένα ώριμο αληθινό σκοπό, σε μια ζωή,

ΠΡΑΚΤΙΚΑ, ΠΟΙΑ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΝΑ ΠΑΡΟΥΜΕ;

Αν τα τρία αυτά σημεία μελετήθηκαν κατά βάθος, όπως εχόμαστε, με μία ευρεία αντιμετώπιση της έμπειρίας και των γνώμων δεν χρειάζεται να επεκτείνουμε ειδικά τη συζήτηση για τις παιδαγωγικές λύσεις που θα ακολουθήσουν.

Πρέπει να προωθήσουμε τις μεθόδους μας — και το κάνουμε συνεχώς στα σχολεία — γιατί είναι οι σωστές και φρόνιμες λύσεις, όχι θεωρητικές αλλά πρακτικές των προβλημάτων που θέτονται.

Αυτό δεν σημαίνει ότι οι μέθοδοι αυτές είναι υπέροχες. Έξαρτώνται από τις συνθήκες των προσώπων και του περιβάλλοντος. Δεν θα είναι επικίνδυνες για τον γενικό προσανατολισμό της παιδαγωγικής, αν δοθούμε μπροστά μας καθαρά το δρόμο που πρέπει ν' ακολουθήσουμε.

ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Η επιτυχία της Παιδαγωγικής μας — περιλαμβανομένης και της επιτυχίας της τεχνικής μας — είναι σήμερα, όπως είπαμε, δημιουργημένη απείρων στοιχείων που πρέπει να συνειδητοποιήσουμε, ακόμη και όταν δεν μπορούμε να ενεργήσουμε θετικά σύμφωνα μ' αυτά: Οικογένεια, περιβάλλον, ύγιεινή, οργάνωση σχολική και έξωσχολική σε όλες τις βαθμίδες, ώρια,

προγράμματα, εξετάσεις. Δεν λέμε ότι δεν έγινε τίποτα στους τομείς αυτούς και δεν υποτιμούμε καμιά από τις έξυπνες και θαρραλές προσπάθειες που κάνουν οι διάφοροι εκπαιδευτικοί. Άλλα ακολουθήθηκαν έως σήμερα από ειδικούς χωρίς συντονισμό εργασίας μεταξύ τους. Οι στενότερες επαφές είναι αναγκαίες, για τις οποίες χρειάζεται συνεργασία καθώς και δράση. Αυτό το διαπιστώσαμε όταν παρακολουθήσαμε το Παιδαγωγικό συνέδριο της Ουνέσκο στις αρχές του Ιανουαρίου, στην πόλη των Σεβρών όπου έλαβαν μέρος αντιπρόσωποι: της Στοιχειώδους Εκπαιδευτικής, της Μέσης και της Ανωτέρας, καθηγητές, επιθεωρητές, λυκειαρχες, αντιπρόσωποι επαγγελματικού αγροτικού προσανατολισμού μαθητεύσης και Υπηρεσιών προσανατολισμού, των εργοστασίων κλπ., ψυχολόγοι, δικαστές ανηλίκων, γονείς μαθητών. Και το συνέδριο είχε επιτυχία — όπως συνήθως όλα τα συνέδρια — όχι τόσο γιατί μπορούσαμε να πούμε πολλά ενδιαφέροντα αλλά γιατί ανακοινώσαμε τις έντυπώσεις μας και τις εργασίες μας ο καθένας από μας.

Εως σήμερα το σύμπλεγμα Αγωγή έμοιαζε με τον άρρωστο που ρωτάει με τη σειρά τους ειδικούς των διαφόρων οργάνων και τις υπηρεσίες που κανονίζουν τις θεραπείες και τα ειδικά φάρμακα, οι οποίες αντικρουόμενες, ζημιώνουν τελικά τις συνθετικές λύσεις, που είναι επιθυμητές και είναι, ως μην ξεχνάμε, οι λύσεις της ισορροπίας και της φρόνησης. Αυτή η σύνθεση δεν πραγματοποιήθηκε ποτέ. Ίσως γίνεται σήμερα στα υπουργεία και στα γραφεία γεγονός που έχει μία ικανοποιητική επίδραση στην πραγματική παιδαγωγική εξέλιξη. Η βάση είναι ότι πρέπει να εργασθούμε υποχρεωτικά στις έρευνες, την εργασία και την πράξη.

Είχαμε το έτος 1960 φέρεται το σχεδόν κλασικό, παράδειγμα της μεγάλης μαθητοποίησης της Αβινιόν που έγινε το Συνέδριο μας του «Νέου Σχολείου». Έπειδή έλαβαν μέρος χωριστά στην πραγματοποίησή του, διευθυντές, αρχιτέκτονες, παιδαγωγοί, διευθυντές ιδρυμάτων, οικοδόμοι, ηλεκτρολόγοι, οικονομολόγοι, φοιτητές, αυτή η τεράστια εγκατάσταση, που εκόστισε περισσότερο από ένα εκατομμύριο, ήταν απλώς ακατοίκητη. Πελάριοι χώροι υαλοφρακτοι κάνουν τη ζέστη ανυπόφορη το καλοκαίρι στην περιοχή αυτή της αφορητής ζέστης. Το άπειρο εστιατόριο από μετάν είναι ένας μεγάλος χώρος αντίληψης, οι πόρτες κτυπούν και τρίβουν νύκτα και ημέρα από το μαίετρο, τα καζάνια της κεντρικής θέρμανσης, στο κέντρο του κτιρίου καλύπτουν με το σφύριμά τους τον θόρυβο των μηχανών και των βημάτων. Και δεν είχαν προβλέψει μία αίθουσα συγκεντρώσεως και κινηματογράφου.

Και μπορεί κανείς να πη, χωρίς να υπερβάλει, ότι το σύνολο περίπου αυτών των κακών κατασκευών μπορούσε ν' αποφευχθεί αν υπήρχε σε κάθε διαμέρισμα ένας σύλλογος επιφορτισμένος για το συντονισμό αυτό. Άλλα εδώ πρόκειται για ένα διοικητικό συντονισμό, για την επιτυχία του οποίου θα μάς εκπνεύουν να είμαστε λίγο σκεπτικιστές. Είναι στη βάση του ένας συντονισμός εργασίας αυτός που διατυπώνουμε.

Και αυτός ο συντονισμός ασφαλώς δεν θα μπορούσε να είναι έργο των διοικητικών αρχών. Ανηκει σ' εμάς, τους εργάτες όλων των διαβαθμίσεων, ο ρόλος να τον οργάνωσουμε και να τον προωθήσουμε. Για να πετύχουμε αυτή τη συνεργασία έριξαμε την ιδέα, τον περασμένο χρόνο, να δημιουργηθεί ένας Σύνδεσμος για το «Συγχρονισμό της Παιδείας», που η αναγγελία της έκίνησε το ενδιαφέρον πολλών, αλλά της οποίας η πραγματοποίηση σταμάτησε για μία στιγμή, από συνδέσμους ή προσωπικότητες που έβλεπαν την οργάνωση εκεί όπου εμείς έβλεπαμε την εργασία.

Άλλα από τότε η σχολική αναδιοργάνωση μπήκε σε ενέργεια. Γι' αυτό τίθενται νέα προβλήματα σε όλες τις βαθμίδες, τα οποία από το γεγονός της νέας διαρρύθμισης παρεμβαίνουν αναγκαστικά.

— υπερφόρτωση των τάξεων
— αναθεώρηση των εξετάσεων
— επίσημη αναγνώριση του πειραματισμού που θ' αντικαταστήσει προοδευτικά τα μαθήματα και τα θέματα.

— Γενική πρόνοια για την επιτυχία
— Αγωνιάδες πρόβλημα για μία κρίση της νεολαίας κλπ.

Και από τη δύναμη των πραγμάτων, οι τρέχουσες εργασίες μας και το θέμα ακόμη του Συνεδρίου μας, μάς οδηγούν στην ιδέα αυτή της κοινής σύνθεσης για έναν έπισημο συγχρονισμό, που έχει ανάγκη η παιδεία μας. Αυτή είναι η σημασία των συζητήσεων που ακολουθούμε για την

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΟ ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙ

Βρισκόμαστε σε ένα σταυροδρόμι, όπου μάς οδήγησε ένας αριθμός από μονοπάτια λιγότερο ή περισσότερο ευνοϊκά. Πώς να ενεργήσουμε και να προσανατολισθούμε ώστε το μονοπάτι αυτό να μη μάς οδηγήσει σε αδιέξοδα ή σε γκρεμούς, αλλά να μάς αφήσει να διακριθούμε και να ελπίσουμε ότι θα βρούμε το δρόμο που περιμένουμε;

Θα δοθούμε στις ακόλουθες ανακοινώσεις τα ουσιαστά θέματα συζητήσεων, στα οποία ανάλογα με τις απαντήσεις που λάβαμε θα πρέπει να στραφούν ειδικά οι συζητήσεις μας και θα μπορούσαν να λάβουν χώρα κατά το διάστημα των συνεδριάσεων και των συγκεντρώσεων του Συνεδρίου μας του Σαίντ - Ετιένν.

Μεταξύ αυτών των θεμάτων συζητήσεως είναι ένα ειδικότερο στο οποίο πρέπει να συγκεντρωθεί πρωτίστως η προσοχή του Συνδέσμου για το συγχρονισμό της Παιδείας, γιατί ενδιαφέρει όλους τους εκπαιδευτικούς και άποτυπώνει ανεξίτηλα τη σφραγίδα της στη μόρφωση των νέων γενεών.

«ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ»

Πού μπορεί να είναι υποβοηθητικό και εδερ-γετικό ή αντίθετα καταστρεπτικό και θλιβερό. Και η πραγματοποίησή του καταλλήλου περιβάλλοντος δεν μπορεί να είναι της αποκλειστικής έκλογής κανενός από εμάς. Θα είναι αποτέ-

ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

Υπό ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΠΑΣΧΑΛΙΔΟΥ, Δ/λου 18ου Σχολ. Θεσ/νίκης

(Συνέχεια από το προηγούμενο)

5.— Η έκδοση ειδικών περιοδικών και συγγραμμάτων κατά το σύστημα της Ζωής Φράγκου, του κ. Παν. Παυλίου και 'Ηλίας Ξηροτύρη εις περιοδικά, όπως αναφέραμεν είναι ευχής έργον να λάβη έκτασιν και να γίνεται εις εκάστην εκπαιδευτικήν περιφέρειαν 'Επιθ)τού Στοιχειώδους 'Εκπαιδευσεως με την δυναμικην συμπαράστασιν των κ.κ. Γενικών και 'Επιθεωρητών και με την ενεργόν σύμπραξιν του Συλλόγου των διδ/λων και Γονέων. Όσον αφορά τα ειδικά βιβλία διά γονείς, αυτά δύναται ν' αναλάβη η Διδακταλική Όμοσπονδία της 'Ελλάδος μαζί με την Ένωσιν των 'Επιθεωρητών Στοιχ. 'Εκπαιδευσεως και του Συλλόγου των Γονέων ολοκληρών της 'Ελλάδος, όπως γίνεται εις την 'Αμερικήν και να τα διαθέτει εις τους γονείς εις μίαν λογικην και προσιτήν τιμήν, διά την εκλαίκευσιν των ωφελίμων εκείνων παιδαγωγικών πρακτικών γνώσεων διά την καλυτέραν μόρφωσιν και ανατροφήν των θνησυνών μας των τέκνων μας.

λεσμα των κοινών μας προσπαθειών. Μπορούμε άμεσα να υποβάλουμε σε μελέτη σ' αυτό το θέμα της εργασίας :

— Το περιβάλλον του πολύ μικρού παιδιού. Την κατοικία, τους πράσινους χώρους, την κούνια του.

— Την κατοικία γενικά :

Του παλαιότερου σπιτιού, των μεγάλων συγχρονισμένων εγκαταστάσεων.

Θά ζητήσουμε ειδικά από τους γιατρούς, τους ψυχιάτρους, τους αρχιτέκτονες και τους παιδαγωγούς :

α) να κάνουν ακριβή κριτική για ότι υπάρχει.

β) να παρουσιάσουν τις ευεργετικές πραγματοποιήσεις.

γ) να φέρουν προτάσεις για επιθυμητές πραγματοποιήσεις.

— Το σχολικό περιβάλλον.

α) Τα σχολικά κτίρια : μικρά σχολεία ή μεγάλα συγκροτήματα.

β) η νεώτερη αντίληψη της τάξης σαν εργαστηρίου σε όλες τις βαθμίδες (στον τομέα αυτό πρέπει να συνεργασθούν στενά οι αρχιτέκτονες και οι εκπαιδευτικοί).

Τα έποπτικά όργανα του νέου Σχολείου : νέα βιβλία, νέοι τύποι, βιβλιοθήκη εργασίας, όργανα πειραματικής κλπ.

— Το έξωσχολικό περιβάλλον.

α) Άπο τεχνική άποψη

β) χώροι πρασίνας, κήποι, εργαστήρια, όμαδικές έξοδοι, κατασκηνώσεις κλπ.

Θά δώσουμε παραδείγματα για την πραγματοποίησή τους. Οι αρχιτέκτονες, οι εργοστασιάρχες για την προσπάθεια έποπτικών όργάνων θά

6. Αί σχολικά έορταί και παραστάσεις διά τους γονείς, έντός ή έκτός του σχολικού χώρου, είναι καλόν να γίνονται συχνά, να προετοιμάζονται κατά τρόπον άριστον και πλούσιον με την βοήθειαν των μαθητών μας και την ύψηλην επίβλεψιν των διδασκάλων εκάστης τάξεως (όταν είναι ταξικά έορταί) ή του Σχολείου όταν είναι εκδήλωσης και έμφάνισης ολοκληρώ του Σχολείου. Εύτυχως εις τό σημείον αυτό ουδόλως καθυστερούμε και ό παιδαγωγικός αυτός τομέας είναι άρκετός ευφορος και καρποφόρος, διότι ή Σχολική έορτή συνεδέθη με την όλην σχολικήν εργασίαν και ζώην και άποτελεί μίαν εκδήλωσιν πρωταρχικής σημασίας διά κάθε Σχολείον και ως τοιαύτη πάντοτε εκτιμάται και αξιολογείται από τους κ. 'Επιθεωρητάς μας.

Δέν θεωρώ άσκοπον να μεταφέρω μίαν ωραίαν περικοπήν από την έπιμελημένην εργασίαν του 'Επιθεωρητού των Δημ. Σχολείων κ. Κων. Μαλούκου από τό βιβλίον του. Διδακτική και εργασία στο σύγχρονο έλληνικό Σχολείο Θεσσαλονίκης 1958 και από τό κε-

παρουσιάσουν την παραγωγή τους. Θά δημοσιεύσουμε τά σχέδια πού θά μάς φέρουν ώστε να λάβουν γνώση οι ένδιαφερόμενοι. Αυτή ή γενική άντιμετώπιση, πού δέν έγινε ποτέ, θά είναι όχι μόνον πρωτότυπη, αλλά και αποφασιστική για την επίδραση πού θά έχει στην σημερινή εξέλιξη της παιδείας.

ΠΩΣ ΘΑ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΣΟΥΜΕ ΑΥΤΗ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ;

'Εδώ είναι τό ουσιώδες πρόβλημα. Θά τό λύσουμε μαζί άν συνειδητοποιήσουμε την ανάγκη αυτής της ένέργειας και άν δείξουμε καλή θέληση, να ξεπεράσουμε τους άτομικούς πού καλλιεργήθηκαν τόσο πολύ έως σήμερα με τους τεχνητούς φραγμούς πού μάς άπομονώνουν.

Είναι γιατί ή παιδαγωγική μας κίνηση για τό νέο Σχολείο, (πού συγκεντρώνει στη Γαλλία και στο έξωτερικό πολλές χιλιάδες εκπαιδευτικούς άποφασισμένους), αισθάνεται ότι δέν θά μωρόσει να φέρη σε πέρας τις δυναμικές τους άπόψεις, άν μείνη άπομονωμένη στην άπόλυτα σχολική της μοίρα, ότι θά κάνει τις μεγαλύτερες προσπάθειες για να ολοκληρώσει μιά μεγάλη κίνηση συγχρονισμού της Παιδείας της όποίας δέν θά είναι παρά ένα στοιχείο. Εύχόμαστε και έλπίζουμε να χαμηλώσουν οι φραγμοί πού μάς χωρίζουν και να συναντηθούμε άδελφικά σαν εργάτες για τον ίδιο σκοπό, τό σκοπό της δημιουργίας του λαϊκού Σχολείου για τη μόρφωση της μάζας του λαού.

C. FREINET

NEO ΣΧΟΛΕΙΟ

φάλαιον «Σχολικές γιορτές», σελίς 55, όπου ένδεικτικώς τονίζει :

«Γιορτές όργανωμένες, μελετημένες πού ένυφαινονται όργανικά φυσικά και άβίαστα στη ζωή του Σχολείου, στη ζωή του χωριού και στη ζωή της Πατρίδος, γιορτές πού είναι παιδαγωγικά σκόπιμες αυτές οι γιορτές συντελούν όσο τίποτε άλλο στη τόνωσι των παραδόσεων του έθνους και του λαού, γιατί μεταγίτουν τό στοιχείο της Κοινοτικής φυσιογνωμίας, τό στοιχείο τό έννικό βαθεία στη ψυχή του παιδιού, τόσο βαθεία, πού δύσκολα άλλα κηρύγματα κι άλλοι τρόποι ζωής θά ατορθώσουν να ξεθωριάσουν τις αυτές.

7. Αί συναντήσεις τυχαία ή προγραμματισμένες με τους γονείς έξω του Σχολικού χώρου (εις καφενεία, κέντρα διασκεδάσεως, πάρκα, κινηματογράφους, θέατρον, εκδρομές, αϊθουσας διαλέξεων και λοιπούς χώρους), είναι καλαιο και άποτελεσματικά, όταν ή συζήτησις μεταξύ Διδασκάλων και Γονέων περιστρέφεται επάνω από την σχολικήν ζώην, την έπιμέλειαν, διαγωγήν, τον χαρακτήρα, τά παίγνια, άσχολίας, βιάσιμα, προτιμήσεις και λοιπά εκδηλώσεις του παιδιού, έντός του Σχολείου της οικογενείας, εις τον δρόμον, εις την γειτονίαν, εις την πλατείαν, εις τον κήπον. Και των τοιούτων συναντήσεων και έπαφής Σχολείου και οικογενείας ή ωφελιμότης είναι άυτονόητος και πασιφανής και δέον να επιδιώκωμεν και να προγραμματίζωμεν ως διδάσκαλοι και γονείς τοιαύτας άνθρας και καρποφόρους συναντήσεις, αϊτινες δέον να γίνονται με άγαθήν διάθεσιν εξ άμοτέρων των πλευρών και ή άνταλλαγή πληροφοριών και γνώμων να διεξάγονται εις μίαν άτμόσφαιραν ειλικρινείας, άλληλοεκτιμήσεως, άλληλοσεβασμού μεταξύ των διδασκάλων και γονέων. Βασική προϋπόθεσις πάσης συναντήσεως και έπαφής δέον να είναι ή άγάπη εκείνη ή παιδαγωγική και ανθρώπινη του διδασκάλου προς τό παιδί και την άποστολήν του και ή έμπιστοσύνη του γονέως προς τον πνευματικόν πατέρα και παιδαγωγόν του τέκνου του. Έκαστος εκπαιδευτικός δύναται να πραγματοποιήση ειδικάς ταξικάς συγκεντρώσεις των μαθητών της τάξεως εις ήν διδάσκει, διά την άνταλλαγήν γνώμων και την έξεύρεσιν λύσεων για ώρισμένα πρακτικά και έπιτακτικά ζητήματα, ως λ.χ. διά την ίδρυσιν και τον πλουτισμόν της ταξικής βιβλιοθήκης, διά την θέρμανσιν της τάξεως, διά την προμήθειαν έποπτικών μέσων και όργάνων, την διοργάνωσιν έράνων, θεατρικής παραστάσεως, λαχειοφόρου άγοράς, εκδρομής, χοροεσπερίδος κ.λ.π. «Πιστεύω ότι συμφέρον των παιδιών είναι να ύπάρχη συχνή έπαφή μεταξύ γονέων και διδασκάλων, ώστε οι δύο αυτοί παράγοντες να κάμουν από καιρόν εις καιρόν τον άπολογισμό για τη γενική κατάσταση του παιδιού, για να ήμπορέσουν έτσι μαζί να σχηματίσουν σωστότερη γνώμη για την εξέλιξί του, και για τις αϊτίες της προκοπής ή άποτυχίας του. Δυστυχώς ή άκόμη ή συνεργασία αυτή είναι έφήμερη και άβέβαιη, και δέν βασίζεται πάνω στην άμοιβαία ειλικρίνεια, πού είναι τόση άπαραίτητη το-

νίζει με λύπη του ό ίδιος ό Γάλλος συγγραφέας..

Κατ' αυτόν τον τρόπον οι γονείς θίγονται και ένδιαφέρονται μόνοι τους διά τά σχολικά ζητήματα, επιδιώκοντες διά την έξεύρεσι λύσεων.

8. 'Η ίδρυσιν Συλλόγου γονέων και κηδεμόνων εις έκαστον πολυθέσιον Σχολείον ή συγκρότημα συντεταγμένων σχολείων ή και εις τά Σχολεία μιάς εκπαιδευτικής περιφέρειας με καταστατικόν έγκεκριμένον, όπως ύπάρχουν εις σχολεία της Πρωτεύουσας, του Πειραιώς, της Θεσσαλονίκης και άλλας πόλεις είναι ωφέλιμος και πρακτικός καρποφόρος και ένδεικνυται ή έφαρμογή και ή σύστασις τοιούτων Συλλόγων εκεί όπου ύπάρχουν αι κατάλληλαι συνθήκαι και ή άρμόζουσα παιδαγωγική άτμόσφαιρα και τό ιδίάζον μορφωτικών διαφέρων εκ μέρους κυρίως των εκπαιδευτικών εις την πρωτοβουλίαν την όποιαν άνήκει ή δράσις εις τον τομέα τουτον.

9. Αί ραδιοφωνικαι παιδαγωγικαι όμιλαιο διά τους γονείς προς βελτίωσιν των σχολικών μορφωτικών ζητημάτων με την διαφώτισιν τούτων επί θεμάτων παιδαγωγικών, μεθοδολογικών, ψυχολογικών, διδακτικών, κοινωνιολογικών, καλής ανατροφής και ιατρικών υγειονομικών οδηγίων όπως κάμνει ό ραδιοφωνικός σταθμός Θεσσαλονίκης με τό παιδαγωγικόν 10λεπτον του γνωστού μας ρέκτου και ρηξικελεύθου Διευθυντού του Πειραματικού Σχολείου κ. Ίωάννου Ξηροτύρη, πράγμα λίαν αξιομίμητον.

Τό παράδειγμα του κάλλιστα να τό μιμηθούν ι' άλλοι άρμόδιοι ώστε αι όμιλαιο αυται να πυκνωθούν και να φέρουν τελικά πλουσιότερα όφέλιμα παιδαγωγικά άποτελέσματα.

10. Το περιοδικόν των γονέων και κηδεμόνων εις εκάστην εκπαιδευτικήν περιφέρειαν, ή Γενικήν 'Επιθεώρησιν, καθώς τό τοιούτον της πανελληνίου Συνομοσπονδίας, Γονέων και Κηδεμόνων μαθητών της 'Ελλάδος πρέπει να γίνη θεσμός και να περιέχη πλουσίαν παιδαγωγικήν ύλην διά τους γονείς των μαθητών μας, όπως ήτο τό υπό του κ. Γενικού 'Επιθεωρητού Παν. Παυλίου έκδιδόμενον με τον τίτλον : «'Η Βιβλιοθήκη των Γονέων» εις την εποχήν μας.

'Η πρωτοβουλία της έκδόσεως τοιούτων περιοδικών άνήκει κατ' αρχήν εις την άγαθήν προαίρεσιν των κ.κ. Γενικών, 'Επιθεωρητών, Προέδρων Διδακταλικών Συλλόγων και κατόπιν εις τους γονείς των μαθητών μας με συνεργάτας διά την συγγραφήν της ύλης, όλους τους άριστους και τό έπίλεκτον έπιτελείον των λογοτεχνικών και παιδαγωγικών καλάμων εκάστης έπιθεωρήσεως, όπου έκαστος εκπαιδευτικός θά δείξη την άξίαν της μορφώσεώς του, ή όποία κατά την γνώμην ενός ξένου παιδαγωγικού, συνίσταται από τά εξής θεμελιώδη :

1. 'Ο δάσκαλος πρέπει, νάχη ακριβή γνώσι του παιδιού.

2. Να κινητοποιή την έσωτερική ενεργητικότητα του παιδιού.

3. Να είναι ένας όργανο, ή δημιουργία της εργασίας των παιδιών.

4. Να ξεκινά πάντοτε από τα πηγαία διαδρόμια των παιδιών.

5. Να ενυφαινή το έργο του Σχολείου με την κοινή ζωή.

6. Να οργανώνει το σχολείο του σαν μία αληθινή παιδική κοινωνία.

7. Να συνδέει την εργασία του χεριού με την πνευματική εργασία.

8. Να αναπτύσσει τις δημιουργικές δυνάμεις του παιδιού.

9. Να εξελίσσει και να μορφώσει το κάθε παιδί κατά την δύναμη και άντοχή του και

10. Να αντικαθιστά την εξωτερική διδασκαλία με την εσωτερική μόρφωση, τονώνοντας την αθόρυχη παιδική έφεση για μάθηση και γνώση.

Αυτός είναι ο δεκάλογος της επαγγελματικής μορφώσεως του κάθε συγχρόνου διδασκάλου.

Η διαρκής ευκαιριακή ή κατά σύστημα και πρόγραμμα παρακίνησης των γονέων εκ μέρους των διδασκάλων προς άναγνωση και στοχαστική μελέτη των οικείων παιδαγωγικών συγγραμμάτων, περιοδικών και λοιπών ήμερησιών καταλλήλων εντύπων, καθώς και η υπόδειξη των πρακτικώς ωφελίμων βιβλίων και συγγραφέων και των βιβλιοπωλείων όπου πωλούνται τα βιβλία και περιοδικά και ενίοτε η αγορά και προσφορά προς τους γονείς εκλεκτών εκλαϊκευμένων βιβλίων προς άναγνωση και επιστροφή, η αγορά των αυτών μετά σύντομον εισήγησιν διά το περιεχόμενον αυτών εκ μέρους μας διά την κατατόπισιν και ενημέρωσιν είναι μέτρα ουχί ευκαταφρόνητον και μικράς σημασίας.

12. Όταν το σχολείο η μία τάξις Σχολείου διοργανώνει ήμερησίως ή πολυήμερους εκδρομάς, φρόνιμον και έπωφελές είναι να είδοποιούνται διά μέσον των τέκνων των οι γονείς, εάν και έφ' όσον δύνανται και έχουν τον χρόνο και τα οικονομικά μέσα, είναι ελεύθεροι να λάβουν μέρος εις τας ταιούτας εκδηλώσεις και έξορμήσεις των Σχολείων και τάξεων.

II. ΠΟΙΑ Η ΚΑΤΑΛΛΗΛΟΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΤΟ ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ

Το δεύτερον μέρος της όμιλίας μας αυτής κατ' άδηρητον άνάγκη και οικονομίαν εις την πυκνότητα των σκέψεών μας θα είναι συντομώτερον, διότι έχει στενήν συνάφειαν με το πρώτον και έπεται άδρομερώς επί πολλών ήδη λεχθέντων ζητημάτων. Διά να κινηθώ το ένδιαφέρον, έστω κατά τρόπον έμμεσον, των γονέων των μαθητών του Σχολείου και της τάξεώς μας διά μίαν άγαθήν, γόνιμον και καρποφόρον συνεργασίαν με το Σχολείον, άπαιτείτο προϋπόθεσις είναι κατά την ταπεινήν μας γνώμην τοιοιτά το πρωταρχικόν και θεμελιώδες. Όσον το Σχολείον τόσο και η οικογένεια, οι δύο ούτοι πολιτιστικοί παράγοντες της άγωγής των τέκνων μας και οι δύο αυτοί πόλοι της παιδαγωγικής επιστήμης, είναι έπιτακτική άνάγκη να διαπνέωνται από μίαν όμάδα ωφελίμων συναισθημάτων διά μίαν άμοιβαίαν διάθεσιν συνεργασίας και κατανο-

ήσεως των ζωτικών προβλημάτων, τα όποια άφορούν γενικώς την ένδεδειγμένην έλληνο-χριστιανικήν και ήθικοθησκευτικήν άγωγήν των τέκνων μας, τα όποια είναι σάρκες εκ των σαρκών μας, και όσα εκ των όστέων μας αίμα εκ του αίματός μας και κατά την έπιτυχή παρατήρησιν και έκφρασιν ενός σοφού άνδρός «Όπίσω από κάθε άνθρωπον, ό όποιος εργάζεται άποτελεσματικά και δραστήρια, θα εύρηται τους γονείς του, κρυμμένους σαν τις ρίζες του δένδρου, που έτροφοδότησαν και εξακολουθούν να τροφοδοτούν τον κορμόν, που δίδει τα άνθη και τους καρπούς. Όταν βλέπετε ανθρώπους, οι όποιοι αντί ευθύμων καρπών παράγουν σάπιους καρπούς και άγκάθια, θα πρέπει να σκεφθώτε: Κάποιαν ευθύνην, κατά πάσαν πιθανότητα, την κεντρικήν ευθύνην και έννοχήν, διά το κατάντημα αυτό την έχουν οι γονείς, οι όποιοι δέν τους έδωσαν καλήν άνατροφήν. Δέν εφρόντισαν να παράξουν τας κακίας και τα έλαττώματα από την άρχήν, κατά την προσχολικήν, παιδικήν και έφηβικήν ηλικίαν».

Οι γονείς πρέπει να έχουν ή να άποκτήσουν από τοϋδε όρισμένας άπαιτήτους γνώσεις διά μίαν καλυτέραν και άνθοφόρον άνατροφήν των τέκνων των με την μελέτην καταλλήλων βιβλίων και περιοδικών, διά να σταθούν εις το ύψος της άποστολής των. Χρειάζεται να γνωρίζουν και όλίγην άτομικήν, παιδικήν και γενικήν ψυχολογίαν, στοιχειώδεις γνώσεις υγιεινής, άνθρωπολογίαν, βιολογίαν, κοινωνιολογίαν, κατά τρόπον έμβρυώδη, διότι όσας έπιλέγει κάποιος ξένος συγγραφεύς «Τα παιδιά μας δέν είναι άγρια θηρία, που μάς τα παρέδωσαν διά να τα δαμάσουμε. Άκόμη σκεπτόμεθα ότι, και αυτός ό θηριοδαμαστής άκολουθεί τακτική περισσότερον ψυχολογημένη και από πολλούς ενήλικους, διατί προσπαθεί να καταλάβη την φύση του ζώου». Τα παιδιά μας έν συμπεράσματι έχουν άνάγκη από άξίας, φιλοφρονήσεις και πολλές ένθαρρύνσεις, από δυνάμικα έρεθίσματα και υπολογισμένους κεντρισμούς, διότι ποθούν θερμώς να άκούσουν δυό καλά και τοντικά λόγια άναγνωρίσεως της μορφώσεως και προόδου των από τα πρόσωπα, τα όποια αγαπούν, από τους γονείς και διδασκάλους των. Δέν χάνουμε τίποτε και πάντα κερδίζουμε κάτι, μένει κάτι και όταν άκόμη αι ένθαρρύνσεις, οι έπαινοι και αι φιλοφρονήσεις μας αυτάι ξεπερνούν έλαφρά τα όρια της μορφώσεως και συμπεριφοράς τους, τα όποια με θυσίας και άγώνας έσημείωσαν. Η τακτική αυτή, κατά την έπιτυχή παρομοίωσιν ενός διακεκριμένου παιδαγωγού, φέρνει το ίδιο άποτέλεσμα, που φέρνει και ήμανάνα, που την κρατάτε σε μικρή άπόσταση από την μύτη της καμήλας, διά να την κάμουν να διασχίση πρόθυμα και ταχύτερα τις μεγάλες έρημικές έκτάσεις της Σαχάρας. Είναι μεγάλο πράγμα, ή ψιλή τιμή και θεία έπιταγή το να είναι κανείς γονεύς, μήτηρ ή πατήρ και άκόμη μεγαλύτερο να άναθρέψη παιδί, που να γνωρίζει την άτομικότητά του, την φύση του, σωματική, ψυχική, πνευματική και συναισθηματική, τας φυσι-

κάς τάσεις και τας ψυχικάς όρμās και ικανότητας και να παρακολουθώ με προσοχήν, με διαφέρον τα βιώματα και τις ψυχοπνευματικές του άνάγκες με την διαίσθησιν εκείνην, την όποιαν μόνον οι γονείς και κυρίως ή μήτηρ εκ φύσεως κατέχει. Προσοχή μεγάλη να μη δημιουργήσουμε στην ψυχή και στον χαρακτήρα των παιδιών μας συναισθήματα κατωτερότητος, μειονεξίας, συμπλέγματα φροϊνδικών όνωμαλίων, να μη διαπλάσωμεν άνικανον ή άτίθασον άνθρωπον, που εύκόλως μεταβάλλεται εις άγριον θηρίον της Άφρικανικής ζούγκλας. Να μη δημιουργήσωμεν με τας άκαίρους ένεργείας και πράξεις ένεργόν ήφαιστειον μίσους, κακίας, μισανθρωπίας και παντός ανθρωπίνου έλαττώματος, όποτε ή ευθύνη μας είναι μεγίστη και ή μεταμέλεια εκ των ύστερων εις ούδεν ώφελεί.

Η προπαρασκευή της οικογενείας διά την ένεργόν της συνεργασίαν έν τώ σχολείω, πρέπει να άρχισι ένωρίς από το σχολείον και εις το σχολείον θα καταλήξη άφού προηγουμένως ώριμάσει εις το θερμότητιον της ψυχής και της καρδιάς των Έλλήνων γονέων.

Η οικογένεια και μάλιστα ή μητέρα, είναι ό βασικός παράγων της άγωγής του ανθρώπου και άξίζει τόσο η έπίδρασις της, ώστε κατά την προσφυή ρήσιν ενός ξένου φιλοσόφου ίσδυναμεί με την έπίδρασιν 100 διδασκάλων.

Οικογένεια, με άρχεός όρθος είναι τα χαλκεία από τα όποια βγαίνουν άνθρωποι με αληθινές κοινωνικές άρετές.

Εμπρός λοιπόν στον τιμνον και ιερών άγώνα της σωματικής και ψυχοπνευματικής διαπλάσεως και διαπαιδαγωγήσεως των παιδιών μας, διά να αλλάξωμεν την μορφήν της Έλληνικής Κοινωνίας. Τότε, και τότε μόνον θα δικαιούμεθα να είμεθα υπερήφανοι ως γονείς, ως άνθρωποι και ως Έλληνες, ότι έξεπληρώσαμεν εις το άκέραιον τα καθήκοντά μας και την άποστολήν μας μέσα στην κοινωνία και στην ανθρωπότητα. Ένας άσφαλής τρόπος διά να έπιτύχωμεν άρμονικές και ωφέλιμες τις σχέσεις των έξωσχολικών πολιτιστικών παραγόντων είναι ή στενή συνεργασία Σχολείου και Οικογενείας. Από τους έξωσχολικούς πολιτιστικούς παράγοντας είναι ή Οικογένεια εκείνη, που κατέχει μεταξύ τους ιδιάζουσιν θέσιν και τεράστια έπίδρασι στο σημείο αυτό. Αν ή πραγματική άγωγή άποτελεί, το υπόβαθρο του πολιτισμού ή όρθή οικογενειακή άνατροφή χρησιμεύει ως το μοναδικόν σχεδόν στήριγμα πάνω στο όποιο ή άγωγή ή ίδια θα βασισθώ διά να καρποφορήσουν οι καταβαλόμενες φροντίδες και προσπάθειες από μέρους του εκπαιδευτικού. Η άρμονική συνεργασία Οικογενείας και Σχολείου εξασφαλίζει, χωρίς καμμία άμβολία, την πραγματικοποίηση του σκοπού της άγωγής, έφ' όσον τοιοιτά φυσικά έξαρτάται από τις ανθρωπίνες δυνάμεις του. Γιατί στην οικογένεια, στο κύτταρο αυτό της κοινωνίας και την πρωταρχική μονάδα της φυλετικής και έθνικής ύποστάσεώς μας, συκεντρώνονται και εκπροσωπούνται όλες οι άλλες εκδηλώσεις του πολιτισμού. Τονίζει το αξιοσύστατο βιβλίον του «Θέματα

Παιδείας και Πολιτισμού». Ο Παιδαγωγός μας και Διευθυντής Παιδαγωγικής άκαδημίας κ. Θεόδωρος Χαραλαμπίδης.

III. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ο διδάσκαλος εις κάθε τόπον και χρόνον πρέπει να είναι μία ήθική και παιδαγωγική προσωπικότης, ένας έγκειφαλος μεγαλόφυης, μία καλλιεργημένη ανθρωπίνη και διδασκαλική καρδιά, ένας δεύτερος ήλιος, ό όποιος να άντανakλά μόνον φωτεινές, ζωόγones ακτίνες άγάπης, στοργής, έμπιστοσύνης, θαυμασμού, πειθούς και ανθρωπίνου μεγαλείου. Χρειάζεται συνεχής μελέτη και έπιμόρφωσις δίπλα στην πείρα, ώσαν έκπνοή με την παρακολούθησιν παιδαγωγικών βιβλίων και περιοδικών. Διότι την μόρφωσιν του συνιστούν ό άρτιος επαγγελματικός προσανατολισμός και καταρτισμός, σε συνδυασμό με την έρευνητικότητά του, την φιλομάθειαν, την φιλαναγνοσίαν, την βιβλιοφιλίαν του και τις πνευματικές του άνησυχίες, όπως όρθα τονίζουν οι κλεκτοί συνάδελφοι του πρώτου Σχολείου Β' περιφέρειας Λαρίσεως κ.κ. Άπ. Ζάχος και Κων)νος Παπακωνσταντίνου του λίαν ένδιαφέροντος πρόσφατον σύγγραμμα «Οι βασικότερες άρχές του Νέου Σχολείου». Ο Διδάσκαλος είναι άνάγκη να άποβή ή λαμπάς ή καιομένη ή φωτίζουσα και κατευθύνουσα προς την Άλήθειαν, Άρετήν, την Δημιουργίαν και τον Πολιτισμόν της ανθρωπότητος, τα βήματα των μαθητών και γονέων με την παραγωγικήν εργασία.

Την μελέτην μας αυτήν θα κλείσωμεν με μίαν ενάτηνσιν του φιλάτου μας έπιθεωρητού Δημοτικού Σχολείου κ. Κων)νου Χανιώτου όστις εις το παιδαγωγικόν συνέδριον της περιφέρειας Λαγκαδά, ότε υπήρτει ως διδάσκαλος έκει και διαπραγματευόμενος το έπίμαχον θέμα μας «Συνεργασία Σχολείου και Οικογενείας» έπιλέγει τα έξής ως κατακλείδι της παιδαγωγικής του όμιλίας, ή όποια τιμά τον άείεραστον ταγόν της Παιδείας μας, όπως ούτος έτίμησεν την πόλιν της Θεσσαλονίκης, έλθων πρώτος εις τον τελευταίον διενεργηθέντα έπιθεωρητικόν διαγωνισμόν. «Τότε, είμεθα ύποχρεωμένοι να πιστεύωμεν άκράδαντα, πώς για την έπιτυχία του μεγάλου αυτού σκοπού της μορφώσεως της νέας γενεάς, ή άνάγκη και το καθήκον της στενής και άγαθής συνεργασίας των ίσχυροτέρων συντελεστών της άγωγής, δηλαδή του Δημοτικού Σχολείου και της Οικογενείας, πρέπει το συντομώτερον να γίνη πραγματικότητα σε πανελλήνιον κλίμα».

Βιβλιογραφία (Σημείωσις)

Τα κυριώτερα παιδαγωγικά συγγράμματα, τα όποια έχρησιμοποιήσαμεν διά την εργασία μας ταύτην από άπόψεως θεωρητικής τοποθέτησεως και τα όποια θερμώς και ύπευθύνως συνιστάμεν προς έπισταμένην μελέτην εις τους βιβλιοθρεμένους, βιβλιοπαθείς και βιβλίος φίλους άναγνώστας συναδέλφους, διά τον

Η ΒΑΘΜΟΛΟΓΙΑ ΣΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Υπό ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΚΟΥΓΙΟΥΦΑ

(Συνέχεια από το προηγούμενο)

ΜΕΡΟΣ 4ον

Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα και η θέση μας εις το ζήτημα.

Ας ιδώμεν ήδη ποίους λόγους προβάλλουν οι υπέρμαχοι της βαθμολογίας ως πλεονεκτήματα αυτής και ποίας αντίρρησης διέτυπων οι προτείνοντες κατάργησιν αυτής. Εκ των πλεονεκτημάτων αναφέρονται τα κάτωθι :

1) Την ανάγκην διά τὸν κοινὸν ἄνθρωπον τῆς ἀναγνώσεως τῆς ἐργασίας του. Πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς ἀνάγκης ταύτης ἡ ἀμοιβὴ ἥτις προέρχεται διὰ τῆς δικαίας καὶ πλήρους ἀναγνώσεως τῶν μόχθων τοὺς ὁποίους καταβάλλει ὁ μαθητὴς διὰ τὴν σχολικὴν ἐργασίαν, τὰς ἱκανότητάς ποὺ διαθέτει καὶ γενικῶς διὰ

ὁρθὸν παιδαγωγικὸν προσανατολισμὸν τοὺς, εἶναι τὰ ἀκόλουθα :

1) Θέματα Παιδείας καὶ Πολιτισμοῦ Θ. Χαλαμπιδῆ Ἀθῆναι 1955.

2) Παιδαγωγικά Συνέδρια Δημοδιδασκάλων Ἐκπαιδευτικῆς Περιφερείας Λαγκαδᾶ, ἔκδοσις τοῦ Συλλόγου Δημοδιδασκάλων Λαγκαδᾶ Θεσσαλονίκης 1952.

3) Ἡ Παιδαγωγικὴ στῆν πρᾶξι τῶν Γ. Παπαϊωάννου καὶ Μιχ. Μπίγκα Ἀθῆναι 1955.

4) Οἱ βασικότερες Ἀρχές τοῦ Νέου Σχολείου (θεωρία καὶ πρᾶξις) τῶν Ἀπ. Ζάχου καὶ Κων. Παπακωνσταντίνου, Λάρισα 1962.

5) Τὸ Παιδί, ἕνας ἄγνωστος κόσμος, ἔκδοσις Ἀδελφότητος Θεολόγων (Ἡ Ζωὴ) Θεσσαλονίκης 1957.

6) Ἐνας ἄγνωστος κόσμος, Τὰ παιδιά μας, Μετάφρασις ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ ὑπὸ Σπυρίδωνος Παγιατάκη, τοῦ Ἀνδρέα Ἀρθρου, Ἀθῆναι 1952.

7) Ἡ Ἀγωγή εἰς τὴν Οἰκογένεια τοῦ Σπυρίδωνος Ράλλη, Ἀθῆναι 1957.

8) Ομιλία καὶ διατριβὰ τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ κ. Κων)νου Ἀληφιεράκη Ἀθῆναι 1955.

9) Ἡ Μητέρα καὶ τὸ Παιδί τῆς Ζωῆς Φράγκου Ἀθῆναι 1925.

10) Διδακτικὴ καὶ Ἔργασία, Τὸ σύγχρονο Ἑλληνικὸ Σχολεῖο τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ κ. Κων)νου Μαλοῦκου, Θεσσαλονίκη 1958.

11) Εἰσαγωγή εἰς τὴν Παιδαγωγικὴν τοῦ Νικολάου Ἐξαρχοπούλου Ἀθῆναι 1936.

12) Γενικὴ Διδακτικὴ, Τόμοι (2) δύο Νικολάου Ἐξαρχοπούλου Ἀθῆναι 1946.

13) Εἰδικὴ Διδακτικὴ Νικολάου Ἐξαρχοπούλου, τόμος Α'. Ἀθῆναι 1962.

14) Περιοδικὸν Δημοσίευμα Συλλόγων Γονέων Ἀθηνῶν ἀριθμ. 41936.

τὴν ἀξίαν του εἶναι οἱ βαθμοί. Διὰ τοῦτο ἐκρίθη ἀνέκαθεν ἐπιβεβλημένον διὰ συγκεκριμένον βαθμὸν, χαρακτηρισμὸς ἐκάστου μαθητοῦ καθ' ἑαυτὸν καὶ ἐν σχέσει πρὸς τοὺς συμμαθητάς του. Τοιοῦτοτρόπως ἐπέρχεται ἐσωτερικὴ ἱκανοποίησις καὶ ἐνθάρρυνσις ἐν περιπτώσει δικαίας βαθμολογίας πρὸς περαιτέρω δημιουργίαν. Καὶ διὰ τὴν ἐπιτύχην τὴν δικαίαν βαθμολογίαν ὁ βαθμολογὸν διδάσκαλος, πρέπει νὰ καταβάλλῃ πᾶσαν προσπάθειαν, ἵνα ὁ βαθμὸς ἐκάστου ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς προσπάθειάς ποὺ καταβάλλει ἑκαστος καὶ πρὸς τὰ παρεχόμενα ἀποτελέσματα. Πρὸς τοῦτο δεόν ν' ἀποφεύγονται αἱ ἀκρότητες κατ' αὐτὴν ὥς καὶ ἡ ἀνάλογος φειδῶ περὶ τὴν ἐκτίμησιν τῶν καταβαλλομένων ὑπὸ τοῦ παιδιοῦ προσπαθειῶν καὶ ἡ ὑπερβολικὴ αὐστηρότης εἰς τὸν διὰ βαθμὸν χαρακτηρισμὸν αὐτῶν.

2) Διὰ λόγους δικαιοσύνης, ἵνα μὴ διὰ τῆς συνειδητῆς ἀγνοίας, καλῶν καὶ κακῶν, ἐπιμελῶν καὶ ἀμελῶν, εὐπειθῶν καὶ ἀπειθῶν καὶ τῆς συναναμείξεως καὶ σχεδὸν ἐξισώσεως δι' ἀμόρφων, γενικῶν χαρακτηρισμῶν, ἐμβάλλεται ἡ ἀπαγοήτευσις εἰς τοὺς θεωροῦντας ἑαυτοὺς ὡς ἀδικομένους καὶ ἐξισωμένους πρὸς τοὺς ὀλιγώτερον ἱκανοὺς, ἐπιμελεῖς, εὐπειθεῖς καὶ προσηρμοσμένους εἰς τὰς σχολικὰς ἀπαιτήσεις. Ἄν δὲν ἀποδίδεται εἰς ἑκαστὸν τὸ ἀνῆον, δὲν ἀποδίδεται δικαιοσύνη καὶ ἡ ἀδικία παραδοκεῖ νὰ ἐνσπείρῃ τὴν ἀπαγοήτευσιν καὶ παρακώλυσιν τῆς περαιτέρω ἐνθουσιώδους πορείας του.

3) Ἡ βαθμολογία θὰ χρησιμεύσῃ ὡς κίνητρον διὰ τὸ παιδί πρὸς μελέτην καὶ ἀγάπην πρὸς τὴν μάθησιν, διότι τὸ παιδί δὲν ἔχει ἀνεπτυγμένην τὴν κρίσιν νὰ καταλάβῃ γιατί πρέπει νὰ διαβάξῃ. Εἶναι οἱ μαγνηταὶ ποὺ θὰ τὸν ἔλκουν στὴ μελέτη καὶ στὴν προσπάθειαν νὰ γίνῃ καλύτερος καὶ ἐφ' ὅσον οἱ βαθμοὶ δὲν εἶναι τελικὸς σκοπὸς τῆς προσπάθειας τοῦ μαθητοῦ, πρέπει νὰ δίδονται κατάλληλες ἐξηγήσεις τῶν βαθμῶν καὶ συμβουλές, διὰ τὴν σημασίαν αὐτῶν.

4) Προσέτι οἱ βαθμοὶ θὰ βοηθήσουν τὸν Διδάσκαλον νὰ κἀνῃ μία αὐτοκριτικὴ καὶ νὰ ἐλέγξῃ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐργασίας του, διότι δὲν γνωρίζει τὸ ἔργον του, δὲν γνωρίζει καὶ πῶς νὰ χρησιμοποίησιν τὸ ὕλικόν τὸ ὁποῖον ἔχει ἔμπρὸς του νὰ διαπλάσῃ, γὰρ νὰ ἐπιτύχῃ τὸν ἐπιδιωκόμενον σκοπὸν τῆς ἀγωγῆς.

Ἐκ πρώτης ὄψεως τὰ ἀνωτέρω ἐπιχειρήματα ἴσως φαίνονται ὡς στηριζόμενα ἐπὶ ἰσχυρῶν βάσεων, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον καὶ ἡμεῖς οὐδόλως παραβλέπομεν, ἀλλὰ φρονοῦμεν ὅτι δὲν εἶναι τοιαῦτα, ὥστε νὰ μὴ ὑφίστανται κάποια τροποποίησιν. Καὶ γὰρ νὰ γίνωμεν σαφέστεροι ὡς ἐξετάσωμεν αὐτὰ ἕνα, ἕνα :

1) Ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς ἀνάγκης τὴν ὁ-

ποῖαν αἰσθάνεται ὁ ἄνθρωπος, νὰ ἀναγνωρίσῃ ἢ ἐργασία του.

Θὰ διεπράτταμεν ἴσως μέγιστον σφάλμα ἂν ἀγνοοῦσαμε τὸν παράγοντα αὐτὸν καὶ ἀμφισβητοῦσαμε τὴν ὑπαρξίν τῆς ἀνάγκης αὐτῆς, εἰς τὸν τρόφιμον. Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον θὰ ἀποδοκιμάσωμεν, εἶναι τὸ ὅτι ὁ βαθμὸς δὲν εἶναι τὸ μόνον μέσον ἱκανοποιήσεως τῆς ἀνάγκης αὐτῆς. Θὰ μπορούσε κάλλιστα ἕνας καλὸς διδάσκαλος νὰ ἱκανοποιήσῃ τὴν ἀνάγκην αὐτὴν τῶν μαθητῶν του, ὅταν μετὰ ἀπὸ κάθε ἀξιέπαινον πρᾶξιν καὶ ἐπιμέλειαν αὐτῶν, τοὺς ἡμοῖε διὰ φυσικῶν ὁδῶν τὸ δυνατόν ἀμοιβῶν ἢ ἂν εὐρίσκετο εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ κἀνῃ χρῆσιν τεχνιτῶν τοιούτων νὰ χρησιμοποίησιν ἐκεῖνας αἰτίνας πλησιάζοντες περισσότερον πρὸς τὰς φυσικὰς καὶ αἱ ὁποῖαι δὲν φαίνονται εἰς τὰ ὅματα τῶν μαθητῶν ὡς κάτι ξέχωρον ἀπὸ τὴν πρᾶξιν τῶν, δηλ. ὡς ὁ σκοπὸς ὅστις ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς πρᾶξεως.

Τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν θὰ ἀπέφυγε τὴν χρῆσιν τῆς βαθμολογίας καὶ τὰς τόσας κακὰς συνεπείας τοὺς ὑπὸ τοῦ παιδιοῦ. Δὲν νομίζομεν λοιπὸν ὅτι διὰ αὐτὸν τὸν λόγον εἶναι ἀπαραίτητος ἡ χρῆσις τῆς βαθμολογίας.

2) Ἀλλὰ ὡς ἐξετάσωμεν καὶ τὸ ἄλλο ἐπιχειρήμα δηλ. τὸ τῆς δικαιοσύνης καὶ εἰς αὐτὸ οὐδόλως δυνάμεθα νὰ ἀμφισβητήσωμεν τὴν γνώμην ὅτι πρέπει νὰ ὑπάρχῃ δικαιοσύνη ἐν τῇ σχολείῳ, διότι αὕτη θεωρεῖται ὡς μία ἀπὸ τὰς πλέον ἀπαραίτητους ἀρετάς τοῦ ἀξίου τῆς ἀποστολῆς τοῦ Διδασκάλου. Ἐν τούτοις ὅμως, ἐξεταστέον τὸ ζήτημα, ἂν διὰ τῶν βαθμῶν ἀποδίδωμεν δικαιοσύνην καὶ ἂν μὲν, θὰ μπορούσαμε ἴσως δι' ἄλλου συστήματος ν' ἀποδώσωμεν ταύτην.

Εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο φρονοῦμεν ὡς ἑξῆς :

Τὸ ὅτι τὸ ψυχικὸ φαινόμενον καὶ αἱ πνευματικαὶ δεξιότητες, ὡς πνευματικὰ φαινόμενα δὲν ὑπόκεινται εἰς μέτρησιν θὰ ἔφθανεν ἴσως διὰ νὰ κατανοήσωμεν ὅτι τὸ νοῦμερο ἐκεῖνο ποὺ παίρνει ὁ μαθητὴς, οὐδόλως ἐκφράζει τὰς ἱκανότητας αὐτοῦ. Ἐν τούτοις καὶ οἰοῦντοτε ἄλλο σύστημα καὶ ὅτι ἤθελε προτείνει τίς πρὸς ἄλλο λόγον τῶν ἱκανοτήτων τῶν παιδιῶν, θὰ προέκρινε ἐπὶ τῆς γνώμης τοῦ μὴ δυνατοῦ τῆς μετρήσεως τῶν πνευματικῶν φαινομένων, ἀλλὰ ἕνα σύστημα εἰς ὃ θὰ ἐγένετο μία σύντομος περιγραφή τῶν ἱκανοτήτων τούτων, θὰ ἦτο προτιμώτερον τοῦ συστήματος τῆς βαθμολογίας.

Μὴ δυνάμενοι λοιπὸν νὰ ἀποδώσωμεν ἀπολύτον δικαιοσύνην εἰς τὸν τομέαν αὐτὸν, ὡς προσπαθήσωμεν ν' ἀποδώσωμεν ταύτην ὅσο δυνατόν καλύτερα καὶ ὡς προσέξωμεν νὰ εἰμεθα ἀπολύτως δίκαιοι εἰς ἄλλους τομεῖς.

3) Ἐν συνεχείᾳ δὲ ἂν ζητούσαμε καὶ εἰς τὸ ζήτημα τοῦ ὅτι ὁ Διδάσκαλος πρέπει νὰ γνωρίζῃ ἀκριβῶς τὴν ἐπίδοσιν τῶν μαθητῶν του, διὰ νὰ δυνήθῃ οὕτω νὰ γνωρίσῃ ποὺ βαδίζει καὶ νὰ μὴν παραπᾶν νὰ καταργήσωμεν τὴν βαθμολογίαν θὰ φθάναμεν εἰς τὰ ἄκρα, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον οὐδόλως ἐπιζητῶμεν. Βεβαίως ὁ Διδάσκαλος ἔχει τόσας ἄλλας μεθόδους διὰ νὰ διαγνώσῃ τὰς ψυχικὰς ἱκανότητας τοῦ τροφίμου, ἀλλὰ δὲν ἀρκεῖ μόνον τοῦτο. Ὁ Διδά-

σκαλος πρέπει νὰ γνωρίζῃ καὶ τὴν πρόοδον τῶν μαθητῶν του εἰς τὰ διάφορα ἐπὶ μέρους μαθήματα.

Τοῦτο δὲ θὰ τὸ πετύχῃ διὰ τῶν ἐξετάσεων, ὅποτε θὰ κἀνῃ χρῆσιν τῶν βαθμῶν, πρᾶγμα ὅπερ θὰ διευκόλυνε καὶ τὸν τυχόντα ἀντικαταστάτην του.

Ἀλλὰ ἡ τοιαύτη χρῆσις τῶν βαθμῶν πρέπει νὰ προϋποθέτῃ κατὰ τὴν γνώμην ἡμῶν τὸ ἐξῆς : Οἱ μαθηταὶ οὐδόλως θὰ λαμβάνουν γνώσιν τῶν βαθμῶν τῶν, οὐδὲ καὶ αὐτοὶ οἱ γονεῖς καὶ θὰ μπορούσε νὰ εἰπῇ κανεὶς, ἂν ἦτο δυνατόν οὔτε καὶ νὰ ξέρουν ὅτι βαθμολογοῦνται κατὰ τὴν ἐξέτασιν ἀλλὰ νὰ πιστεύουν ὅτι ἡ ἐξέτασις γίνεται διότι πρέπει νὰ ἀποδείξουν καὶ δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου ὅτι πράγματι ἔμαθαν καὶ εἶναι ἀξιοὶ νὰ προχωρήσουν εἰσέτι εἰς τὸν τομέα τῆς μαθήσεως δηλ. νὰ προαχθοῦν.

Τοιοῦτοτρόπως ὁ μὲν Διδάσκαλος θὰ μπορέσῃ νὰ κἀνῃ τὴν διάγνωσιν ἢ ἀναφέραμεν ἀνωτέρω, ὅχι ἀπολύτως βέβαια, καὶ νὰ ἀσκήσῃ αὐτοκριτικὴν, οἱ δὲ μαθηταὶ καὶ ἐργάζονται μόνον διότι νομίζουν, ὅτι πρέπει νὰ ἐργάζονται καὶ ὅτι πρέπει νὰ προχωρήσουν πάντα ἔμπρὸς. Πρὶν νὰ προχωρήσωμεν εἰσέτι θὰ θεωρούσαμε ἀπαραίτητον ἐδῶ νὰ τονίσωμεν ὅτι ὁ Διδάσκαλος ὀφείλει τεχνιέντως νὰ ὑποβάλλῃ στὰ παιδιά, τὴν γνώμην ὅτι ἐργάζονται, μόνον ἐπειδὴ πρέπει νὰ ἐργάζονται καὶ ὅχι διὰ νὰ ἱκανοποιήσουν τὸν Διδάσκαλον.

4) Εἰς τὸ ζήτημα δὲ τοῦ ὅτι οἱ βαθμοὶ ἀναγκάζουν τὰ παιδιά νὰ ἐργασθοῦν διότι ὡς ἐκ τῆς ἡλικίας τῶν δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ κατανοήσουν τὸν σκοπὸν τῆς ἐργασίας τῶν καὶ ὅτι πρέπει νὰ διαβάξουν γὰρ νὰ μάθουν, ἔχομεν νὰ εἰπώμεν τὸ ἐξῆς : Τὸ ὅτι μὲν τὰ παιδιά δὲν μποροῦν νὰ καταλάβουν ὅτι πρέπει νὰ διαβάξουν γὰρ νὰ μάθουν, εἶναι κάτι τὸ ὁποῖον δὲν μπορεῖ εὐκόλως νὰ ἐκτεθῇ εἰς κριτικὴν. Τὸ ὅτι ὅμως οἱ βαθμοὶ πρέπει νὰ ἀποτελοῦν τὸ δόλωμα διὰ τοῦτο, κρίνεται ὡς ἐσφαλμένον, διότι εἶναι πλεῖστα ὅσαι ὡς ἀνωτέρω ἀναφέραμε αἱ ἀντιπαιδαγωγικαὶ ἐπιδράσεις αὐτῶν, ἐπὶ τὸν τρόφιμον. Θὰ εἶναι λοιπὸν προτιμώτερον ὡς κατωτέρω θὰ εἰπώμεν, νὰ χρησιμοποιοῦν ἄλλοτε ὡς φυσικὸν δόλωμα τὸ ὁποῖον νὰ μὴν ἀπέχῃ τόσο πολὺ ἀπὸ τὸν πραγματικὸν σκοπὸν.

Ἐκτὸς τούτων ὅμως δυνάμεθα νὰ παρατηρήσωμεν καὶ πλῆθος μειονεκτημάτων ἅτινα ἐκ πρώτης ὄψεως δίδουν τὴν ἐντύπωσιν ὅτι τὸ ὑφιστάμενον σύστημα βαθμολογίας, ἥτοι ὁ μετρητὴς τῶν πνευματικῶν ἐπιδόσεων τοῦ μαθητοῦ, εὐρίσκεται εἰς ἀπελπιστικὴν κατάστασιν καὶ ὡς δείχνουν τὰ πρᾶγματα. θὰ πρέπει νὰ προταθῇ νέον σύστημα πρὸς μέτρησιν τῶν ἐπιδόσεων τῶν μαθητῶν μας. Ὁ τρόπος δι' οὗ ἐπιδόσεων τῶν μαθητῶν μας, ὅτι μείονεκεῖ : φῖμων, δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι μειονεκεῖ :

1) Κατὰ τὸ ὅτι συνηθίζεται συνήθως τὸ κερδὸς, διότι παρατηρεῖται συνήθως τὸ λυπηρὸν φαινόμενον καὶ καταστρεπτικὸν διὰ τὸν χαρακτῆρα τῶν παιδιῶν, νὰ ἐργάζονται τὸν χαρακτῆρα τῶν παιδιῶν, νὰ ἐργάζονται ἐμὲ ἐπιμέλεια καὶ ἐνδιαφέρον μόνον στὰς ἐργασίας εἰς τὰς ὁποίας θὰ πάρουν βαθμὸν ἀπὸ τὸ Δάσκαλο καὶ νὰ ἀδιαφοροῦν διὰ τὰ ἄλλα.

2) Οί μικροί μαθηταί μὴ ἔχοντες ἀκόμη συνειδητοποιήσει ποίαν ἐργασίαν ἐκτελεῖ ὁ Διδάσκαλος μὲ τοὺς βαθμούς, νομίζουν ὅτι ὁ Διδάσκαλος βαθμολογεῖ μὲ ὁποίους βαθμούς θέλει, ἀνάλογα μὲ τὴν κοινωνικὴν θέσιν τοῦ παιδιοῦ.

Ἔτσι ἀφ' ἐνὸς μὲν ἀναπτύσσεται τὸ συναίσθημα τῆς μειονεκτικότητος, ἀφ' ἑτέρου δὲ κλονίζεται ἡ ἀγάπη τοῦ πρὸς τὸν Διδάσκαλον καὶ τοὺς συμμαθητάς του. Ἐπίσης δύναται νὰ προκαλέσῃ κενοδοξίαν στοὺς μαθητάς οἱ ὁποιοὶ ἐργάζονται διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῶν βαθμῶν, χωρὶς νὰ ἔχουν ἐμπεδώσει τὰς γνώσεις, ὥστε νὰ καταστοῦν κτῆμα τους.

3) Πρέπει νὰ ἀναφέρωμεν καὶ τὴν πλέον ἀντιπαιδαγωγικὴν ἐφαρμογὴν τῶν βαθμῶν ὡς ποινὰς διὰ τὴν τιμωρίαν τῶν μαθητῶν ἢ καὶ ὡς ἀμοιβὰς διὰ τὴν προθυμίαν καὶ ἐργατικότητά των. Σφάλμα ἀσυγχώρητον κυρίως τῶν δασκάλων τοῦ παλαιοῦ σχολείου νὰ τιμωροῦν τοὺς μαθητάς καὶ πολλάκις διὰ πράγματα ποὺ δὲν ἀφοροῦν ἀμέσως τὸ σχολεῖον, μὲ κακοὺς βαθμούς. Ἄρκει ἓνα παράπονον τῶν γονέων διὰ τὴν συμπεριφορὰν των εἰς τὸ σπίτι, γιὰ νὰ κατέβῃ ἡ κλίμαξ τῆς βαθμολογίας. Παραλέπουν τὸν παιδαγωγικὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ ἐπιβάλλωνται εἰς τοὺς μαθητάς των καὶ ἐπικαλοῦνται τὴν βαθμολογίαν ὡς ἀπὸ μηχανῆς Θεόν.

4) Οἱ βαθμοὶ δυνάμεθα νὰ εἰπωμεν πῶς εἶναι βουβοὶ διὰ νὰ ἐκφράσουν τὴν προσωπικότητα τοῦ παιδιοῦ εἰς ὅλας τῆς τὰς ἐκδηλώσεις.

Ὁ νέος διδάσκαλος ὅστις θὰ παραλάβῃ τοὺς μαθητάς δὲν θὰ δυνήθῃ νὰ γνωρίσῃ αὐτοὺς μὲ τὴν ἀπλὴν αὐτὴν βαθμολογίαν ποὺ θὰ παραλάβῃ ἀπὸ τὸν προκατόχον του, διότι ἡ βαθμολογία δὲν εἶναι πάντα ἀντικειμενικὴ, ἀλλὰ ὀφείλεται πολλάκις στὴν ὑποκειμενικότητα τοῦ διδασκάλου καὶ εἰς τὴν ψυχικὴν κατάστασιν τὸσον αὐτοῦ, ὅσον καὶ τῶν μαθητῶν του, καθὼς καὶ εἰς τοὺς σκοποὺς τοὺς ὁποίους ἐπιδίδκει.

Ἐκ πάντων τῶν ἀνωτέρω λοιπὸν συνάγεται τὸ συμπέρασμα ὅτι οἱ βαθμοὶ ἐνεργοῦν ἄκρως ἀντιπαιδαγωγικὰς εἰς τὸ παιδί καὶ ἡ χρῆσις αὐτῶν ὡς τοῦλάχιστον σήμερον γίνεται αὐτὴ, ἐμφανίζεται ὡς ἀπόβλητος ἐκ τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου.

Ἀλλὰ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν εὐλόγως ἤθελε ρωτήσῃ τίς, πῶς λοιπὸν εἶναι δυνατόν νὰ ἐκτιμήσωμεν τὰς ἰκανότητας τῶν παιδιῶν καὶ τὴν σχολικὴν των ἐπίδοσιν.

Εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο ἀπαντῶμεν ἀμέσως. Συμφώνως πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς νεωτέρας παιδαγωγικῆς, ὡς ὑγιέστερον σύστημα διδασκαλίας θεωρεῖται τὸ τῆς ἐνιαίας συγκεντρωτικῆς διδασκαλίας. Κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο ὁ διδάσκαλος ἐλευθέρως διαλεγόμενος πρὸς τοὺς μαθητάς του δὲν κάνει προφορικὴν ἐξέτασιν. Δηλ. ἐξέτασιν ἥτις νὰ φαίνεται στὰ παιδιὰ ὡς τοιαύτη, διότι ὁ διδάσκαλος δὲν κάνει τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ παρακολουθῇ τὴν πρόδον τῶν μαθητῶν του, ἀλλὰ ὅχι μόνον μὲ τὸ νὰ ἴδῃ ἂν ἔχουν ἀποστηθίσῃ τὰ ὅσα ἐδιδάχθησαν, ἀλλὰ βλέπων ἂν μποροῦν νὰ ἐφαρμόσουν αὐτὰ εἰς τὸν πρακτικὸν βίον των.

Τοῦτο δὲ θὰ τὸ ἀντιληφθῇ κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ σχολείου ἐργασίας καθὼς καὶ ἀπὸ τὴν ἐλευθέραν συζητήσιν μὲ τοὺς μαθητάς, πρᾶγμα ὅπερ εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸν τοῦ συστήματος τῆς ἐνιαίας διδασκαλίας.

Ὡς ἐκ τούτου λοιπὸν ἕνας ξηρὸς βαθμὸς δὲν λέγει τίποτα διὰ ἕναν διδάσκαλον, ὁπαδὸν τῆς ἐνιαίας διδασκαλίας. Αὐτὸ δὲ μᾶς ὥθησε νὰ προτείνωμεν τὰ ἐξῆς: Παραλλήλως πρὸς τὸν εἰδικὸν ἐλεγχον καὶ ἀντὶ τοῦ κοινοῦ ἐλέγχου ὁ διδάσκαλος πρέπει νὰ κρατᾷ δελτίον ἀτομικότητος τοῦ μαθητοῦ. Τὸ δελτίον τοῦτο περιλαμβάνει:

1) Τὰ στοιχεῖα τοῦ μαθητοῦ, 2) τὰ στοιχεῖα ὑγείας τοῦ μαθητοῦ, 3) σύντομον περιγραφὴν τοῦ περιβάλλοντος τοῦ παιδιοῦ, οἰκογενειακοῦ καὶ κοινωνικοῦ, 4) σύντομον περιγραφὴν τῶν προσωπικῶν συνηθειῶν τοῦ παιδιοῦ, 5) ἀναφέρονται τὰ παιχνίδια εἰς ἃ τὸ παιδί ἀσχολεῖται, ἀκόμη δὲ καὶ οἱ ἐξωσχολικοὶ αὐτοῦ δραστηριότητες, 6) τὰς εἰδικὰς ἰκανότητας καὶ δεξιότητας αὐτοῦ, 7) τὰ εἰδικὰ του διαφέροντα, 8) καταγράφονται ἐπίσης τὰ ἀποτελέσματα τῶν διαφόρων ΤΕΣΤ καθὼς καὶ αἱ διανοητικαὶ ἰκανότητες τοῦ παιδιοῦ, 9) τὰς συναισθηματικὰς διαθέσεις αὐτοῦ, τὴν βούλησιν καὶ τὸν χαρακτήρα του, 10) Ὑπάρχει χώρος ἐν τῷ δελτίῳ διὰ τυχόντα προβλήματα ἐκάστου τροφίμου, 11) τέλος δὲ ὑπάρχει καὶ ἡ σελὶς εἰς ἣν ἀναγράφονται οἱ βαθμοὶ τοῦ μαθητοῦ.

Εἰς τὰς σελίδας εἰς ἃς καταγράφονται αἱ ψυχικαὶ καὶ διανοητικαὶ ἰκανότητες τοῦ τροφίμου, ὑπάρχουν δύο στήλαι, εἰς μὲν τὴν μίαν γίνεται ἀξιολόγησις αὐτῶν μὲ νοῦμερα, εἰς δὲ τὴν ἄλλην μὲ μίαν ὀλόκληρον πρότασιν ἢ καὶ περισσοτέρας, εἰς τὰς ὁποίας ἔχομεν τὴν γνώμην ὅτι ἐμφαίνονται περισσότερα πράγματα ἀπὸ ὅσα εἰς ἓνα ξερὸ νοῦμερο. Ἐπίσης θεωρεῖται παρ' ἡμῶν ὡς μεγαλυτέρας ἀξίας ἡ στήλη τῶν παρατηρήσεων, διότι τὸν διδάσκαλον καὶ γενικὰ τὸν παιδαγωγὸν δὲν τὸν ἐνδιαφέρει κυρίως ποῖαι αἱ ἰκανότητες ἢ ἡ ἐπίδοσις τοῦ τροφίμου, ἀλλὰ τὸ γιατί αὐταὶ ἔχουν τοιοτοτρόπως.

Διὰ νὰ εἶναι εἰς θέσιν εἰς περίπτωσιν προβλημάτων νὰ δύναται νὰ ἐνεργήσῃ, δόντως καὶ νὰ ὀδηγήσῃ καὶ τοὺς γονεῖς εἰς τὸ πῶς θὰ ἐνεργήσουν καὶ αὐτοὶ καὶ νὰ μὴν τοὺς δίνῃ ἓνα ξερὸ νοῦμερο, τὸ ὁποῖον προκαλεῖ τὴν ἀντιπαιδαγωγικὴν, ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη, ἐπίδρασιν τῆς οἰκογενείας. Ὅσον δὲ διὰ τὴν σελίδα τῶν βαθμῶν εἶναι ἐκείνη ἥτις πρέπει νὰ συντάσσεται μὲ ὅσο τὸ δυνατόν μεγαλυτέρα εὐσυνειδησία καὶ δικαιοσύνη ἐκ μέρους τοῦ διδασκάλου καὶ θὰ λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ὑπ' αὐτοῦ μόνον ὡς ἓνα στοιχεῖον καὶ μάλιστα μετρίας ἀξίας διὰ τὴν ἀξιολόγησιν τῶν μαθητῶν του, οὐδέποτε δὲ θὰ πρέπει τὸ περιεχόμενον τοῦ δελτίου καὶ δὴ ἡ σελὶς τῆς βαθμολογίας νὰ γίνεται γνωστὸν εἰς τοὺς μαθητάς, οὔτε καὶ εἰς τοὺς γονεῖς των εἰς οὓς πρέπει νὰ δίδεται μόνον ἡ γενικὴ σχολικὴ ἐπίδοσις τῶν μαθητῶν καὶ ὁ τρόπος δι' οὗ θὰ ἐπιτευχθῇ ἡ βελτίωσις των. Οἱ μαθηταὶ δὲ θὰ κρίνονται μόνον ὡς προβιβάσιμοι ἢ μὴ, χωρὶς ἐπὶ τοῦ ἐνδεικνύοντων καταγράφεται βαθμὸς. Τέλος δὲ μέ-

νει νὰ ἐξετάσωμεν τὸ πῶς ὁ διδάσκαλος θὰ μπορέσῃ νὰ μάθῃ τοὺς μαθητάς του νὰ ἐργάζονται χρησιμοποιοῦν ὡς μέσον πρὸς τοῦτο, τὰς φυσικὰς ἀμοιβάς. Ὡς πρὸς τοῦτο λέγομεν, ὅτι ὁ διδάσκαλος θὰ μπορῇ νὰ χρησιμοποίῃ τὸν ἐξῆς τρόπον. Εἰς κάθε μαθητὴν ὅστις δεῖχνει κατανόησιν καὶ ἐπιμέλειαν νὰ ἀναθέτῃ καὶ ἀπὸ μίαν ἐργασίαν καὶ νὰ τοῦ δίνῃ ἓνα ἀξίωμα καὶ κάποια πρωτοβουλία. Τοιαύτας δὲ ἐργασίας καὶ ἀξιώματα μπορεῖ νὰ εὑρῇ ὅσο θέλει π.χ. νὰ ὀρίσῃ ὑπεύθυνον διὰ τὰς τεχνικὰς ἐργασίας τῆς τάξεως, ὑπεύθυνον ἐπὶ τοῦ σχολικοῦ κήπου, ὑπεύθυνον διὰ τὸ Ταμεῖον τῆς τάξεως κ.λ.π.

Ὅποτε θὰ συμβοῦν τὰ ἐξῆς ἐκ μέρους τῶν μαθητῶν: Ἐκείνοι μὲν ποὺ πρῶτοι θὰ ἀναλάβουν τοιαῦτα ἀξιώματα, θὰ προσπαθῶσιν νὰ τὸ διατηρήσουν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον σημαίνει μεγαλυτέρα ἐπιμέλεια, διότι τὰ ἀξιώματα αὐτὰ ἔχουν μεγαλυτέρας ἀπαιτήσεις. Ἐκείνοι δὲ οἱ ὁποῖοι κατὰ ἀρχὰς θὰ ἴδουν τοὺς ἄλλους νὰ ἀμοιβῶνται τοιοτοτρόπως θὰ προσπαθῶσιν καὶ αὐτοὶ νὰ φθάσουν τοὺς ἄλλους καὶ ἔτσι θὰ ἔλθῃ ἐποχὴ καθ' ἣν ὅλοι θὰ γίνωνται καί.

Οὕτω λοιπὸν δὲν ὑπάρχουν πλέον μέσα στὴν τάξιν οὔτε οἱ «ἄριστοι», οἱ ὁποῖοι μὲ τὴν βαθμολογίαν γίνονται ἀλαζόνες, ἐπειδὴ οἱ ἄλλοι μαθηταὶ δὲν ἔχουν τέτοιο βαθμὸ, οὔτε μειονεκτικοὶ μαθηταί, διότι ὅλοι καὶ εἶναι τώρα καὶ καθ' ἓνας ἔχει κάποια ἀξία.

Ἐπὶ πλέον τώρα τὰ παιδιὰ διαβάζουν καὶ ἐργάζονται, ὅχι γιὰ νὰ πάρουν τὸν βαθμὸν καὶ νὰ τὸν ἐπιδείξουν εἰς τοὺς ἄλλους, ὥστε νὰ τὸν χρησιμοποιοῦσιν ὡς μέσον ἐπικρατήσεως, ἀλλὰ νὰ φανοῦν ἄξιοι τοῦ τίτλου ἢ τῆς εὐθύνῃς ποὺ ἀνέλαβον.

Ἐπομένως μαθαίνουν νὰ ἐργάζονται δι' αὐτὴν ταύτην τὴν ἐργασίαν καὶ νὰ χαίρωνται ἐπειδὴ κατόρθωσαν νὰ κάνουν οἱ ἴδιοι καὶ δηλ. νὰ αἰσθάνωνται τὴν χαρὰν τῆς δημιουργίας. Ἐδῶ θὰ ἡδυνάτο τις νὰ εἴπῃ ὅτι τὸ παιδί

καὶ εἰς αὐτὴν τὴν περίπτωσιν θὰ χρησιμοποιοῦσιν τὸ ἀξίωμα τοῦ ὡς μέσον ἐπικρατήσεως. Ἀλλὰ ἐπὶ τούτου νομιζόμεν ὅτι οὐδόλως θὰ τὸ ἐβλαπτε ἂν ἔκανε τοιαύτην χρῆσιν τοῦ ἀξιώματός του. Διότι ἡ ὁρμὴ τοῦ πρὸς ἐπικράτησιν πρέπει ὅπως ὅποτε νὰ κορεσθῇ καὶ ὡς ἐκ τούτου θὰ εἶναι προτιμώτερα νὰ τὴν κορέσῃ δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου παρὰ διὰ τοῦ βαθμοῦ.

Ἀλλὰ ἐκτὸς τῆς ὁρμῆς πρὸς ἐπικράτησιν ὑπάρχει καὶ ἡ κοινωνικὴ ὁρμὴ εἰς τὸν ἄνθρωπον ἥτις ἔχομε τὴν γνώμην ὅτι θὰ εὖρη τὴν ἀναπλήρωσιν τῆς, διὰ τοῦ συστήματος τούτου.

Διότι οἱ μαθηταὶ μαθαίνουν νὰ ἐργάζονται ὅλοι μαζί γιὰ τὸ καλὸν μίᾳς κοινωνίας (τάξεως) καὶ τοῦ αὐτοῦ των, ὑπακούοντες εἰς ἓνα ἀρχηγὸν ὁ ὁποῖος βγῆκε ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν ἰδικὴ των κοινωνία.

Βεβαίως καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν δὲν θὰ πάσυν νὰ ὑπάρχουν τὰ προβληματικὰ παιδιὰ ὡς λ.χ. τὰ ἀδιαφοροῦντα διὰ τὸ τί γίνεται εἰς τὸ σχολεῖον ἢ καὶ τὰ πνευματικῶς καθυστερημένα. Εἰς τὴν περίπτωσιν ὅμως αὐτὴν πρέπει ὁ διδάσκαλος νὰ ἀναζητήσῃ τὴν ρίζαν τοῦ κακοῦ καὶ φρονούμεν ὅτι τὸ δελτίον ἀτομικότητος πολλὰ θὰ ἔχῃ νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν τομέα αὐτόν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- 1) Ἀλ. Παρασκευοπούλου. Ἡ θρησκεία κατὰ τοὺς ψυχαναλυτικούς.
- 2) Δημ. Μωραΐτου. Ψυχάνάλυσις καὶ ἐφαρμογὴ αὐτῆς εἰς τὴν ἀγωγὴν.
- 3) Θεοδ. Παρασκευοπούλου: Ὁ διδάσκαλος καὶ οἱ ἐξετάσεις.
- 4) Γ. Παλαιολόγου: Γενικὴ Παιδαγωγικὴ.
- 5) Χαρίλαου Σκαλιστιάνου: Σύγχρονος Παιδαγωγικὴ.
- 6) Κοσμὰ Μιχαηλίδου καὶ Γ. Κελεμένη: Ὁ νεώτερος πρακτικὸς ὁδηγός, τοῦ Δημοδιδασκάλου (Τόμος Α').

«ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ»
ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΑΘΗΝΑΙ— ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ 35-ΤΗΛ. 521.418

ΧΡΟΝΟΣ ΙΔ' (Β' ΠΕΡΙΟΔ.) ΑΡ. 171
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1965

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Μόνον ἐτησίαι:
Γιὰ σχολεῖα καὶ ἐκπαιδευτικούς... δρχ. 100

Διευθύνσεις συμφώνως τῷ Α.Ν. 4092) 1948
Ἐκδότης — Διευθυντής: ΧΑΡΗΣ ΠΑΤΣΗΣ
Κατοικία: Μηθύμνης 34 - Τηλέφωνον: 878.665

«ECOLE NOUVELLE»
REVUE MENSUELLE DE PEDAGOGIE
ATHENES RUE SOCRATE 35

ANNEE XIV—NUMERO 171
JANVIER 1965

ABONNEMENTS

Pour les écoles et les instituteurs
d' un an dr 100

Ἀλληλογραφία καὶ ἐμβάσματα
κ. ΧΑΡΗΝ ΠΑΤΣΗΝ
Σωκράτους 35 Ἀθήναι—Τηλ. 521.418
(Χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέφονται)

Ἡ ἀριθμητική καὶ ἡ θέσις της στὸ Ν. Σχολεῖο

Υπὸ ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἡ Δ)λία τῆς ἀριθμητικῆς στὸ Δημοτικό σχολεῖο καταλαμβάνει σπουδαίότατο χῶρο μέσα στὰ πλαίσια τῆς ὅλης σχολικῆς ἐργασίας καὶ εἶναι τὸ δεύτερο σοβαρὸ σκέλος αὐτῆς μετὰ τὴν ἀνάγνωση καὶ τὰ γλωσσικά γενικῶς. Τὰ γλωσσικά καὶ ἡ Ἀριθμητική (μαθηματικά) ἦταν καὶ εἶναι οἱ δύο κύριες γνωσιολογικὲς ἐπιδιώξεις τῆς μορφωτικῆς προσπάθειας καὶ στὸ Παλιὸ καὶ στὸ Νέο Σχολεῖο. Ἡ διαφορὰ ἔγκειται μόνον στὸν τρόπο πού διδάσκονταν οἱ δύο αὐτοὶ γνωστικοὶ κλάδοι στὸ Π. καὶ στὸ Ν. Σχολεῖο καὶ ἀκόμη στήν ἔκταση καὶ στὸ περιεχόμενο πού ἔπαιρνε αὐτὴ ἡ Δ)λία. Καὶ γιὰ μὲν τὰ Γλωσσικά μαθήματα μιλήσαμε λεπτομερῶς στὸ βιβλίον μας: «τὰ γλωσσικά μαθήματα στὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο» (Ἀθήναι 1959) καὶ σὲ ἀντίστοιχη μελέτη μας πού δημοσιεύτηκε σὲ περασμένα τεύχη τοῦ Ν. Σχολείου» μας. Σήμερα σὰς παρουσιάζουμε τὴ μελέτη μας: «Ἡ Ἀριθμητική καὶ ἡ θέσις της στὸ Νέο Σχολεῖο» καὶ συμπληρώνουμε ἔτσι τὸν κύκλο τῆς διαπραγμάτευσης ὅλων τῶν μαθημάτων τῆς Εἰδικῆς Διδακτικῆς μας¹.

ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΓΕΝΕΣΗ ΤΟΥ ΑΡΙΘΜΟΥ

Πάντοτε οἱ ἄνθρωποι καὶ ἀπὸ τὴν πρωτόγονη ἀκμή ἐποχὴ ἀπαριθμοῦσαν τὰ ἀντικείμενα τῆς γύρω πραγματικότητος. Αὐτὸ τοὺς ὁδηγοῦσε ἡ ἀνάγκη νὰ ἐκφράσουν ποσοτικά κάθε τι πού ἀνταποκρινόταν στὸ ἐνδιαφέρον τοὺς τῆς στιγμῆς καὶ πού θὰ συντελοῦσε στὴν ἱκανοποίησιν μιᾶς ἀνάγκης, π.χ. ἐπέστρεφαν στὴ σπηλιά τοὺς κουβαλώντας ἀφθονοὺς

(1) Ἡ μελέτη μας αὐτὴ εἶναι ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν ὑπὸ ἐκδοσὴ «ΥΛΗ ΚΑΙ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΤΟΥ Ν. ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ»

καρπούς ἢ θηράματα. Ἐπρεπε (ἦταν ἀνάγκη) νὰ τὰ μοιράσουν σ' ὅλα τὰ μέλη τῆς πρωτόγονης κυνηγετικῆς ομάδας.

Γιὰ νὰ τὰ μοιράσουν ἔπρεπε νὰ τὰ μετρήσουν: Ἡ μέτρησή τους ἦταν μιὰ ἀπλή ἀπαρίθμηση. Καθένας ἔπαιρνε τὸ μερτικό του. Καθένας εἶχε συμφέρον (ἐνδιαφέρον) νὰ μὴν πάρῃ λιγώτερο ἀπὸ τὸν σύντροφό του, νὰ μὴν ἀδικηθῇ. Νὰ ἡ πηγὴ τῆς δημιουργίας ἐνδιαφέροντος γιὰ τὸν ἀριθμό, τὴν ἀρίθμηση, τὸ λογαριασμό, τὶς ἀριθμητικὲς πράξεις: Μὰ ὅλα αὐτὰ τὴν πρωτόγονη ἐποχὴ, γίνονταν κατὰ αὐτόματο καὶ φυσικὸ τρόπο.

Ὁ ἀριθμὸς, ἡ ἀρίθμηση καὶ οἱ ἀπλὲς ἀριθμητικὲς πράξεις, ἐπήγασαν ἀπὸ τὶς ἀνάγκες καὶ τὰ ἐνδιαφέροντα τῶν πρωτογόνων ἀνθρώπων καὶ μὲ μέσο τὴν παρατήρηση καὶ τὴ σύγκριση τῶν ἀντικειμένων τῆς γύρω πραγματικότητος τὸ ἀνθρώπινο πνεῦμα ἔφτασε μέχρι τὸ σημεῖο νὰ δημιουργήσῃ, ἀπὸ τὴν πρωτόγονη αὐτὴ ἀρίθμηση, ὁλόκληρη ἐπιστήμη, τὴ σημερινὴ ἐπιστήμη τῶν Μαθηματικῶν, πού εἶναι τὸ μεγαλύτερο ἐπίτευγμα τῆς σύγχρονης ἀνθρώπινης σκέψης, τὸ ἀκαταγώνιστο ὄπλο πού μὲ αὐτὸ μπόρεσε ἡ ἀνθρωπότητα νὰ φτάσῃ στὰ σημερινὰ θαύματα τοῦ πολιτισμοῦ, τῆς τεχνικῆς καὶ τῆς ἐπιστήμης.

Ἡ αὐθόρμητη καὶ αὐτόματη ἀπαρίθμηση τῶν ἀντικειμένων τοῦ γύρω κόσμου ἀπὸ τοὺς πρωτόγονους καὶ ἀπὸ τὸ μικρὸ παιδί σήμερα — στηριγμένη στὴν παρατήρηση καὶ στὴ σύγκριση, γινόταν καὶ γίνεται σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους τῆς συνολικῆς λειτουργίας ἢ καθολικῆς ἀντίληψης (fonction de globalisation) τοῦ παιδικοῦ μυαλοῦ. Οἱ πρωτόγονοι ἄνθρωποι καὶ τὸ μικρὸ παιδί ἐβλεπαν καὶ βλέπουν τὰ ἀντικεί-

μενα τοῦ γύρω κόσμου τῶν συνολικά: ἄρα συνολικά παρατηροῦσαν, συνολικά σύγκριναν, συνολικά (χοντρικά) ἀπαριθμοῦσαν. Ἐπίσης ὅπως ὁ πρωτόγονος ἔτσι καὶ τὸ μικρὸ παιδί κατὰ τὶς πρώτες ἀπὸπειρες αὐτόματης ἀπασχόλησής μὲ τὶς ποσοτικὲς σχέσεις τῶν διαφόρων ἀντικειμένων, ποτὲ δὲν χρησιμοποιοῦσε ἀφηρημένα καὶ συμβατικά μέσα ἐκφράσεως (ἀριθμητικὰ ψηφία) ἀλλὰ τὶς φυσικὲς μονάδες μέτρησης: τὰ δάχτυλα τοῦ χεριοῦ, τοῦ ποδιοῦ, τὸ ἀνάστημά του. Σύγκρινε διαφορὰς ποσότητες ἀντικειμένων (καρπούς, κογχύλια, πετρίτσες, ξυλαράκια) καὶ μὲ αὐτὲς τὶς φυσικὲς μονάδες μέτρησης συνελάμβανε τὴν ἔννοια τοῦ ἀριθμοῦ καὶ προέβαινε σὲ ἀριθμητικὲς πράξεις, χωρὶς νὰ ἔχῃ ὑπόψιν του καὶ τὰ γνωστὰ σήμερα συμβατικά σύμβολα τῶν ἀριθμῶν. Ὁ πρωτόγονος τότε (οἱ ἄγριοι καὶ τὸ μικρὸ παιδί σήμερα) κατεῖχαν (καὶ κατέχουν) ἕνα σωρὸ ποσοτικῆς ἀριθμητικῆς σημασιῆς καὶ ἔννοιες, προβαίνουν σὲ ἀφθονες ποσοτητικὲς — ἀριθμητικὲς πράξεις μὲ τὶς ποσοτικὲς — ἀριθμητικὲς ἔννοιες πού κατέχουν χωρὶς καὶ νὰ ξέρουν τὰ σύμβολα — σημάδια μὲ τὰ ὁποῖα ἐκφράζονται συμβατικά αὐτοὶ οἱ ἀριθμοί.

Ἀργότερα, πολὺ ἀργότερα, ἡ ἀνάγκη γιὰ ἐπικοινωνία, γιὰ συνεννόηση, καὶ οἱ ἐμποριτὲς ἀναλλαγῆς (τράμπες) ὁδήγησαν στὴν ἀνακάλυψη τῶν ἀριθμητικῶν συμβόλων. Σ' αὐτὸ συνετέλεσε καὶ τὸ ἐξῆς γεγονός: πέραν τῶν πρώτων συνολικῶν χοντρικῶν μετρήσεων, ἀπαριθμήσεων καὶ λογαριασμῶν, μὲ τὴν βοήθεια τῶν φυσικῶν μονάδων — μέτρησής, οἱ ἄνθρωποι ἀνακάλυψαν καὶ μερικὰ τεχνητὰ μέσα μέτρησής: τὴν κλεψύδρα, τὰ πρωτόγονα ἀριθμητήρια, τὰ νομίσματα, τὰ βάρη, τὰ ἡμερολόγια, τὸ μέτρο κλπ. Οἱ χοντρικὲς ἀπαριθμήσεις καὶ τράμπες δὲν μπορούσαν πιά νὰ παραμένουν μέσα στὰ ἀρχικά πλαίσια τῆς πρωτόγονης ποσοτικῆς συναλλαγῆς καὶ ἡ ἀνάγκη γιὰ τὴν καθιέρωση συμβατικῶν ἀριθμητικῶν συμβόλων, γενικὰ παραδεκτῶν, πρόβαλε

ὡμή. Ἐπρόβαλε ἡ ἀνάγκη γιὰ τὴν ἀνακάλυψη ἐνὸς γενικοῦ ἀριθμητικοῦ συστήματος μὲ τὴ βοήθεια τοῦ ὁποῖου θὰ μπορούσαν οἱ ἄνθρωποι, σὲ συντομότερο χρονικὸ διάστημα, νὰ διατυπώσουν καὶ νὰ λύσουν τὰ διάφορα ἀριθμητικὰ προβλήματα τὰ ποὺ τοὺς ἔθετε ἡ καθημερινὴ ἐπαφὴ μεταξὺ τοὺς μὲ τὴ γύρω ὕλική πραγματικότητα. Τὸ πέρασμα ὅμως ἀπὸ τὴν αὐτόματη ἀπαρίθμηση τῶν ἀντικειμένων τῆς γύρω ζωῆς, μὲ φυσικὰ μέσα μέτρησής καὶ σύγκρισής, στὴ χρησιμοποίηση τῶν συμβατικῶν καὶ ἀφηρημένων ἀριθμητικῶν συμβόλων (ἀριθμῶν) ἔγινε προοδευτικά καὶ ἀκολούθησε τὴν ἴδια ἀργὴ πορεία πού ἐσημείωσε τὸ ἀνθρώπινο πνεῦμα σὲ τοὺς τομεῖς τῆς πολιτιστικῆς του ἐξέλιξης. Ἀς ρίξουμε μιὰ ματιὰ σ' αὐτὴ τὴν ἱστορικὴ ἐξέλιξη.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ

ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ ΤΟΥ ΑΡΙΘΜΟΥ

Ἡ ἐμφάνιση τοῦ ἀριθμοῦ ὡς συμβατικοῦ συμβόλου ἐκφράσεως συγκρίσεων καὶ μετρήσεων διαφόρων μετρητῶν ποσοτήτων ἀντικειμένων, βάρους, χρόνου, ἀποστάσεων, ἦρθε σὰν συνέπεια, ὅπως εἴπαμε, τῆς μακρόχρονης προφορικῆς ἀπαρίθμησης μὲ τὴν χρησιμοποίησιν τῶν φυσικῶν μονάδων μέτρησής, πού ὅπως εἶδαμε, προηγήθηκαν γιὰ μεγάλῃ χρονικῇ περίοδῳ. Ἡ προσπάθεια γιὰ γραπτὴ ἀπεικόνισιν τῆς ἀριθμητικῆς ἔννοιᾶς — σχέσεως (ἀριθμοῦ) καὶ τῆς ἀριθμητικῆς πράξεως, εἶναι πολὺ μεταγενέστερη. Βέβαια οἱ διαφορὲς ἀνθρώπινες φυλὲς εἶχαν δώσει δική τους ὀνοματολογία στοὺς ἀριθμούς (μονάδες — δεκάδες — ἑκατοντάδες — χιλιάδες) καὶ εἶναι πολὺ συζητήσιμο ἀντὶ τῆς πρωτόγονης πνευματικῆς ὀριμότητος τοῦ ἀνθρώπινου μυαλοῦ, κατὰ τὴν προϊστορικὴ ἐποχὴ, εἶχε τὴ δυνατότητα νὰ διατυπώσῃ, ἔστω καὶ προφορικὰ — νοερά ἀριθμητικὲς σκέψεις πού θὰ ὑπερέβαιναν τὴ χιλιάδα. Καὶ τοῦτο γιὰ τὴν ἐποχὴ πού οἱ ἄνθρωποι ζοῦσαν στὶς σπηλιές, οἱ ἀνάγκες τοὺς, γιὰ νὰ ἱκανοποιηθοῦν, δὲν ἐχρειάζονταν ἀντικείμενα

πέραν τῆς χιλιάδας κι' οὔτε μποροῦσαν νὰ ἐρθοῦν σὲ ἐπαφή μὲ μεγάλες ποσότητες ἀντικειμένων πέραν μερικῶν δεκάδων ἢ καὶ ἑκατοντάδων. Μὰ κι' ἂν ἀκόμη βρίσκονταν μπροστὰ στὸ θέαμα νὰ βλέπουν σωρούς χαλίκια στὴν ἀκρογυαλιά ὅπου ψάρευαν ἢ κοπάδια ἄγριων ζώων ἢ σωρούς ἀπὸ τοὺς καρποὺς τῶν ἄγριων ὀπωροφόρων δένδρων, ποὺ συγκομίζαν, καὶ πάλι οἱ πρωτόγονοι ἐκάλυπταν μὲ τὰ ἐπιρρήματα καὶ τὰ ἐπίθετα: πολὺ, πολὺς, πολλὰ, περισσότερο, ἀκόμη περισσότερο κλπ. τὴν ἀνάγκη γιὰ συγκεκριμένη ἀριθμητικὴ ἔκφραση. Πάντως, μετὰ τὴν ἀναπόφευκτη ἐμφάνιση τοῦ ἀριθμοῦ ὡς συμβατικοῦ συμβόλου καὶ μέσου ποσοτικῆς ἔκφρασης, δημιουργήθηκαν πολλὰ συστήματα ἀριθμητικῆς ταξινόμησης, σπουδαιότερα ἀπὸ τὰ ὅποια ἦταν τὸ δυαδικό, τὸ πενταδικό καὶ τὸ δεκαδικό. Τὸ δυαδικό σύστημα ἐκφραζόταν διὰ τῶν ἀριθμῶν 1 καὶ 2 καὶ μὲ τοὺς δύο αὐτοὺς ἀριθμούς γίνονταν ὅλες οἱ πράξεις $2+1$, $2+2$, $2+2+1$ κ.ο.κ. Γιὰ τὴ γραφὴ δὲ τῶν ἀριθμῶν τοῦ δυαδικοῦ συστήματος χρησιμοποιοῦσαν γραμμές ποὺ παρίσταναν εἶδη ζώων, ἀκόντια, τροφές, τὰ δάκτυλά των, κ.ἄ. Τὸ πενταδικό καὶ τὸ δεκαδικό σύστημα στηριζότανε στὰ δάκτυλα τοῦ ἑνὸς ἢ τῶν δύο χερῶν καὶ ποδιῶν. Ἀπὸ ἐκεῖ ξεκίνησε. Εἴχαμε καὶ τὸ ὀκταδικό καὶ δωδεκαδικό σύστημα μὰ ὅλα αὐτὰ—μολονότι ἐμφανίστηκαν σὲ διάφορες ἐποχές δὲν μπόρεσαν νὰ ἐπικρατήσουν.

Τελικὰ ἐπικράτησε τὸ δεκαδικό σύστημα, πρῶτα γιατί διευκόλυνε πολὺ τῆς συναλλαγῆς καὶ τὴ λύση τῶν σχετικῶν προβλημάτων μὲ τὶς τέσσερες πράξεις καὶ δεύτερο γιατί ἀνταποκρινόταν στὶς πιὸ βασικὲς φυσικὲς μονάδες μέτρησης: τὰ δάκτυλα τοῦ χεριοῦ—ποδιοῦ. Ἡ γραφὴ ὅμως τῶν ἀριθμῶν 1 καὶ 10 καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τους μὲ τὸ δεκαδικό σύστημα ἔγινε πολὺ ἀργότερα, κι οὔτε ξέρουμε ἀκριβῶς ποῖος λαὸς ἀνακάλυψε πρῶτος τὸ σύστημα αὐτό. Πάντως ἀπὸ τὴν ἱστορίαν γνωρίζομε ὅτι τὸ δεκαδικό σύστημα διαδόθηκε πολὺ ἔνωρίς στοὺς Ἰνδοὺς, Ἀσυρίους, Βαβυλωνίους, Χαλδαίους, Αἰγυπτίους,

Σιμίτες καὶ ἀπὸ αὐτοὺς μεταφέρθηκε στοὺς Ἕλληνες.

Οἱ Ἀσύριοι καὶ οἱ Βαβυλώνιοι, γιὰ νὰ παραστήσουν τοὺς ἀριθμούς τοῦ δεκαδικοῦ συστήματος, χρησιμοποιοῦσαν τὶς σφῆνες, δηλαδή τὰ ἴδια σύμβολα μὲ τὰ ὁποῖα παρίσταναν καὶ τὴ γραφὴ τους (σφηνοειδὴς γραφὴ). Τοποθετοῦσαν τὶς σφῆνες πλάι—πλάι καὶ μὲ διαφόρους συνδυασμούς ἀπέδιδαν τὰ κείμενα ποὺ ἤθελαν νὰ γράψουν καὶ τοὺς ἀριθμούς ποὺ ἐξέφραζαν διάφορα ποσὰ ἢ ἀριθμητικὲς πράξεις.

Οἱ Αἰγύπτιοι ἱερεῖς παρίσταναν τὰ κείμενα καὶ τοὺς ἀριθμούς μὲ τὰ γνωστὰ ἱερογλυφικὰ τοὺς σημάδια. Εἶχαν ἕνα ἱερογλυφικὸ σημάδι, γιὰ τὶς μονάδες ἕνα γιὰ τὶς δεκάδες, τρίτο γιὰ τὶς ἑκατοντάδες καὶ ἄλλα γιὰ τὶς χιλιάδες. Λ.χ. ὅταν ἤθελαν νὰ γράψουν 68 ἔβριζαν 6 φορές τὸ σημεῖο τῶν δεκάδων καὶ 8 φορές τὸ σημεῖο τῶν μονάδων.

Οἱ Χαλδαῖοι, Σιμίτες καὶ Ἰουδαῖοι χρησιμοποιοῦσαν γιὰ ἀριθμητικὰ σημάδια τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου. Τὸ σύστημα αὐτὸ παρέλαβαν ἀργότερα (Ε' αἰώνας) καὶ οἱ Ἕλληνες ποὺ ἐχρησιμοποίησαν 8—9 γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου γιὰ νὰ ἐκφράσουν τὶς μονάδες, ἀλλὰ τόσα γιὰ τὶς δεκάδες καὶ τὰ ὑπολοίπα γιὰ τὶς ἑκατοντάδες. Γιὰ τὶς χιλιάδες κατέφυγαν στὴν ὑπογράμμισιν τῶν γραμμάτων.

Στὴν Ἑλλάδα ὅμως μελετήθηκε καὶ διατυπώθηκε ἡ βαθύτερη σημασία καὶ ἔννοια τοῦ ἀριθμοῦ ἀπὸ τοὺς μεγάλους φιλοσόφους Πλάτωνα (ὁ ἀριθμὸς εἶναι ἡ οὐσία τῶν ὄντων, ἡ ζῶσα ἰδέα αὐτῶν), τὸν Ἀριστοτέλη (ὁ ἀριθμὸς εἶναι ἡ προϋπόθεση τοῦ χρόνου) καὶ ἀπὸ τοὺς Πυθαγόρειους. Οἱ Ἕλληνες σοφοὶ ὀδήγησαν τὰ μαθηματικὰ σὲ δυσθεώρητα ὕψη καὶ ἀνοίξαν σ' ὁλόκληρη τὴν ἀνθρωπότητα τὴν ὁδὸ γιὰ τὴν κατὰκτησιν τῆς μαθηματικῆς ἐπιστήμης. Ὡστόσο οἱ μεγαλειώδεις συλλήψεις τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἀργήσαν νὰ δώσουν τὰ λαμπρὰ τους ἀποτελέσματα γιατί μεσολάβησε ἡ ἀγροϊκὸς Ρωμαϊκὴ ἐποχὴ μὲ τὴν κατάληψιν τῆς Ἑλλάδας. Δυστυχῶς οἱ Ρωμαῖοι τίποτε σοβαρὸ δὲν μπόρεσαν νὰ προσφέρουν στὸν τομέα τῆς μαθηματικῆς ἐπιστήμης.

Τὸ μόνο τοὺς ἰδιαίτερο γνώρισμα ἦταν πὼς ἀντὶ τῶν γνωστῶν, μέχρι τότε, ἀριθμῶν (σφηνοειδῶν, ἱερογλυφικῶν, ἢ ἀλφαβητικῶν) αὐτοὶ εἰσήγαγαν τὸ δικό τους γνωστὸ λατινικὸ μὲ τὶς τρεῖς γραμμές, I, II, III μὲ τὶς ὁποῖες σχηματίζουν καὶ τοὺς ἄλλους ἀριθμούς, τοποθετώντας τοὺς ὀρθία ἢ πλάγια π.χ. IV, V, VI, VII, VIII, IX X, XI κ.ο.κ.

Μὰ ἐκεῖνοι ποὺ ἀνακάλυψαν τὰ σημερινὰ ἀριθμητικὰ σημάδια ἦταν πρῶτοι οἱ Ἰνδοὶ καὶ ἔπειτα οἱ Ἀραβες. Αὐτοὶ τὰ παρέλαβαν ἀπὸ τοὺς Ἰνδοὺς, τὰ ἐβελτίωσαν μὲ τὶς κατακτήσεις των. Ἀπὸ αὐτοὺς οἱ ἀριθμοὶ ὀνομάστηκαν ἀραβικοὶ ἀριθμοὶ καὶ τὸ δεκαδικὸ τοὺς σύστημα ἀραβικὸ δεκαδικὸ σύστημα. Τὸ ἀραβικὸ δεκαδικὸ σύστημα διαδόθηκε πρῶτα στὴν Ἰσπανία καὶ ἔπειτα Εὐρώπῃ καὶ σ' ὁλόκληρο τὸν κόσμον. Σήμερα αὐτὸ ἐπικράτησε καὶ ἐπικρατεῖ διεθνῶς.

Η ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ ΣΑΝ ΜΑΘΗΜΑ ΣΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ

Ἡ ἀριθμητικὴ σὰν ὑποχρεωτικὸ μάθημα μπῆκε ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα χρόνια στὰ διδασκτικὰ προγράμματα τῶν σχολείων. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες λ.χ. θεωροῦσαν τὴν ἀριθμητικὴν σὰν τὸ κυριώτερο μάθημα καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὴ τοποθετοῦσαν τὴν ἀνάγνωσιν, τὴ γραφὴ, τὴ μουσικὴ καὶ τὴν ποίησιν. Τὸ «μηδεὶς ἀγεωμέτρητος εἰσὶτω» ποὺ εἶχαν ὡς προμετωπίδα στὶς Ἀκαδημίες τους, χαρακτηρίζει ἀκριβῶς αὐτὴ τὴν ἐκτίμησιν ποὺ ἔτρεφαν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες στὰ μαθηματικά. Μὰ καὶ ἀργότερα, κατὰ τὴν περίοδο τῶν ἐλληνιστικῶν χρόνων, βλέπομε μεγάλη ἐπίδοσιν στὰ μαθηματικά. Τότε ἀκριβῶς ἐμφανίστηκαν οἱ περίφημοι μαθηματικοὶ Ἀρχιμήδης, Ἀπολλώνιος, Ἐρατοσθένης, Ἀρίσταρχος ὁ Σάμιος, ὁ Ἡρόν κ.α.π. Λίγο ἀργότερα οἱ Ρωμαῖοι, ὅπως εἶπαμε, ἐνέκριναν τὴν ἐπιστήμην τῶν μαθηματικῶν. Παρὰ τὸ γεγονὸς αὐτό, οἱ μαθηματικὲς κατακτήσεις τῶν ἀρχαίων καὶ ἐλληνιστικῶν χρόνων δὲν μποροῦσαν νὰ χαθοῦν. Ὑπῆρχαν τὰ συγγράμματα. Καὶ ἡ δ)λία τῶν μαθηματικῶν συνεχι-

στηκε ὑποτυπωδῶς βέβαια στὰ μεσαιωνικὰ καὶ ἐκκλησιαστικὰ σχολεῖα. Καὶ σαυτά, τὰ μαθηματικὰ κατέλαβαν σπουδαία θέση.

Λίγο ἀργότερα ὁ μέγας παιδαγωγὸς Κομμένιος (Comenius) στὴν περίφημη «Μεγάλῃ Διδακτικῇ» του καὶ στὰ προγράμματά του περιέλαβε καὶ τὰ μαθηματικά καὶ μάλιστα προχώρησε πέραν ὅλων τῶν προηγουμένων του: τὰ ταξινομήσε κατ' ὕλην, κατὰ τάξιν καὶ καθώρισε τὸ χρόνο τῆς δ)λίας των σὲ κάθε σχολικὴ βαθμίδα. Σχεδὸν συγχρόνως ὁ Ἑρρίκος Πισταλότσι (Pestalozzi) βελτίωνε τὴ δ)λίαν τῆς ἀριθμητικῆς καθορίζοντας τὸ σκοπὸ τῆς καὶ εἰσάγοντας τὴν ἐποπτεία σὰν βάση καὶ στήριγμα τῆς διδασκαλίας αὐτῆς.

Τέλος, ὁ Ἑρβартος (Herbart), θεωρεῖ τὴν ἀριθμητικὴν σὰν ἕνα ἀπὸ τὰ κυριώτερα μαθήματα γιὰ τὴ διαμόρφωσιν τοῦ ἠθικοῦ χαρακτήρα τοῦ παιδιοῦ, ποὺ ἦταν τὸ κύριο μέλημα ὁλοκληρου τοῦ Ἑρβαρτιανοῦ παιδαγωγικοῦ οἰκοδομήματος. Ἡ ἀριθμητικὴ, ἐπίσης, κατέλαβε καὶ καταλαμβάνει σπουδαία θέση καὶ σήμερα στὰ σχολικὰ προγράμματα ὅλων τῶν πεπολιτισμένων χωρῶν τοῦ κόσμου.

ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ Δ)ΛΙΑΣ ΤΗΣ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗΣ

Ὁ γενικὸς σκοπὸς τῆς δ)λίας τῆς ἀριθμητικῆς στὸ δημοτικὸ σχολεῖο εἶναι νὰ γνωρίσουν οἱ μαθητὲς τὴν ἔννοιαν τῶν ἀριθμῶν, νὰ καλλιεργήσιν αὐτὴ τὴν ἀριθμητικὴν σκέψιν καὶ γενικὰ νὰ τοὺς ἀνυψώσιν ἀπὸ τὸ ἐπίπεδο τῶν ποσοτικῶν συλλογισμῶν στὴ σφαῖραν τῶν ὑψηλότερων καὶ τῶν λεπτοτέρων διανοημάτων. Αὐτὸ ποὺ μετὰ ἄλλα λόγια λέμε νὰ τοὺς καλλιεργήσιν καὶ λεπτύνῃ τὸ πνεῦμα καὶ κατ' ἐπέκτασιν, νὰ ἀναπτύξῃ στὸ ἑπακρον τὶς νοητικὰς τοὺς δυνάμεις, παράλληλα δὲ νὰ συντείνῃ καὶ στὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἀνωτέρων συναισθημάτων.

Εἰδικώτεροι σκοποὶ τῆς δ)λίας τῆς

Αριθμητικής στο δημοτικό σχολείο είναι οι εξής:

Κατώτερη βαθμίδα (Α-Β τάξεις): Να οδηγήσει τα παιδιά με παιγνιώδη τρόπο σε χοντρικές, παρατηρήσεις, μετρήσεις, εκτιμήσεις και πολλές συγκρίσεις των διαφόρων ποσοτήτων, βάρους, αποστάσεων, χρόνου, αξίας, χρησιμοποιώντας τις προσιτές στα παιδιά φυσικές μονάδες μετρήσεως και σιγά σιγά να εισάγει το παιδί στη χρησιμοποίηση των αριθμών 1 μέχρι 100.

Μεσαία βαθμίδα (Γ-Δ τάξεις). Αφού τα παιδιά στην κατώτερη βαθμίδα αποκτήσουν πλήθος από αριθμητικές σημασίες, έννοιες και πράξεις, αφού γνωρίσουν και τους συμβατικούς αριθμούς, κατά ολικόν τρόπον, πρέπει να περάσουν τώρα σε ανώτερες αριθμητικές κατακτήσεις. Σκοπός μας τώρα είναι να αίσθητοποιήσουν τους αριθμούς 1-1000 και πέραν όχι πια μόνον με τις φυσικές μονάδες αλλά και με τα τεχνητά μέσα μετρήσεως (μέτρο-νομίσματα κλπ) και να έμπεδώσουν όριστικά τις τέσσερες βασικές αριθμητικές πράξεις.

Ανώτερη βαθμίδα (Ε-ΣΤ τάξεις). Σκοπός της Δ' τάξης της αριθμητικής στη βαθμίδα αυτή είναι να έμπεδώσουν οι μαθητές ολόκληρη την ύλη της πρακτικής αριθμητικής, τους κανόνες και την τεχνική της, ώστε να κατοούν ικανοί να λύνουν κάθε πρόβλημα σχετικό που θα τους παρουσιασθή στη ζωή τους τώρα ή στο μέλλον, προς λύση.

Στη βαθμίδα αυτή (και ιδιαίτερα στην ΣΤ' τάξη του 6) χρόνου ή στις δύο ανώτερες τάξεις του μελλοντικού 8) χρόνου δημοτικού σχολείου), οι μαθητές θα πρέπει σιγά-σιγά να αρχίσουν να εγκαταλείπουν πια το έδαφος της πρακτικής αριθμητικής και να κάνουν μερικές «πτήσεις» σε υψηλότερα μαθηματικά επίπεδα, στα επίπεδα των λεπτών αφηρημένων μαθηματικών διαλογισμών. Τουτό όμως θα εξαρτηθή από την τέχνη του δασκάλου που, ενώ θα προσπαθή να μη κουράζει τα παιδιά, παράλληλα θα πρέπει να τα «γλυκαίνει» με την ανάθεση προς λύση και μερικών τέτοιων «δυσκολων» και αψη-

ρημένων προβλημάτων που απαιτούν μεγάλη αυτοσυγκέντρωση και καταβολή μεγαλύτερης διανοητικής προσπάθειας. (Τέτοια προβλήματα υπάρχουν πολλά στις «Πρακτικές Αριθμητικές». Αγωνίζονται τα παιδιά να τα λύσουν. Όταν αργότερα μαθαίνουν την Άλγεβρα στο Γυμνάσιο τα λύνουν εύκολωτερα. Τότε θυμούνται τις «δυσκολίες» αυτές και χαίρονται που τις ξεπερνούν τώρα με ευκολία).

ΠΟΡΕΙΑ ΤΗΣ Δ' ΤΑΞΗΣ ΤΗΣ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗΣ

Α. Στην κατώτερη σχολική βαθμίδα (Α-Β τάξεις): Έδω ως γνωστόν εφαρμόζεται η ενιαία συγκεντρωτική Δ' τάξη και η αριθμητική υποχρεωτικά ένυφαινετα μέσα στα πλαίσια της. Με βάση τις καθημερινές παρατηρήσεις των παιδιών και τα υλικά που μεταφέρουν στην τάξη από τα σπίτια τους ή από διάφορες επισκέψεις των αρχίζει ή παραπέρα αυτοσυναστροφή των παιδιών με τις διαφορές ποσότητες καρπών, αντικειμένων κλπ. του γύρω περιβάλλοντος και ιδίως των αντικειμένων που απορρέουν από τις σπουδασόμενες ένότητες της ενιαίας Δ' τάξης. Στην αρχή τα παιδιά συγκρίνουν και μετρούν χοντρικά τις διαφορές ποσότητες: κρεμούν αρμαθίες με καρπούς στον τοίχο, σακκούλες με σπόρους, χάντρες με κογχύλια και κάτω από τις αρμαθίες αυτές καρφώνει ο δάσκαλος και τα νούμερα, τον αριθμό του παριστάνουν, γραμμένον ώραία σε χοντρό χαρτονάκι. Γίνεται δηλαδή το ίδιο, όπως και στην ανάγνωση με την ολική μέθοδο. Σιγά-σιγά τα παιδιά αποτυπώνουν όπτικά τους αριθμούς 1-20 στην αρχή (Α' τάξη) και 20-100 (Β' τάξη) ξεκινώντας πάντοτε από την έποπτεία: δάχτυλα, καρπούς, βήματα, πιθαμές, δαχτυλίδες, ποτήρι (για τη χωρητικότητα), κέρματα νομισμάτων και κατά το τέλος της Β' τάξης τα παιδιά είναι σε θέση πια να λύνουν και μικρά προβλήματα μέσα στους αριθμούς 1-100 με τις τέσσερις πράξεις. Το πᾶν, στην κατώτερη βαθμίδα, είναι να μη βιαζόμαστε. Να μην

κουράζουμε το παιδί. Η όλη αριθμητική άποσχόλησή του να φαίνεται σαν παιγνίδι, να μη ξεφεύγουμε από τα πλαίσια της ενιαίας Δ' τάξης. Κι' αν καμιά φορά χρειαστή κάποια ιδιαίτερη «άσκηση» αυτή, προς Θεού, πρέπει να γίνη κατά παιγνιώδη τρόπο με τα παιχνιδιά και να μη διαρκή πέραν ώρισμένου χρόνου. Στις δύο κατώτερες τάξεις καλά είναι να μη δίνουμε «κατ' οίκον εργασίες» αριθμητικής στα παιδιά.

Β' Στην Μεσαία βαθμίδα (Γ-Δ τάξεις). Κι' ερχόμαστε τώρα στις τάξεις Γ-Δ. Κι' έδω, όπως είναι αυτόνοδο, συνεχίζεται η μάχη της εισαγωγής των μαθητών στην αίσθητοποίηση των αριθμών 1-1000 (τάξη Γ) και πέραν του 1000 ως τους άπειρους αριθμούς (τάξη Δ). Συνεχίζεται, επαναλαμβάνω, η μάχη για την κατάκτηση αίσθητοποίηση των αριθμών αυτών και την έμπεδωση των αριθμητικών πράξεων με αυτούς. Τώρα πια δεν άρκουν τα φυσικά μέσα μετρήσεως (δάχτυλα, καρποί, κογχύλια, βήματα, πιθαμές, αναστήματα) που είδαμε στις κατώτερες τάξεις. Οι αριθμοί 100-1000 και πέραν από το 1000 για να αίσθητοποιηθούν απαιτούν άλλα μέσα αίσθητοποίησεως φυσικά ή τεχνητά, απαιτούν την εισαγωγή των μαθητών στην αίσθητοποίηση αφηρημένων πράξεων, γιατί οι αριθμοί αυτοί αντιπροσωπεύουν μεγάλες ποσότητες και για να αίσθητοποιούν με φυσικές μονάδες είναι σχολόν άδύνατον, χρειάζονται και οι τεχνητές μονάδες μετρήσεως. Για να ξεπεράσουμε τη δυσκολία αυτή θα καταφύγουμε στη χρησιμοποίηση των τεχνητών μέσων μετρήσεως, μέτρου, κιλού, νομισμάτων, χω-
ως, όμως να εγκαταλείψουμε και τις φυσικές μονάδες μετρήσεως όταν συ-
ναντούμε τέτοιες, (δεσμίδες χαρτιού, κουτιά με σπρίττα ή τσιγάρα, καρπούς κλπ). Με όλα αυτά τα μέσα και με τις κατάλληλες μεθοδικές ενέργειες που θα υποδείξουμε παρακάτω, οι μαθητές της μεσαίας σχολικής βαθμίδα θα αίσθη-
τοποιήσουν τους αριθμούς 1-1000. Καί πέραν αυτών μέχρι τους άπει-
ρους αριθμούς και θα έμπεδώσουν τις αντίστοιχες αριθμητικές πράξεις για

να γίνουν ικανοί να λύνουν τα σχετικά προβλήματα που θα τους παρουσιασθούν στην καθημερινή ζωή.

Μά ως ιδούμε τώρα πώς θα εργα-
στούμε στη μεσαία σχολική βαθμίδα για να πετύχουμε το σκοπό αυτό και να κερδίσουμε τη μάχη που αρχίσαμε στις δύο κατώτερες τάξεις (Α-Β) και συνεχίζουμε τώρα στις δύο μεσαίες (Γ-Δ). Ποιές μορφές πρέπει να ακολουθήσει η Δ' τάξη της αριθμητικής στις Γ-Δ τάξεις;

Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗΣ ΣΤΙΣ Γ-Δ ΤΑΞΕΙΣ

Ο σκοπός της Δ' τάξης μα, στις Γ' και Δ' τάξεις είναι η αίσθητοποίηση των αριθμών 100-1000 και των αριθμών πέραν του 1000 και η έμπεδωση των αριθμητικών πράξεων μέσα στους αριθμούς αυτούς.

Ο Δάσκαλος ή η Δασκάλα οδηγεί τα παιδιά, όταν ο καιρός είναι καλός, έξω στην ύπαιθρο— όπως έκανε και στις κατώτερες τάξεις με την Ε.Σ. Δ' τάξη που εφαρμόζε και που συνεχίζει και τώρα στη μεσαία βαθμίδα (είτε με άμιγλή είτε με εύκαιριακή μορφή) και εκεί προβαίνουν σε παρατηρήσεις, μετρήσεις, συγκρίσεις, υπολογισμούς, χρησιμοποιώντας πρώτα τις φυσικές μονάδες μέτρησης (που είχαν μάθει στις δύο κατώτερες τάξεις) και έπειτα στις τεχνητές και κυρωσ: τα νομίσματα, το μέτρο, τη μετροταινία και τη ζυγαριά (όταν ή έπίσκεψη γίνεται σε καταστήματα). Οι μαθητές κρατούν σημειώσεις για τις ποσότητες αντικειμένων. ζώων ή πραγμάτων που μέτρησαν ή ζύγισαν. Όταν όμως ο καιρός είναι ακατάλληλος ή παρατήρηση αυτή γίνεται μέσα στην τάξη. Παίρνουν άφορμή από προηγούμενες επισκέψεις που είχαν κάνει και με την βοήθεια του μέτρου, του κιλού (ζυγαριάς), των σακουλιών ή κουτιών που περιέχουν μεγάλες ποσότητες καρπών ή χρησίμων και ζωντανών αντικειμένων (σπρίττα, τσιγάρα, καρφίτσες και όχι νεκρά φυλαράκια ή πετρίτσες) προβαίνουν σε γόνιμες συζητήσεις, μετρήσεις και λογαρισμούς, φτάνοντας

τελικά στη λύση τῶν σχετικῶν προβλημάτων.

Μὰ ἡ λύση τῶν προβλημάτων στὴν Γ—Δ τάξη μέσα στοὺς ἀριθμοὺς 1—1000 καὶ πέραν τοῦ 1000 δὲν μπορεῖ νὰ πάρῃ τὴν ἀνιάρη καὶ καταναγκαστικὴ μορφή πού παίρνει σήμερα ἡ δ)λία αὐτὴ στὰ σχολεῖα μας, εἴτε ἔχουμε τακτὸ ὠρολόγιο πρόγραμμα, εἴτε ἐφαρμόζουμε ἐνιαίᾳ δ)λία. Δὲν μπορεῖς νὰ ὀρίξεις ἀπὸ πρὶν, πῶς πρόβλημα θὰ λύσης οὔτε ποιὸν κανόνα θὰ βγάλῃς. Βέβαια μέσα στὰ πλαίσια τῶν ἐνοτήτων τῆς ἐνιαίας Δ)λίας θὰ ἐνυφαίνεται ἀφθονή δ)λίας ἀριθμητικῆς ὑπὸ τὴ μορφή μετρήσεων, συγκρίσεων, ἀριθμήσεων καὶ γενικὰ ἀριθμητικῶν πράξεων στοὺς ἀριθμοὺς 1—1000 καὶ πέραν τοῦ 1000.

Μὰ πῶς θὰ γίνεται ἡ ἀριθμητικὴ ἀσκηση; Τί πρέπει νὰ γίνῃ ὥστε οἱ μαθητὲς νὰ ἀποκτήσουν μαθηματικὴ σκέψη, ἀνώτερι ἀπὸ ἐκείνη τῶν μαθητῶν τῆς κατώτερης βαθμίδας; Πῶς θὰ γίνῃ ὥστε νὰ προβαίνουν σὲ ἀνώτερους συλλογισμοὺς καὶ ὑπολογισμούς. πού θὰ ξεκινοῦν βέβαια ἀπὸ τὴν ἐποπτεία τῶν ἀριθμῶν καὶ τῶν ἐκφραζομένων δι' αὐτῶν ποσοτήτων μὰ θὰ καταλήγουν νὰ γίνωνται κατὰ μηχανικὸν τρόπον μὲ τὴν χρησιμοποίηση τῶν συμβατικῶν ἀριθμητικῶν ψηφίων;

Πῶς θὰ γίνῃ ὥστε οἱ ἴδιοι οἱ μαθητὲς νὰ ἀνακαλύψουν καὶ διατυπώσουν τοὺς βασικοὺς κανόνες πού διέπουν τὶς τέσσερες ἀριθμητικὲς πράξεις, γιὰ τὴν λύση προβλημάτων μέσα στοὺς ἀριθμοὺς 1—1000 καὶ πέρα; Ἐδῶ εἶναι ἡ μεγάλη δυσκολία.

Οἱ ὁπαδοὶ τοῦ Π. Σχολείου νομίζουν πῶς τὸ ἀποτέλεσμα αὐτὸ τὸ ἐπιτυγχάνουν μὲ τὴ γνωστὴ συνεχὴ ἀσκηση τῶν παιδιῶν στὴ λύση ἀριθμοῦ προβλημάτων καὶ ἀσκήσεων. Ὁ πίνακας καὶ τὰ τετράδια τῶν μαθητῶν γεμίζουν καθημερινὰ μὲ τέτοιες «νεκρὲς» ἀσκήσεις. Ἐχομε ἐδῶ τὴν κλασσικὴν περίπτωση τῆς γνωστῆς παλιᾶς καὶ ἀφηρημένης δ)λίας ἀριθμητικῆς σὲ τακτὴ ὥρα μὲ ἐπιμονή — σὲ λύση προβλημάτων ἀπὸ μνήμης ἢ σιωπηρῶς ἢ προφορικῶς ἢ γραπτῶς. Ἄλλοι ἀπορίπτουν αὐτὴ τὴ

νεκρὴ Δ)λία τῆς ἀριθμητικῆς καὶ ναὶ μὲν δὲν τὴν ἐντάσσουν ὀργανικὰ στὴν Ε.Σ.Δ)λίαν πάντως ὁμως φροντίζουν νὰ παίρνουν ἀφορμὲς γιὰ τὴ δ)λία τους ἀπὸ ἐπίκαιρα βιώματα πού, φυσικά, παύουν νὰ τοὺς ἀπασχολοῦν, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀριθμητικὴ δ)λία τους, γιὰτὶ τὸ πρόγραμμα ὀρίζει ἄλλο μάθημα τὴν ἐπομένη ὥρα. Τέλος, ἔχομε τοὺς ὁπαδούς τῆς Ε.Σ. Δ)λίας πού θέλουν καὶ τὴν ἀριθμητικὴ, ὅπως καὶ ὅλα τὰ μαθήματα νὰ εἶναι ἐνυφασμένη μέσα στὸ γενικὸ πρόγραμμα τῶν ἐνοτήτων τῆς ἐνιαίας Δ)λίας ἀφήνοντας ὁμως ἄρκετὸ περιθώριο καὶ γιὰ «τακτὴ ἀσκηση» τῶν μαθητῶν στὴ λύση προβλημάτων.

Γ' Στὴν ἀνώτερη σχολικὴ βαθμίδα (Ε—ΣΤ τάξεις) Πιὸ συστηματικώτερη γίνεται ἡ διδ)λία τῆς ἀριθμητικῆς στὶς τάξεις Ε—ΣΤ τοῦ Δημοτικοῦ. Ἐδῶ τεματίζεται ἡ μάχη τῆς εἰσαγωγῆς τῶν μαθητῶν στὰ μυστικὰ τῆς πρακτικῆς ἀριθμητικῆς. Τὰ παιδιὰ αἰσθητοποιοῦν καὶ ἐμπεδώνουν ὀριστικὰ ὅλους τοὺς κανόνες πού διέπουν τὴ λύση τῶν προβλημάτων πᾶν ὡς τοὺς ἀκεραίους, δεκαδικούς, κλάσματα, συμμιγεῖς, τόκο, ὑφαίρεση, μέσο ὄρο, ἔταιρεία καὶ μίξη. Ἀπὸ τὸ στάδιο τῶν ἀπλοϊκῶν χοντρικῶν ὑπολογισμῶν καὶ μετρήσεων τῆς πρώτης σχολικῆς βαθμίδας (Α—Β τάξεις), καὶ τῆς ἐποπτικῆς δ)λίας τῆς ἀριθμητικῆς στὴ μεσαία βαθμίδα (Γ—Δ τάξεις), ὑψώνονται, τώρα αἱ μαθητὲς μας σὲν ἐπίπεδο ὑψηλότερης μαθηματικῆς σκέψης γιὰ νὰ μποροῦν πιά νὰ λύνουν καὶ κατὰ μηχανικὸν τρόπον κάθε πρόβλημα πού τοὺς παρουσιάζει ἡ καθημερινὴ ζωὴ. Αὐτὸς εἶναι καὶ ὁ τελικὸς σκοπὸς τῆς ἀριθμητικῆς δ)λίας στὶς δυὸ ἀνώτερες τάξεις τοῦ δημοτικοῦ, ὅπως τὸν ἀναπτύξαμε στὰ προηγούμενα.

Η Δ)ΛΙΑ ΤΗΣ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗΣ ΣΤΙΣ Ε'—ΣΤ' ΤΑΞΕΙΣ

Ποιὰ μορφή, ὁμως θὰ πάρῃ ἡ δ)λία τῆς ἀριθμητικῆς στὶς ἀνώτερες τάξεις; Ποιὰ πορεία θὰ ἀκολουθήσουμε; Κι ἐδῶ τρεῖς κατευθύνσεις ἀναφαίνονται: α) ὁ παλιὸς τρόπος δ)λίας πού κουράζει τὰ

παιδιὰ λόγω τῆς καταναγκαστικῆς μορφῆς του β) ἡ δ)λία τῆς ἀριθμητικῆς μὲ βάση τὴν τριμερῆ πορεία καὶ γ) ἡ δ)λία τῆς ἀριθμητικῆς μὲ τὴ μέθοδο τῆς Ε—Σ—Δ)λίας. Ἀνεξάρτητα ὁμως ἀπὸ τὴν εἰδικὴ μορφή πού θὰ πάρῃ ἡ δ)λία τῆς ἀριθμητικῆς στὶς τάξεις αὐτές, ἐκεῖνο πού πρέπει νὰ τονιστῇ, στὴ βαθμίδα αὐτὴ, εἶναι πῶς ἀπατεῖται μεγάλη ἀσκηση τῶν μαθητῶν. Ἡ ἀσκηση αὐτὴ πρέπει νὰ γίνεται σὲ συγκεκριμένα προβλήματα παρμένα ἀπὸ τὶς ἀνάγκες τῆς καθημερινῆς ζωῆς, ἀπὸ τὶς καθημερινὲς ἐμπορικὲς συναλλαγές, ἀπὸ τὴν κίνηση τῶν ἀξιῶν στὶς τράπεζες, ὀργανισμούς, χρηματιστήριον. Ὅχι ἀσκήσεις ξεκάρφωτες ἀλλὰ ἀσκήσεις πού νὰ ἀπορρέουν ἀπὸ τὴν ἀνάγκη γιὰ τὴ σωστὴ λύση τῶν προβλημάτων πού θέτει ἐνώπιόν μας ἡ πολὺμορφη σημερινὴ οἰκονομικὴ συγκρότηση τῆς γύρω κοινωνίας μας μέσα στὴν ὁποία ζῇ τὸ παιδί. Νὰ μὴ μείνουν ἄγνωστα μυστικὰ αὐτό. Τὰ μέσα γιὰ μιὰ ἀποδοτικώτερη δ)λία τῆς ἀριθμητικῆς στὴν ἀνώτερη σχολικὴ βαθμίδα εἶναι κυρίως ὁ πίνακας καὶ τὸ σημειώματάριον (τετράδιο ἀσκήσεων). Ἐνῶ στὴν κα-

τώτερη σχολικὴ βαθμίδα σπάνια θὰ χρησιμοποιεῖται ὁ πίνακας (τὸν ἔχει ἀντικαταστήσει ἐκεῖ ὁ τοῖχος, ἡ ζυγαριὰ κλπ.) στὴ μεσαία καὶ στὴν ἀνώτερη σχολικὴ βαθμίδα ὁ πίνακας καὶ τὸ πρόχειρο σημειωμάτιον θὰ εἶναι τὸ μέσον μὲ τὸ ὁποῖο θὰ ἐμ ἐδώσουν οἱ μαθητὲς τοὺς κανόνες καὶ τὴν τεχνικὴ μὲ τὴ βοήθεια τῆς ὁποίας θὰ λύνουν ὅλα τὰ προβλήματα τῆς πρακτικῆς ἀριθμητικῆς. Στὶς μεσαῖες καὶ ἀνώτερες τάξεις ἐνδείκνυται ἡ ἀνάθεση «κατ' οἶκον» ἐργασιῶν ἀριθμητικῆς στοὺς μαθητὲς. Ἀπαραίτητο νὰ τηροῦν οἱ μαθητὲς στὶς τάξεις αὐτὲς καὶ ἓνα ΚΑΘΑΡΟ ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗΣ στὸ ὁποῖο θὰ μεταφέρουν κάθε σπουδαῖο πρόβλημα δικό τους πού κατὰ τὴ διάρκειαν τῆς χρονιᾶς μόνοι τοὺς ἐπρότειναν πρὸς λύση στὴν τάξη καὶ μόνοι τοὺς ἔλυσαν. Πιὸ πολὺ ἀπαραίτητο κρίνεται τὸ τετράδιο αὐτὸ προκειμένου περὶ τῆς Γεωμετρίας πού κι αὐτὴ ὑπάγεται στὰ μαθηματικά καὶ διδάσκεται μὲ τὴν ἀριθμητικὴ στὶς δυὸ ἀνώτερες τάξεις. (Γιὰ τὴ δ)λία τῆς Γεωμετρίας θὰ μιλήσουμε σὲ ἄλλο σημειώματά μας).

ΧΑΡΗΣ ΠΑΤΣΗΣ

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ Κ.Κ. ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ

—Μὲ τὸ παρὸν τεῦχος (No 171) τὸ Ν. Σχολεῖο μπῆκε στὸ 15ον ἔτος τῆς ἐκδοτικῆς του ζωῆς

—Τὸ τεῦχος τοῦτο ἐστάλη ὡς ΔΕΙΓΜΑ σ' ὅλα τὰ σχολεῖα καὶ σ' ἐκεῖνα ἀκόμη πού δὲν τὸ ἐπαιρναν τακτικὰ στὸ παρελθόν.

—Ἐὰν νομίζετε ὅτι εἶναι χρήσιμο βοήθημα γιὰ τὴ σχολικὴ σας ἐργασία καὶ γιὰ τὴν ἀτομικὴ σας παραπέρα ἐπιμόρφωση, ἐγγραφεῖτε συνδρομητὲς αὐτό, συστήστε δὲ καὶ στοὺς φίλους συναδέλφους νὰ ἐγγραφοῦν.

Τὸ «ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ» δὲν εἶναι ἐμπορικὴ ἐπιχείρηση, ὅπως ὅλα τὰ παιδαγωγικὰ περιοδικά. Ἀπλῶς εἶναι ἓνα ὄργανο διαφώτισης τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ σώματος πᾶν ὡς τὰ ἐπιστημονικά του ἐνδιαφέροντα.

Ἡ ἐτησίαν συνδρομὴ εἶναι δραχ. 100 γιὰ κάθε ἡμερολογιακὸ ἔτος.

Ἑκπαιδευτικὲς εἰδήσεις

Η' ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ ΤΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ

Στις 5 καὶ 6 Γενάρη (Θεοφανείων) Συνεκροτήθη ἡ Γενικὴ Συνέλευσις τῆς Ἐνώσεως Ἐπιθεωρητῶν Ἑλλάδος (Ε.Ε.Ε.) στὶς αἰθούσας τοῦ Α' Δημοτικοῦ Σχολείου (στὸ Ἄλσος Παγκρατίου) Ἀθηνῶν. Τῇ συνέλευσιν ἀπασχόλησαν διάφορες συνδικαλιστικὲς διεκδικήσεις τῆς Ε.Ε.Ε., ἔγιναν δὲ καὶ μερικὲς ἐπιστημονικὲς ἀνακοινώσεις.

Τῇ συνέλευσιν ἐτίμησαν διὰ τῆς παρουσίας των καὶ ἐχαιρέτισαν ὁ πρόεδρος καὶ ἀντιπρόεδρος τοῦ Παιδαγωγικοῦ Ἰνστιτούτου κ. κ. Κακριδῆς καὶ Κρητικὸς, ὁ διευθυντὴς Στοιχειώδους Ἐκπαιδεύσεως κ. Σ. Κατριβάνος, οἱ ἐκπαιδευτικοὶ σύμβουλοι τοῦ Α.Σ.Δ.Ε.Π. κ. κ. Παπακωνσταντίνου, Πετρίτης καὶ Θεοδωράτος, ὁ πρόεδρος τῆς Διδακταλικῆς Ὁμοσπονδίας κ. Παπαχαρίσης, ὁ αἰρετὸς ἐκπαιδευτικὸς σύμβουλος κ. Μαχαζιώτης, ὁ διευθυντὴς τοῦ «Νέου Σχολείου» κ. Χάρης Πάτσης καὶ ἄλλοι πολλοί.

Ὁ πρόεδρος τῆς συνελεύσεως, ἐπιθεωρητὴς κ. Ι. Δασκαλάκης, προσεφώνησε τοὺς ἐκλεκτοὺς προσκεκλημένους, ἐχαιρέτισε τὴν συνέλευσιν καὶ ἐξέφρασε τὸν ἐνθουσιασμὸν του γιὰ τὴν ἡμετέραν γενικὴν συνέλευσιν τῆς Ε.Ε.Ε. συνέχεται σὲ μιὰ περίοδο γενικωτέρας ἐξάρσεως καὶ ἀναγεννήσεως τῆς παιδείας μας. Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν ἐπισήμων, ἡ συνέλευσις ἀσχολήθηκε μὲ διάφορα ὀργανωτικὰ ζητήματα τῆς Ε.Ε.Ε. καὶ ἔγινε ἀπολογισμὸς πεπραγμένων ἀπὸ τὸν πρόεδρο τῆς ἀπερχομένης Διοικήσεως κ. Ἡλία Ἐηροτύρη. Ἀκολούθησε ἔλεγχος τῆς διαχειρίσεως ἀπὸ τὴν Ἐξελεγκτικὴν Ἐπιτροπὴν καὶ ἀκούστηκαν πολλὰ καὶ διάφορα προτάσεις ἐποικοδομητικὰς γιὰ τὴν ἱκανοποίησιν τῶν δικαιῶν αἰτημάτων τῆς Ε.Ε.Ε. Ἀλλὰ, ὅπως ἐτόνισε καὶ ὁ κ. πρόεδρος, τὰ αἰτήματα τῆς Ε.Ε.Ε. εἶναι συντηρητικὰ πλέον μὲ τὴν γενικωτέραν ἐκπαιδευτικὴν μεταρρύθμισιν, καὶ ὅταν αὐτὴ μῇ στὸ δρόμον τῆς (λ.χ. μὲ τὴν συγκρότησιν τοῦ Παιδ. Ἰνστιτούτου), τότε

καὶ αὐτὰ θὰ δικαιωθοῦν μέσα στὰ πλαίσια τῆς ὅλης ἀναδιαρθρώσεως καὶ τῆς ἀξιοποιήσεως τῶν στελεχῶν τῆς παιδείας μας.

Ὁλόκληρη ἡ πρώτη ἡμέρα (5ῃ Γενάρη) καταναλώθηκε στὸν ἀπολογισμὸν πεπραγμένων τῆς ἀπερχομένης Διοικήσεως καὶ σὲ συζητήσεις σχετικὰς μὲ τὰ συνδικαλιστικὰ προβλήματα τῆς Ε.Ε.Ε.

Κατὰ τὴν δευτέρην ἡμέραν (6ῃ Γενάρη — Θεοφάνεια) ἡ συνέλευσις μῇκε σὲ ἐπιστημονικὰς συζητήσεις :

Ὁ ἐπιθεωρητὴς Κομοτηνῆς κ. Σγουρὸς ἀσχολήθηκε μὲ τὸ θέμα «Τὰ ἀναγνωστικὰ καὶ βοηθητικὰ βιβλία». Ἀνέλυσε λεπτομερῶς τὸ θέμα αὐτὸ καὶ κατέληξε στὸ συμπέρασμα ὅτι ἐπιβάλλεται νὰ ἀντιμετωπισθῇ καὶ νὰ ἐπιλυθῇ ἄμεσα τὸ θέμα τῆς συγγραφῆς καὶ κυκλοφορίας ἀρίστων σχολικῶν βιβλίων, ἀναγνωστικῶν καὶ βοηθητικῶν, ὥστε νὰ μὴ παρατηρεῖται πλέον τὸ φαινόμενον νὰ ἔχωμε τὰ χειρότερα ἀναγνωστικὰ βιβλία ἀπ' ὅλες τὰς χώρας τοῦ κόσμου. Ἦταν τόσο μεστή καὶ τόσο τεκμηριωμένη ἡ εἰσήγησις τοῦ κ. Σγουροῦ, ὥστε ὅλοι μας ἐμείναμε ἀπόλυτα ἱκανοποιημένοι. Τελειώνοντας τὴν ὥραιαν εἰσήγησίν του, ὁ κ. Σγουρὸς ἐζήτησε ἀπὸ τὸν πρόεδρο τῆς συνελεύσεως κ. Δασκαλάκην νὰ παρακαλέσῃ τὸν παρακολουθοῦντα τὴν ἐργασίαν τοῦ συνεδρίου κ. Χάρη Πάτση νὰ ἀνέλθῃ στὸ βῆμα καὶ νὰ ἀναπτύξῃ καὶ αὐτὸς τὴν ἀπόφασιν τοῦ πάνω στὸ ἐπίμαχον θέμα, ἐπειδὴ, ὅπως εἶπε ὁ κ. εισηγητὴς, ὁ κ. Πάτσης εἶναι ὁ μόνος στὴν Ἑλλάδα ποὺ ἔχει ἐγκύψει καὶ ἔχει μελετήσει ἀπὸ πάσης ἀπόψεως τὸ σοβαρὸν τοῦτο θέμα. Ὁ κ. Χάρης Πάτσης, ἀφοῦ εὐχαρίστησε τὸν κ. εισηγητὴν γιὰ τὴν εὐγενικήν του πρότασιν καὶ τὸν κ. Πρόεδρον γιὰ τὴν τιμητικὴν του πρόσκλησιν, ἀνέδραξε στὸ βῆμα καὶ ἀνέπτυξε τὸ θέμα «Τὰ ἀναγνωστικὰ καὶ βοηθητικὰ βιβλία». Ἡ ὁμιλία τοῦ κ. Πάτσης περιέλαβε τὰ ἑξῆς σημεία :

1. Ἡ εἰσήγησις τοῦ κ. Σγουροῦ μᾶς κατετόπισε πληρέστατα στὸ θέμα «πῶς πρέ-

πει νὰ γράφονται τὰ ἀναγνωστικὰ καὶ βοηθητικὰ βιβλία». Τὸ σωστὸ, λοιπόν, θὰ ἦταν νὰ μὴν ἐπεκταθοῦμε ἐμεῖς περισσότερον στὸ σημεῖον αὐτό. Ἐχομε γράφει πολλὰς φορές καὶ στὰ «Ἐκπαιδευτικὰ Χρονικά» καὶ στὴν «Παιδαγωγικὴν» καὶ στὴν «Νεοελληνικὴν Παιδείαν» καὶ στὸ «Νέον Σχολεῖον» μᾶς καὶ ἔχομε τονίσει σὲ ὁμιλίαι μᾶς σὲ πολλὰ παιδαγωγικὰ συνέδρια ὅτι α) τὸ περιεχόμενον τῶν ἀναγνωστικῶν δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι συνεχὲς (λ.χ. «Ὀδύσσεια», «Ψηλὰ Βουνά», «Λουκῆς Λάρας»), ἀλλὰ θὰ ἀποτελεῖται ἀπὸ πολλὰ ἀναγνωστικὰ τεμάχια, ποικίλου περιεχομένου, τέτοια ποὺ νὰ ἀπορρέουν καὶ νὰ ἐμφανίζονται μέσα στὴν ἐνότητες τῆς Ἑνιαίας Συγκενρωτικῆς Δ) λίας ἢ καὶ νὰ ἐκφράζον — ἔστω — ἓνα γεγονός ἐποχικόν, ἐθνικόν, πατριδογνωστικόν, ποὺ νὰ μπορῇ νὰ συσχετισθῇ μὲ τὰ διδασκόμενα κύρια ἢ καὶ κυρίαρχα μαθήματα. β) Ἡ γ λ ὥ σ σ α τῶν ἀναγνωστικῶν πρέπει νὰ εἶναι ἡ γνήσια καὶ πανελληνία δημοτικὴ, χωρὶς ἰδιωματισμούς καὶ ἀκρότητες. γ) Ἡ ε ἰ κ ο ν ο γ ρ ᾶ φ η σ η τοῦ περιεχομένου ἀρίστη καὶ ἡ ἐκτύπωση καλαίσθητη, μὲ θάσιν τὴν σύγχρονον μεθόδον (πολυχρωμίες, ὄψης, θαυτοτύπας, κυλινδρικών πιεστηρίων κλπ.).

2. Ὅλες αὐτὲς τὴς ἀπόψεις καὶ ἄλλες παρεμφερεῖς εἶδα μὲ χαρὰ μου, ὅτι τὴς ἀνέπτυξε μὲ μεγάλη ἐπιτυχίαν ὁ εισηγητὴς καὶ μάλιστα ἔκανε παρατηρήσεις εὐστοχὰς γιὰ κάθε ἀναγνωστικόν, γιὰ κάθε βοηθητικόν, γιὰ κάθε τάξιν ἢ σχολικὴν βαθμίδα. Ἔτσι, ἀναγκαστικὰ, ἐγὼ θὰ περάσω στὴν δευτέρην πλευρὰ τοῦ θέματος: «Ποιὸς θὰ γράφῃ, θὰ κρίνῃ, θὰ ἐγκρίνῃ καὶ θὰ ἐκδίδῃ τὰ σχολικὰ βιβλία;» Πάνω σ' αὐτὸ τὸ θέμα θὰ ἤθελα νὰ μοῦ ἐπιτρέψετε, κ. Πρόεδρε, νὰ κάμω κάποια κατάχρησιν χρόνου. Ὅπως καταλαβαίνετε μὲ τὰ λίγα λεπτὰ τῆς κλεψύδρας δὲν ἐγγίζονται τέτοια θέματα.

— Πρόεδρος (κ. Δασκαλάκης): Εὐχαρίστως, σὰς παρέχομε τὸν ἀπαιτούμενον χρόνον.

— Ὁμιλητὴς: Σὰς εὐχαριστῶ καὶ προχωρῶ. Ἀγαπητοὶ φίλοι. Βρισκόμαστε σήμερον σ' ἓνα κρίσιμον σταυροδρόμ. Ἡ Κυβέρνησις τῆς Δημοκρατίας καὶ ὁ ρέκτες Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας κ. Λουκῆς Ἀκριτάς, ἔβαλαν μπροστὰ τὴν ἐκπαιδευτικὴν

μεταρρύθμισιν. Μαζὶ μὲ τὰ ἄλλα μέτρα, καθιέρωσαν καὶ τὴν δωρεάν Παιδείαν. Ἀλλὰ δωρεάν παιδεία δὲν σημαίνει μόνον τὴν κατάργησιν τῶν διδάκτρων ἢ τὸ διῶξιμον τῶν ἐμποδίων γιὰ τὴν γενικὴν εὐδοκίμησιν τῶν νέων. Σημαίνει καὶ δωρεάν συστάσι καὶ δωρεάν βιβλία. Καὶ τὰ βιβλία «νᾶναι σὰν κρίνα», ὅπως τὰ θέλει ὁ ὕψιπετής ποιητὴς μας Κωστῆς Παλαμᾶς. Ἐρχόμενοι, λοιπόν, στὸ θέμα μᾶς καὶ περιορίζομενοι μόνον σ' αὐτὸ τὸ σημεῖον, τονίζουμε τὰ ἑξῆς :

α) Ἡ σύνταξις τῶν ἀναγνωστικῶν νὰ μὴν ἀνατίθεται σὲ πρόσωπα ἢ ἐπιτροπὰς, ὅπως ὀρίζει ὁ νόμος, ἀλλὰ νὰ γίνεταί κατὸν διαγωνισμὸν, στὸν ὁποῖον θὰ μετέχουν ὅλοι οἱ ἱκανοὶ καὶ δόκιμοι συγγραφεῖς ἐφόσον τὰ χρηματικὰ βραβεῖα θὰ εἶναι μεγάλα (ἀνέφερε τρία βραβεῖα ἀπὸ 100—200—300 χιλιάδες γιὰ τὸ καθένα ἀπὸ τὰ ἀναγνωστικὰ τῶν 6 τάξεων τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου). Μὲ τὸ σημερινὸ σύστημα, κατὰ τὸ ὁποῖον τὰ χρηματικὰ ἐπαθλα δὲν καλύπτουν οὔτε τὰ ἐξόδα γραφομηχανήσεως, δὲν προσέρχονται στὸ διαγωνισμὸν οἱ δόκιμοι συγγραφεῖς καὶ φυσικὰ ἀνὰ πρόκειται νὰ ἐξακολουθήσῃ ἡ ἴδια κατάστασις, προτιμώτερον εἶναι νὰ ἀνατεθοῦν σὲ ἐπιτροπὰς, ὅπως ἄλλωστε προβλέπει καὶ ὁ νόμος. Στὴν περίπτωσιν ὅμως αὕτη θὰ ζητούσαμε ὅπως στὴς ἐπιτροπὰς αὐτὰς μετέχουν παιδαγωγοὶ — συγγραφεῖς καὶ λογοτέχνες — συγγραφεῖς ἔτσι, ὥστε τὰ ἀναγνωστικὰ βιβλία νὰ εἶναι ἄριστα. Χωριστὴ ἐπιτροπὴ συντάξεως γιὰ κάθε ἀναγνωστικὸν ἢ βοηθητικόν. Τοῦτο προτείνουμε ὡς μέτρο ἀνάγκης. Ἐνῶ ἐμεῖς προσωπικὰ εἴμαστε μὲ τὴν ἀποψιν τῆς προκηρύξεως διαγωνισμοῦ συγγραφῆς ἀναγνωστικῶν καὶ βοηθητικῶν.

β) Ἀφοῦ συνταχθοῦν κατὰ τὸν α' ἢ β' τρόπο τὰ ἀναγνωστικὰ ἢ βοηθητικὰ, θὰ πρέπει νὰ περάσουν ἀπὸ κάποιο ἔλεγχον. Καὶ νὰ ὁ ρόλος τῶν «Κριτικῶν Ἐπιτροπῶν». Τὸ ἀναγνωστικὸν ἢ βοηθητικόν, εἴτε σε διαγωνισμὸν μῇ, εἴτε σὲ συντακτικὴν ἐπιτροπὴν ἀνατεθῇ, πρέπει νὰ περάσῃ ἀπὸ κάποιο κόσμινον, ἀπὸ κάποιο «τρίτον μάτι», δυνάμειν γιὰ τὸν ἔλεγχον τοῦ περιεχομένου του. Αὐτὲς οἱ «Κριτικὲς Ἐπιτροπὰς» θὰ κάμουν τὴν παρατηρήσιν τῶν καὶ θὰ ἀποφασίσουν γιὰ τὴν ἀξίαν καὶ τὴν ποιότητα τοῦ βιβλίου. Ἐφόσον ἓνα βιβλίον ἐγκρίνε-

ται, θα παραδίδεται άμέσως ή ύλη στην άρμόδια «Καλλιτεχνική Επιτροπή», ή ό-ποία θα φροντίξει για την εικονογράφηση του και σε συνέχεια θα παραδίδεται στον Ο.Ε.Δ.Β. προς έκτύπωση.

γ) Και τά τρία θραβευόμενα αναγνω-στικά ή βοηθητικά, να κυκλοφορούν συ-χρόνως και να διανέμονται δωρεάν στους μαθητές. Καί τουτο για να ίκανοποιηθή ή γενικά παραδεδεγμένη μεθοδική άρχή «πολλά αναγνωστικά αντί ενός». Εάν ό-μως τουτο καθίσταται δύσκολο για τεχνι-κούς λόγους, τότε, θα κυκλοφορήσουν έκ περιτροπής και ανά διετία καθένα από τά τρία βιβλία και την τελευταία χρονιά όλα τά υπόλοιπα στον του Ο.Ε.Δ.Β. Άρα θα έχουμε κάθε πενταετία προκήρυξη νέου διαγωνισμού, δυό χρόνια προετοιμασία για τή συγγραφή, κρίση, έγκριση και κυκλο-φορία των νέων αναγνωστικών, σύνολον έ-πτά χρόνια. Ένώ δηλαδή κάθε πέντε χρό-νια θα προκηρύσσεται νέος διαγωνισμός, ή κυκλοφορία των «τριών έγκριμένων και θραβευμένων» θα διαρκή έπτά χρόνια. (προσθέτουμε δηλαδή τά δυό χρόνια της προετοιμασίας). Έτσι θα έχουμε άριστα βιβλία, αυτά που όνειρευόμαστε, γιατί θα τά γράφουν οι άριστοι (παιδαγωγοί — λογοτέχνες), θα τά έγκρίνουν οι άριστοι (τά μέλη του Παιδαγωγικού Ίνστιτού-του), θα τά εικονογραφούν οι καλύτεροι Έλληνες καλλιτέχνες και θα τά εκδίδει ό Ο.Ε.Δ.Β. αναδιοργανούμενος, σύμφωνα με τίς απόψεις που έξεθέσαμε σ' ένα τε-λευταίο μακροσκελές άρθρο μας στο «Νέο Σχολείο», τό όποιο τοποθετεί στην όριστική λύση του τό όλο θέμα.

δ) Τά αναγνωστικά ή βοηθητικά, που δέν θα παίρνουν θραβείο στους διαγωνι-σμούς, αλλά θα έπαινούνται από τίς κρι-τικές έπιτροπές (σε περίπτωση δηλαδή διαγωνισμού), θα μπορούν να εκδίδωνται με εϋθύνη των συγγραφέων των και να κυκλοφορούν ως προαιρετικά ελεύθερα ά-ναγνώσματα.

Άγαπητοί Φίλοι. Θα μπορούσα να σας αναπτύξω με τή σημερινή ευκαιρία, που μου δώσατε, ακόμη πλατύτερα τό θέμα, για να σας δώσω όλο τό απαραίτητο ύλι-κό και τά έπιχειρήματα που συνηγορούν

για μία άμεση και ίκανοποιητική επίλυση του προβλήματος των «σχολικών βιβλίων». Δέν τό κρίνω όμως σκόπιμο, πρώτα γιατί ή συνέλευσή σας πρέπει να προχωρήσει σε άρχαιεσίες και ό χρόνος είναι πολύτιμος. Καί δεύτερον, γιατί οι απόψεις μας για τό θέμα αυτό είναι πλατεία γνωστή από τά διάφορα δημοσιεύματά μας και ή Έ-πιτροπή που ώρίσατε για να προδ ή στην έξαγωγή των συμπερασμάτων θα τίς έχη ύπ' όψη της. Ένα πράγμα μόνο θέλω να τονίσω από του δήματος αυτού: Ότι από τώρα και στο εξής, στην Ε.Ε.Ε. θα πέσει τό μεγάλο βάρος για την έπιτυχία της εκπαιδευτικής μεταρρυθμίσεως. Σε λίγο οι γραμμές σας θα πυκνώσουν με τό διορισμό άλλων 100—130 έπιθεωρητών. Σε σας, τά βασικά στελέχη της Έκπαιδεύσεως, θα στηριχθή ή εκπαιδευτική μεταρρύθμιση. Ο έξοχος Πρωθυπουργός μας, ό μέγας ήγέ-της της Δημοκρατίας κ. Γεώργιος Παπαν-δρέου και ό ρέκτης ύπουργός της Παιδείας μας κ. Α. Ακρίτας — που δυστυχώς, λό-γω άσθενείας, άπουσιάζει αυτή τή στιγμή — θα δώσουν σύντομα, τό σύνθημα για τήν καθολική μετεκπαίδευση του σώματος των Έλλήνων εκπαιδευτικών με περιφερειακά και κεντρικά σεμινάρια, με ειδικές συγ-κεντρώσεις, με πειραματισμούς, με τή δια-σταύρωση της πείρας όλων μας. Σ' αυτή τήν έπική, όπως τήν προβλέπω, σταυρο-φορία, πρώτοι και καλύτεροι θα σταθήτε σεις, οι έπιθεωρητές. Τό Παιδαγωγικό Ίν-στιτούτο θα σας βοηθήσει ώστε να αποδώ-σετε στο μέγα και δύσκολο έργο σας. Εϋ-χομαι δέ όπως στα προσεχή συνέδρια της Ε.Ε.Ε. να μη λείπη κανείς από τους έπι-σήμους αλλά από τήν πρώτη ώρα μέχρι τήν τελευταία, όλοι μας να πάρουμε μέ-ρος στις εργασίες τους, ώστε από κοινού να φτάσουμε στα προσδοκώμενα αποτελέ-σματα...

Ο Πρόεδρος της Ι' Συνελεύσεως της Ε.Ε.Ε. κ. Δασκαλάκης ευχαρίστησε θερ-μώς τον κ. Χάρη Πάτση για τά καλά του λόγια και για τήν ώραία όμιλία του πάνω στο θέμα των «αναγνωστικών». Έπειτα ή συνέλευση έπροχώρησε σε άρχαιεσίες και εξέλεξε τή νέα Διοίκηση της Ε.Ε.Ε.

ΓΟΝΕΙΣ - ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΙ - ΜΑΘΗΤΑΙ

Έκυκλοφόρησαν σε νέα έκδοση ή «Ένιαία Γραμμα-τική της Δημοτικής» και ή σειρά των περιφήμων «Ε-λευθέρων Αναγνωστικών» του ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ, που είναι συντεταγμένα στην γνήσια Δημοτική γλώσσα, σύμ-φωνα με τήν τελευταία επίσημη Έγκύκλιο του Ύπουρ-γείου Παιδείας.

1. ΟΛΙΚΟ ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟ	Α'	τάξεως σ.	240	Δρ.	20
2. ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟ	Β'	»	160	»	15
3. ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟ	Γ'	»	160	»	15
4. ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟ	Δ'	»	160	»	15
5. ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟ	Ε'	»	160	»	15
6. ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟ	ΣΤ'	»	160	»	15

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

α) Τό Όλικό Αναγνωστικό (Άλφαβητάριο) θα κυκλοφορήσει κατά τό νέο σχολικό έτος. Πολύχρωμο 100 σ), στηριγμένο στις άρχές της Έ-νιαίας Συγκεντρωτικής Δ)λίας και της όλικής—ιδεοπτικής μεθόδου Decoly.

β) Όλα τά άλλα αναγνωστικά της Β, Γ, Δ, Ε, ΣΤ, έκυκλοφόρησαν αυτές τίς ημέρες σε μία νέα άρίστη, έπιμελημένη και καλαίσθητη έκδοση που θα συναρπάσει τό μαθητόκοσμο.

γ) Είναι συντεταγμένα στη γνήσια Δημοτική γλώσσα, όπως τήν προβλέπει ή τελευταία Έγκύκλιος και γραμμένα από τό γνωστό παιδαγωγό και συγγραφέα ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ του όποιου και μό-νο τό όνομα άποτελεί έγγύηση της ποιότητάς των.

Όλόκληρη ή σειρά είναι γραμμένη με βάση 32 ένότητες της Ένιαίας Συγκεντρωτικής Δ)λίας που και αυτές στηρίζονται στο περιβάλλον του παιδιού, τίς έποχές, τίς γιορτές, τίς ασχολίες των κατοίκων κλπ.

Έπίσης έκυκλοφόρησε ή:

ΕΝΙΑΙΑ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ

(Για όλες τίς τάξεις του Δημοτικού Σχολείου)

Ένα βοήθημα γραμμένο για παιδιά με βάση τήν επίσημη «Γραμμα-τική της Δημοτικής» του Κράτους (Μανόλη Τροανταφυλλίδη).

Ζητήστε όλα τά παραπάνω βιβλία από τό Βιβλιοπώ-λη σας ή άπευθείας από τους Έκδοτικούς Οίκους: «ΠΑΡ-ΘΕΝΩΝ» (Σωκράτους 35, τηλ. 521—418 και «ΕΚΔΟΤΙ-ΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ» (όδός Πανεπιστημίου 42 τηλ. 630-106.

ΚΟΙΝΗ ΕΚΔΟΣΗ ΤΩΝ ΕΚΔΟΤΙΚΩΝ ΟΙΚΩΝ

“ΠΑΡΘΕΝΩΝ, ΚΑΙ “ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ,”

ΤΟ ΚΑΛΥΤΕΡΟ ΔΩΡΟ ΓΙΑ ΜΙΚΡΟΥΣ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΟΥΣ

ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ

ΜΕΓΑΛΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΤΩΝ ΝΕΩΝ

ΤΟΜΟΙ 28—ΓΛΩΣΣΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗ
ΕΚΔΟΣΗ ΠΟΛΥΤΕΛΗΣ—Δρχ. 3.360

Πενταχόσοι παιδαγωγοί, λογοτέχνες και επιστήμονες συνεργάστηκαν στη σύνταξη τού μνημειώδους και μοναδικού αυτού έργου που τιμά τὰ ἑλληνικά γράμματα και τὴν ἑλληνικὴ παιδεία και εἶναι τὸ πρὸ χρήσιμο βοήθημα γιὰ κάθε μαθητὴ, σπουδαστὴ, γιὰ κάθε σπίτι, γιὰ κάθε οἰκογένεια, γιὰ μικροὺς και μεγάλους.

ΟΛΟΚΛΗΡΩΘΗΚΕ Η ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ

- Ἐκυκλοφόρησαν και οἱ ΕΙΚΟΣΙ ΟΚΤΩ (28) τόμοι τοῦ ἔργου αὐτοῦ και πωροδίδονται ἀμέσως ΜΕΤΡΗΤΟΙΣ και με ΕΡΚΟΛΙΕΣ ΠΛΗΡΩΜΗΣ.

Μεγάλες εύκολίες πληρωμῆς γιὰ νὰ ἀποκτήσουν ὅλα τὰ Ἑλληνόπουλα τὴ Μ. Ε. Ν.

- 1) Τιμὴ ὁλοκλήρου τοῦ ἔργου (τόμοι 28, χρυσόδετοι) 3360
- 2) ΕΡΚΟΛΙΕΣ ΠΛΗΡΩΜΗΣ: Προκαταβολὴ Δρχ. 360 (ἄξια τῆς διδικοδεσίας) και τὸ ὑπόλοιπον εἰς 14 μηνιαῖες δόσεις τῶν 200 δραχμῶν.
- 4) ΜΕΤΡΗΤΟΙΣ: ὁλοκλήρον τὸ ἔργον, χρυσόδετον 2300

ΚΑΙ Η ΝΕΑ ΕΦΕΤΕΙΝΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΕΚΔΟΤΙΚΟΥ ΜΑΣ ΟΙΚΟΥ

ΕΜΜΗΣ ΠΑΤΣΗ (GARIN)

Πτυχιούχου Παιδαγωγικῶν Πανεπιστημίου τῆς Λωζάνης

“ΠΡΩΤΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ,, (ΠΕΠ)

(Τὸ κλειδί τῶν Γνώσεων γιὰ παιδιὰ 6-15 ἐτῶν)

ΤΟΜΟΙ 5—ΛΕΞΕΙΣ 8000—ΓΛΩΣΣΑ ΑΠΛΗ—Σελ. 2.400

- Ἐκαστὸς τόμος πολύχρωμος με σελ. 416 (32 τυπογρ. Σελίδα) Δρχ. 200
- Τιμὴ ὁλοκλήρου τοῦ ἔργου (τόμοι 5x200) ” 1000
- ΜΕ ΕΡΚΟΛΙΕΣ ΠΛΗΡΩΜΗΣ: Προκαταβολὴ Δρχ. 100 και τὸ ὑπόλοιπον (Δρχ. 900) σὲ 9 μηνιαῖες δόσεις τῶν 100 δραχμῶν.
- ΜΕΤΡΗΤΟΙΣ: Παρέχουμε ἑκπτώση 300)ο, ἥτοι θὰ πληρώσετε μόνον Δρχ. 700.
- ΜΕΤΡΗΤΟΙΣ και τὰ δύο ἔργα μαζί (ΠΕΠ=5 τόμοι και ΜΕΠ=28 τόμοι) μόνον με Δρχ. 3000.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ “ΠΑΡΘΕΝΩΝ,, ΑΘΗΝΑΙ
ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ 33—ΤΗΛΕΦΩΝΟΝ 521-418